DIN PUBLICAȚIILE CASEI ȘCOALELOR

EM. GÂRLEANU

Privelişti din ţară

Schiţe

Insemnări

BUCUREȘTI

STABILIMENT DE ARTE GRAFICE „ENERGIEA“
Prelungirea Lipscani, 12 (colț Domnița Anastasia, 6)

1915

EDITURA Biblioteca Documentară Pentru Literatură

www.digibuc.ro

Em. Gârleanu

www.digibuc.ro

DIN VIAȚA LUI GÂRLEANU

Emil Gârleanu s'a născut în Iași, la 5 Ianuarie 1878 și a fost fiul colonelului Em. Gârleanu. A început studiile în liceul din Iași, de unde apoi a trecut la școala militară din același oraș, din care, după cei patru ani, trece la școala de Artilerie și Geniu. Face plutonieratul la marină, dar neîmpăcându-se cu matematicele, trece la școala de Infanterie și Cavalerie, din care, peste doui ani, la 1899, iese sublocotenent, în Infanterie, fiind repartizat în Reg. 13 Ștefan cel Mare, din Iași. Șapte ani cât a stat în armată, a fost un bun militar și un conștiincios om al datorii. In 1906 însă, din interese familiare și consecvent al năzuințelor lui sufletești, Gârleanu demisionează din armată, de bună voie.

Pe Gârleanu încă de pe băncile școalei îl frământă gândul scrisului, însemnând și schițând tot ce-l impresionă; iar întâiul, care i-a prevestit, c'are să ajungă un scriitor de seamă, a fost generalul Cica, pe atunci colonel și directorul școalei militare din Iași. Intâiele bucăți literare le-a publicat în revista *Arhiva*, din Iași, a D-lui A. D. Xenopol, care l-a încurajat foarte mult.

Ca ofițer fiind, Gârleanu, se împărțiă cazarmii și artei, își făceă datoria de militar, lăsă și artistul să se reculeagă

www.digibuc.ro

şi să adune pe hârtie gânduri frumoase, pe cari le dă la lumină în ziarul «Evenimentul», din Iaşi, pe când erà prim-redactor Spiru Prasin. Scoate apoi, cu mai mulţi prieteni, revista *Făt-Frumos* din Bârlad, şi colaborează, rând pe rând, la *Semănătorul, Convorbiri literare, Neamul Românesc,* al D-lui Niculae Iorga ; iar în 1907, după ce pleacă din armată, trece la revista, atunci pornită, a D-lui Mihail Dragomirescu, *Convorbiri critice,* unde Gârleanu, timp de patru ani, cât apare revistà, publică cele mai frumoase nuvele şi schiţe, şi în care vreme este şi secretarul «Bibliotecei Româneşti Socec».

Gârleanu a scris mult, deşi la 36 de ani i s'a închis bariera vieţii, şi s'a luptat din răsputeri cu povara grea a traiului. A dus viaţa cu sbucium, cum o duc toţi scriitorii noştri, a trecut prin multe nevoi şi multe lipsuri ; dar când viaţa i se păreà mai amară şi sarcina mai înpovărătoare, atunci îi scăpărà pe frunte raza cea luminoasă, care stă ascunsă în mintea artistului, cum stă scânteia în cremene, şi pedată se simţià altul, aveà de toate, nu duceà lipsă de nimic; acum se dă în lături omul legat de realitate, şi-i luà locul artistul, boemul, care trăeşte cu o rază de lumină şi se satură de dragul unei inspiraţii frumoase. Astfel erà cunoscut Gârleanu, stând în colţul cafenelei, în tovărăşia câtorva prieteni, frământându-se cu nevoia, cu datoria de soţ şi tată, şi cu răutatea omenească, iar când artistul se ridicà deasupra tutulor micimilor omeneşti, Gârleanu îngână :

— Să nu mai mă deranjaţi, căci eu scriu!...

Şi scoţând filele începeà să aştearnă. Aşà scrià Gârleanu, în mijlocul sgomotului ; nuvelistul însă erà singur, se desprindeà repede de lume şi-atunci erà vesel şi mândru.

www.digibuc.ro

Gârleanu a fost o fire blândă şi îngăduitoare, el ajută şi pe prieteni şi pe neprieteni şi cu mâna largă împărţia din puţinul lui ori cui; ochii lui mari, negri, în cari se resfrângeà blândeţea şi vioiciunea, totdeauna erau veseli şi binevoitori; iar de pe buzele nuvelistului niciodată nu lipsià zâmbetul, acel zâmbet al omului, care vreà numai binele şi în sufletul căruia răutatea şi bârfia nu-şi găsesc liman.

După o muncă încordată de zece ani, care a lăsat roade preţioase pe tărâmul literaturii româneşti, în 1911, Gârleanu e numit director al Teatrului Naţional, din Craiova, post care îl pune întru câtva la adăpostul nevoilor zilnice. Cu numirea lui Gârleanu, teatrul din fosta capitală a Banilor, se premeneşte cu totul, decoruri noui îmbracă scena, şi în repertorul sărăcăcios de până acì trec piesele fruntaşilor literaturii româneşti şi traducerile celor mai de seamă scriitori streini, alese de priceputul nuvelist şi director, şi tălmăcite de literaţii noştri. Gârleanu a fost întâiul prilej pentru Craioveni, ca să guste adevărata artă şi să petreacă clipe de înălţare sufletească; şi de aceea directorul şi duiosul nuvelist a fost iubit mult şi de către mulţi. Dacă a avut şi duşmani, cari i-au presărat otravă pe cale, apoi acestea sânt răutăţile lumii, şi sufletele mari se ridică totdeauna deasupra lumii, şi Gârleanu erà din aceştia. Dar un alt duşman mai crud puse ghiara pe tânărul scriitor, duşmanul cel mai de temut, care n'are milă şi nu iartă,— boala; ea îl răpuse la 2 Iulie 1914, şi stilistul nostru de seamă puse capăt zilelor în Câmpul-Lung, între brazi, înconjurat numai de devotata-i soţie şi de Rodica lui, cea dragă şi scumpă.

www.digibuc.ro

Gârleanu a publicat multe lucrări literare: *Bătrânii*, schiţe din vieaţa boerilor moldoveni; *Cea d'intâi durere*, nuvele şi schiţe; *Nucul lui Odobac*, nuvele şi schiţe — câte şi trele în editura «Minerva»; apoi *Din lumea celor cari nu cuvântă*, schiţe, în editura revistei «Convorbiri literare», *Intr'o noapte de Mai* şi *Schiţe din răsboiul* dela 1877, amândouă în editura «Socec», după aceia *Odată*, schiţe în «Biblioteca pentru toţi», *Trei vedenii*, nuvele şi schiţe, în «Biblioteca lumina»; iar după moarte s'au publicat de către D-na Gârleanu, o parte din manuscrise, în editura «Minerva», adunate în volumul: *O lacrimă pe-o geană*, şi altă parte din schiţe şi însemnări se publică acî.

Gârleanu a mai îmbogăţit literatura românească şi cu multe traduceri, dându-le într'o românească neaoşă şi într'un stil limpede, curgător, aşa cum stăpâneà graiul acest nuvelist subtil şi delicat. A tradus: *O vieaţă* (Une vie) de Guy de Maupassant; *Sapho*, roman, de Al. Daudet; *Nevestelor Artiştilor* (Femmes d'Artistes), de Al. Daudet; *Brânduşa*, (Blanchette) piesă în trei acte, de Brieux; *Portofoliul*, de O. Mirbeau, piesă într'un act şi *Păsări călătoare*, (Oiseaux de passage) piesă în patru acte, de Descaves şi Donnay.

Dar, dacă dragostea de artă l-a îndemnat, pe Gârleanu, să traducă în româneşte pe autorii cei mai greu de tălmăcit, apoi nuvelistul, răscolitor al «lumei care nu cuvântă» şi cercetător al bătrânilor moldoveni, n'a putut să treacă uşor peste «tomurile» colbite ale clasicilor noştri, căci delicatul scriitor a editat poeziile, satirile şi fabulele lui Gr. Alecsandrescu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogâlniceanu şi Costache Negri şi-a prelucrat *Halima*, după vechia ediţie Barac, din 1835.

www.digibuc.ro

Acì, şi la un vraf de manuscrise, ce sânt în stăpânirea D-nei Gârleanu, s'a oprit munca scriitorului şi a militarului, care erà şi un bun patriot, ce-şi iubeà neamul nu cu vorba, ci cu fapta, căci la 1913, când goarna a sunat, sublocotenentul de altădată a încins sabia, suferind fiind, şi a trecut Dunărea la datorie, cu înflăcărare şi dragoste.

Gârleanu a fost cel mai entusiast preşedinte al societăţii scriitorilor Români şi cel care a luptat mai mult decât toţi, pentru adunarea la un loc a atâtor spirite răsleţe şi pentru înjghebarea acestei societăţi.

Gârleanu a scris cu aceeaşi dragoste, chiar când tirana boală îi rodeà trupul cu multă grabă, semănând cu berechet de frumuseţe şi duioşie paginele revistei *Proza*, pe care nuvelistul o scrià singur. Sosià zi cu zi clipa de pe urmă, dar Gârleanu îşi dà seama şi simţià că n'o mai poate înlătură, o aşteptà cu acelaş veşnic surâs pe buze, deşi iubià mult viaţa. Intr'una din zile, pe când se aflà în mijlocul câtorva prieteni, le spuse:

— Mi-am adunat toate manuscrisele într'o ladă; le-am rânduit ca să nu rămână încurcate; zilele îmi sânt numărate; dar eu tot lucrez, lucrez până n-oi mai puteà...

— Ce sânt gândurile astea pe tine, Emile?! îi tăie vorba unul.

— Sânt aşa,... cum sânt, dragă! urmă Gârleanu, plimbându-şi ochii frumoşi peste prieteni. Mi-ajung 36 de ani... Fiecare la rândul lui, şi dacă al meu a venit, trebue să mă duc...

Şi ridicându-se şi mai vesel, închee:

— Mă duc să lucrez, la revedere, dragilor...

N-a trecut un an şi Gârleanu a căzut de rând...

---

www.digibuc.ro

Privelişti din ţară

1) Scheia. — Lunca din Mircești.
2) Casa lui Vasile Alecsandri.
3) Mormântul lui Vasile Alecsandri.
4) Casa lui Ion Creangă.
5) Casa Irinucăi.
6) Mormânt uitat.
7) Iaşul în Iulie, 1910. (scrisoare către D. Anghel).
8) Dela Scheia la Hârlău-Macsut.
9) Pe potecile Ceahlăului.

www.digibuc.ro

SCHEIA. — LUNCA DIN MIRCEȘTI

«Să ne oprim aci în deal, ca să ne uităm puțin la acea frumoasă casă de pe culme ce se pare zidită de mâna zânelor. Acolo e Scheia .

Constantin Negruzzi
„Primblare" Maiu 1837.

Din gara mică a Mirceștilor trăsura ne duce prin satul cu acelaș nume, pe sub glugile lui de paie. In capăt, pe dreapta, e curtea albă, pitită sub umbra unui parc, ce pare că se prăvale : e casa marelui poet Vasile Alecsandri, locuință mică, joasă, dar în care au încăput atâtea gânduri și simțiri înalte. In lungul drumului, la vre-o doi kilometri, e lunca, vestita luncă a Mirceștilor, atât de cu drag cântată de cătră bardul pajiștelor românești, atât de fermecătoare și astăzi cu lăvicerele ei de flori sălbatice, cu stejarii îmbrățișați haiducește, doi câte doi, ca niște adevărați frați de cruce.

Dincolo de vechiul pod al Siretului, pe care-l trecem la pas, înfășurați de răcoarea binefăcătoare a apei, luăm șleaul care ne duce la Scheia.

Ajungem. E aceeaș casă, despre care vorbește, în *Primblarea* lui, Constantin Negruzzi. Puține

www.digibuc.ro

locuințe se vor fi păstrând în Moldova, ca aceasta, cu zidurile ei groase, cu ferestrele încăpătoare de lumină, cu ușile înalte și grele de stejar, și, mai ales acea împărțeală bătrânească, atât de cuminte socotită, a încăperilor. Sala largă și înaltă la mijloc, cu două aripi, la dreapta și la stânga, în lungul lor, fiecare odae, de sine stătătoare, își deschide ușile. In fund, un salon uriaș, cu un balcon de pe care îmbrățișezi cu vederea zări de zeci de kilometri. Dedesubt o singură sală boltită, lungă și largă să încapă pe ea două compănii în linie de bătae. Pe o latură a acestei săli sânt bucătăriile și odăile pentru oameni, pe cealaltă se țin, din una într'alta, cămările și gherghirile, lungul și pitorescul șirag al gherghirilor, cu ferești zăbrelite, cu unghere tainice, cu cângi spânzurate de bolțile tari, sub cari odată se înșirau buturile vitelor tăiate și vânaturilor de toate felurile.

Când te primbli prin încăperea aceasta, te gândești cu spaimă la locuințele moderne, la chichinețele lipsite de aer și lumină, îmbâcsite de praf și microbi, la locuințele în cari cea mai mare parte sânt pricina scurtării vieții bieților oameni de astăzi.

De jur împrejurul casei se întinde o livadă frumoasă, de pomi roditori, care livadă, pe marginea dinspre apus, e acoperită de o perdea de plopi uriași, scrijilați de vânturi și viforniță, și cari se văd de departe, ca niște strejeri ai Scheii. Când bate vântul, perdeaua lor de frunze freamătă, povestind parcă de mult tare; iar iarna, când vremuește, se împotrivesc pieptiș, șuerându-și supărarea.

Dar, farmecul Scheii e priveliștea, care ți-se desfășoară ochilor, când stai pe balconul casei.

www.digibuc.ro

Aici poți petrece cele mai liniștite și mai frumoase seri din viață.

Priviți cu mine. E spre apusul soarelui. O lumină dulce trandafirie, se cerne peste tot satul. Scheia din vale, satele Cuza-Vodă și Hălăucești din zare, își împrăștie casele printre livezi. O dungă șerpuește pe toată întinderea și'n stânga prinde să sclipească; e apa Siretului, care se strecoară printre lunci. Colo, e lunca Mircești lor; de abia se zărește pe deal gara. Departe, foarte departe, dealuri rumene încing zarea, legându-se unul de altul, ca un colan.

Soarele scapătă. Granguri, prigorii și turturele, în stoluri numeroase, cum numai aici am văzut, se încrucișează prin aer, — merg să se culce. Plopii parcă se înfior de atingerea serii. In față, dealurile se lămuresc mai bine și, deodată când soarele scapătă dincolo de pragul zării, drept în fund, rămâne negru ca un zid uriaș pe care se sprijină bolta cerului, Ceahlăul. Se vede minunat, cu panaghia, cu Coaca, și mai încolo, cu Ocolașul mic care'l tae drept, ca de o lovitură de paloș, și'i sfârșește trupul pe zare.

Și mai târzior, când stelele prind a scăpără, când Craiul nou își aurește secera pe întinsa pajiște a cerului, toate se șterg cu încetul, ca într'un vis, și noaptea se așează ticnită și peste tot se așterne tăcerea.

Intr'un târziu, un brâu de foc cutreeră câmpia și un șuer stins vestește trenul care străbate întunericul, mânând spre geana alburie de lumină, din stânga, sub care e Romanul.

Apoi, deodată, o flacără țâșnește adânc, în fund, se întinde și rumenește noaptea, ard mirișt ile în depărtări.

In fața unor astfel de priveliști veșnice și

www.digibuc.ro

minunate, te gândești cu mâhnire amară, că pe lumea aceasta ești un călător, un călător care vei ostenì odată și'ți vei închide ochii, ca și când atâtea și-atâtea înalte frumuseți n'ar mai dăinuì și după tine!

* * *

Siretul își mână apele printre maluri acoperite de lunci. Mănunchiurile de lozii întind desișuri până departe, — adăposturi de iarnă lupilor; iar mesteacănii firavi, albi și drepți ca niște lumânări, răsăriți deasupra surpăturilor înalte, își plâng crengile undoioase în undele trecătoare.

Printre luncile aceste, lunca din Mircești e cea mai frumoasă și cea mai vestită. Ea se află la vre-o doi chilometri de satul Mircești, dela care își trage și numele, și se întinde pe vre-o alți doi, deoparte și alta a drumului, care duce la Scheia, tăind șleaul Romanului.

Copacii ei bătrâni și deși, — carpeni, frasini, mesteacăni,—croiesc din ramurile lor, ici bolți de verdeață, colo hrube de umbră și sub aceste tainiți de pădure, potece singuratice șerpuesc, până ce se șterg în întunerec.

Și cum mergi printr'însa, ținând calul la pas, dacă ești călare sau cu trăsura, deodată ți-se pare că trunchiurile copacilor se prind ca într'o horă, pe care o lărgesc, rotind-o tot mai pe departe, și'n mijlocul lor se limpezește câte un luminiș — poeni minunate îmbălsămate de mireazma imașurilor în floare; lumânărica galbenă și bătută, sulcina gingașă, cimbrul verde, rochița rândunicei, macul roș, — cresc laolaltă și parcă râd în soare.

Iar în mijlocul horei trunchiurilor groase, răsare

www.digibuc.ro

câte un stejar uriaș, ca un bălaure bătrân, ce zice din frunză. Stejarul e stăpânitorul din vechime al luncii. Grangurii de aur, măcălendrii și prigoriile, stolurile de sticleți, presuri și turturele, poposesc, pe vârful acestor bătrâni stejari ai luncii, până ce'și iau sborul spre ochiurile întunecate ale bălților, pe luciul cărora plutește nufărul singuratic.

Siretul are grije de'și trimete apele să scalde lunca, să adape bălțile și să se hrănească imașurile; iar când își trage șuvoaele la loc, în matcă, fânețele cresc mai înalte, și curând fâșiitul de mătasă al coasei sperie și alungă cristeul.

Aceasta e lunca lui *Vasile Alecsandri*, — cântărețul câmpiilor și al florilor, al pădurilor, al dorurilor și avânturilor inimii și sufletului nostru; acesta e *raiul* marelui poet:

Luncă, luncă, dragă luncă, raiu frumos al țării mele,
Mândră'n soare, dulce'n umbră, tainică la foc de stele!

De sub frunzișul cărui stejar va fi ascultat poetul *Concertul*, pe care l-a descris atât de măestru? In lungul căror poteci va fi rătăcit, de atâtea ori, cu prietenii săi, «mărețele ființi vizionare» de odinioară, cari iubeau așà de mult poezia adâncă și suavă a câmpii românești?

www.digibuc.ro

CASA LUI VASILE ALECSANDRI

Trăsura de ţară se opreşte în satul Mirceşti, în faţa unui parmaclâc văruit, care îngrădeşte o grădină frumoasă. Pe o cărare umbroasă intrăm în grădina aceasta, — un adevărat rai presărat cu flori, cu brazde de iarbă fragedă, umbrită de copaci bătrâni, — de mesteacăni şi brazi. Paseri albe, numai albe, înveselesc această grădină mânăstirească. In faţă, casa parcă stă şi o priveşte.

O doamnă bătrână, cu ochii vioi încă, păstrând urmele unei adevărate frumuseţi, ne iese înainte. E însăşi doamna Alecsandri, soţia ilustrului poet. Intrăm în casă cu un fior în suflet. Ni se spune şi îndată ne şi dăm seama, că toate au rămas aşa cum moartea poetului le-a lăsat. In cerdac, în stânga, mai este divanul pe care Alecsandri stăteà, după masă, de vorbeà cu prietenii săi, cu Costache Negri, Kogâlniceanu şi atâţia alţii. De pe divanul acesta ochiul lui se desfătà, privind în celălalt colţ al cerdacului, în dosul reţelei de sârmă, poporul întreg de paseri cântătoare, cari sburau în largul lor. Astăzi cuşca a rămas goală, ca şi când paserile ar fi sburat odată cu sufletul poetului. Cum intri, pe

www.digibuc.ro

sală, în dreapta e odaia de bileard; în mijloc bileardul, dăruit poetului de către Vodă Cuza, așteaptă acoperit umbra aceluia care nu se mai poate plecă, să-i gonească bilele deasupra postavului verde.

In stânga, e odaia de lucru a poetului. In fundul odăei, pe biurou, stau la locul lor: călimara, condeele, cuțitașul, pecetea, — atâtea lucrușoare cari au împărtășit cu Alecsandri ceasurile lui de muncă. Scaunul pe care stă, perdelele ferestrelor, tablourile, toate, — curate, îngrijite, — parcă au luat ceva din posomorala și măreția vremii. Lângă peretele din dreapta, într'un dulap cu geamuri, stau rânduite atâtea amintiri: cărți, cutii, fotografii. Pe coperta piesei «*Despot-Vodă*» o iscălitură mare, cu cerneală neagră: «*Carol*». In despărțitura de sus, o amintire ne ridică lacrimile în ochi. Nu îndrăznim să întoarcem capul. D-na Alecsandri ne-a prins însă privirea și ne șoptește: «Cununiile noastre!» Una lângă alta, cele două cununii parcă sânt luate acuma de pe fruntea mirilor... Deasupra dulapului planul unei vile, datorit unui arhitect, Montoreanu, mi se pare. Vila pe care Alecsandri plănuia să și-o ridice. Deasupra ușii din fund, care dă în odaia de culcare a căreia fereastră și astăzi a rămas oblonită cu vechiul ei oblon de lemn, un tablou, o stampă, asupra căreia d-na Alecsandri ne atrage atenția. Tabloul înfățișează un convoi de surghiuniți în Siberia. Convoiul e în popas, în mijlocul zăpezii, cazacii, cu cnuturile în mâini, fac numărătoarea osândiților. Dedesubt e scris: *Pohod na Sibir*. E tabloul din care s'a inspirat Alecsandri, de a scris frumoasa și mișcătoarea lui poezie.

In odaea aceasta a cerut poetul să-i aducă

www.digibuc.ro

patul cu câteva zile înainte de a murì, și aici și-a dat stârșitul.

Alecsandri a stat în casa părintească, care e mai la deal, până în 1859. In 1860 poetul fiind trimis într'o misiune, d-na Alecsandri a zidit-o pe aceasta în lipsa soțului său. Când s'a întors i-a plăcut așa de mult, încât dânsul a locuit-o până la moarte...

Cu o rară duioșie în vorbă, cu o limpezime neobișnuită, d-na Alecsandri ne povestește atâtea lucruri, atâtea necazuri, pe cari viața i le ținea pregătite. Dar sânt lucruri cari nu pot fi spuse, sau cari nu pot fi ori și când spuse... Nerecunoștința oamenilor, oricari ar fi ei, nu e numai o boală a sufletului nostru, — a fost de pe când lumea.

Numai sânt clipe, când firea ei îți învenințează sufletul, și-atunci n'o mai poți răbdà. Cu atât mai trist dacă cei ce ar trebui scutiți de dânsa, aceia sânt înveninați mai grozav!...

www.digibuc.ro

MORMANTUL LUI VASILE ALECSANDRI

Acei cari cred că de-asupra sicriului în care zac rămășițele lui Vasile Alecsandri, marele nostru poet național, se înalță un uriaș monument de marmoră de Labrador, un monument care să stăruiască de-asupra groapei cântărețului senin al câmpiei noastre, ca un semn de admirație a neamului pe care dânsul l-a iubit atâta, aceia se înșeală. Monumente avem de ajuns în Bucureștii noștri și ne-am deprins atâta cu ele încât parcă am avea tot dreptul să ne întrebăm, mirați, de ce atunci când avem de unde aruncă atâtea sume însemnate de bani, pentru ca să turnăm în bronz atâtea chipuri neînsemnate, de ce oare de-asupra cenușii marelui Vasile Alecsandri, stă posomorâtă și aproape clătinându-se în bătaia vântului *șandramaua* de scânduri?! Da, numai o șandrama de scânduri pe care vremea, mai respectoasă decât oamenii, a cruțat-o pe cât a putut. Căci dacă multe necazuri vor fi lovit pe ilustra bătrână, care astăzi mai trăește și care a fost soția lui Vasile Alecsandri, și dacă mijloacele nu i-au putut îngădui, să facă mai mult decât ceeace a făcut, mă întreb care e datoria unui neam de cinci milioane de oameni, care e datoria învățătorilor, a profesorilor, a militarilor, și a tuturor

www.digibuc.ro

acelora cari se fălesc cu un trecut pentru cimentarea căruia nimic n'a făcut; care e datoria lor dacă nu aceea de a respecta amintirea marelui om politic și scriitor, amintirea aceluia care a făcut, dimpreună cu alți câți-va uriași ca și el, Unirea, care ne-a sprijinit interesele în străinătate, care a pus temelia teatrului și în mare parte a literaturii de astăzi, care a cântat isbânda oștenilor noștri, care a strâns comoara de gândire și simțire a poporului românesc? Nu cu o statue aruncată pe piața unui oraș se prea-mărește amintirea unui om mare. De-asupra mormântului lui Alecsandri trebuià să se înalțe până acum monumentul pe care România i-l datorește....

Dar când ni s'a deschis ușa șandramalei aceleia, am văzut, cu adâncă mulțumire, că aceea care în viață l-a iubit, îl îngrijește și după moarte. Pereții de scânduri sânt acoperiți cu văl negru. In mijloc, de-asupra groapei, se înalță catafalcul, cu bustul poetului, cu câteva coroane, cu decorația marei Cruci a «Stelei României». Printre coroanele acestea e aceia a Doamnei Elena, căreia odată poetul îi închinase culegerea de poezii populare. Cea din urmă coroană, și singura, e trimisă la 24 August, când s'a făcut un parastas pentru odihna sufletului celui adormit. In păretele din fund e portretul lui Vasile Alecsandri, tânăr, în picioare, de jur împrejur împodobit cu flori, niște pansele, presate de către soța poetului. Fotografia aceasta, rară, am mai văzut-o și la d. Maiorescu, cu o dedicație. Pe ceilalți pereți, tablouri vechi de familie: Vornicul Alecsandri cu cei doi fii: poetul și colonelul; iar întraltul: poetul cu tatăl, mama, surorile și fratele lui. O poezie trimisă, tot acum în urmă, doamna Alecsandri a încadrat-o și a pus-o pe catafalc.

www.digibuc.ro

O iscălește un necunoscut. Un album nou de iscăliturí îl începem cu numele nostru. Nu-i fir de colb, nu-i aţă de paiajen,—o odae îngrijită zi cu zi, ceas cu ceas, cu o adevărată pietate...

...Stăm o clipă locului, cu sufletul strâns, mai aruncăm o privire, și mulțumim ilustrei bătrâne, care singură ne-a deschis ușa acestui altar; apoi ne strecurăm pe sub copacii bătrâni ale căror crengi se pleacă până pe acoperemântul șurii de scânduri, ca și cum ar ocroti-o.

Și așà ne depărtăm de acest mormânt, care ar trebui să fie locul de pelerinaj al tuturor școlilor, al tuturor oamenilor cu suflet și de inimă.

www.digibuc.ro

CASA LUI ION CREANGĂ

In sfârșit! Casa lui Ion Creangă va fi reparată și ținută de către comuna Iași, ca o amintire din vremurile când Eminescu și cu Creangă îmbogățeau literatura românească, scriind pagini nepieritoare.

Cerusem lucrul acesta și prin revista «*Făt-Frumos*», care apăreà în Bârlad. Sfătuiam comuna să cumpere casa, — pe care fosta tovarășe a lui Ion Creangă cereà vre-o câteva sute de lei, mi se pare, — să facă în ea un «*Muzeu Creangă*,» din lucrurile cari mai rămăseseră de pe urma scriitorului, iar ca *custode* al casei să fie numit, la fiecare 3 sau 4 ani, câte un student silitor și corect, dela facultatea de litere.

D-l *Nicolae Gane*, actualmente primar al Iașului, și cunoscut povestitor al literaturii noastre, ca fost prieten al lui Creangă, a crezut că trebue păstrată, și pentru cei cari vor venì pe urma noastră, căsuța din mahalaua *Țicăului*, No. 4, «*bojdeuca*,» cum o numeà Creangă, în care unul, dintre cei mai mari scriitori ai noștri, și-a petrecut zilele.

Intr'o hudiță gloduroasă, în care mai să-ți rămâe ghetele, când treci prin ea, în mocirla drumului, în hudi*t*a numită a Țicăului, la No. 4, printre rânduri de copaci, în fund, e o căsuță, care încă de acum 10 ani când am fost la dânsa, se măcinà cu încetul, dărăpănându-și acoperământul de șindrilă prin care ploaia începeà să străbată. Pereții coșcoviți, hrențuiți, din vălătuci,

www.digibuc.ro

cădeau la pământ, podelile putrezite lăsau țărâna să se împrăștie prin casă, și cele câteva lucruri rămase, posomorâte, parcă se pregăteau și ele să-și ia rămas bun dela lumea aceasta. Cu glas potolit, dar cu o rară istețime și cu un mare farmec la povestit, tovarășa lui Creangă îmi spuneà prin câte necazuri a trecut, câte i se pregătesc, câte griji îi năvălesc în suflet, când privește casa povestitorului năruindu-se. Nici un ajutor, nici o vorbă bună dela nimeni.

Câteodată, vreun admirator al povestitorului, dacă mai veneà și acela, în loc să aducă ceva, duceà cu el câte o carte sau câte vreun manuscript, pe care tovarășa lui Creangă i-l dăruià cu toată inima.

Mai rămăsese în casă o ladă cu cărți, cercetate de către d-l *Gh. Teodorescu-Kirileanu*, un dulap pentru cărți dăruit povestitorului de către Eminescu, câteva tablouri, un portret în ulei, o fotografie a scriitorului,—într'o familie, la Slănic— și frumosul tablou al «Junimei», în care Creangă e atât de bine. Printre curiozități: un cot, făcut și încrestat de Creangă, o oală în care fierbeà vinul, o lopățică cu care.. .. se scărpinà pe spate, și alte câteva lucrușoare, păstrate de către aceea care îl îngrijise atâția ani.

Casa, cu două odăiți în dreapta și în stânga unei săliți, are un cerdac în dos, de după parmaclâcul căruia Creangă și cu Eminescu priveau până departe, spre malurile verzi și rotunzite ale Ciricului.....

Scriitorii datoresc recunoștință respectatului lor înaintaș, d-l *Nicolae Gane,* pentru fapta aleasă pe care a făcut-o, păstrând casa neîntrecutului povestitor Ion Creangă.

www.digibuc.ro

CASA IRINUCĂI

....Valea Bărnarului rămâne tot mai în urmă. Incepe să ploaie. Ne strângem cât putem mai bine în mântălile scorojite de colb și umezeală. Trăsurile merg una după alta; căișorii mărunți deapănă din picioare, grăbiți de biciurile băetanului de pe capră. Drumul rămâne deșirat în urmă; otelul «*Zorile*», din Broșteni, prinde a se zări. Ajungem. Dar pe când tovarășii noștri rămân să se odihnească, noi trecem mai departe, pe același mal al Bistriței, spre casa Irinucăi, în care a locuit în copilărie Ioan Creangă. Cum mergem așà, gândurile mă fură, iar foșnetul ploaei pe cetinele brazilor de pe celalt mal, îmi ține tovărășie. O întreagă lume din trecut ia ființă. N'am călcat nici odată prin meleagurile astea și totuși parcă mă duc către un loc cunoscut; în minte mi se înșiră rândurile povestitorului care mi-a fermecat mai mult tinerețea.

«*Ptriuu!*» glasul vizitiului mă trezește; sărim jos. Pe stânga drumului, puțin în dâmb, cocioaba Irinucăi stă să cadă. E așà cum a descris-o Creangă: o adunătură de scânduri pe care mai mult întâmplarea, se pare, că le-a încleștat la un loc.

Cu ferestrele «cât palma», cu ușa într'o rână,

www.digibuc.ro

ghiontită peste tot de vânturi și viforniță, bojdeuca prizărită parcă se mai ferește încă de stâncile prăvălite din deal de către Ionică feciorul lui Petrea Ciobotarul și-al Smarandei din Pipirig. Și în adevăr, în fața cocioabei, în marginea drumului, lângă un stâlp de telegraf, zace o stâncă mare, rostogolită într'o zi de Primăvară. De după geamurile oarbe, din dosul ușei gheboase, nici un semn de viață; ograda pustie—nici câne, nici pasere, nici «capre slabe și râioase.» In spatele casei e dealul cu pieptul scrilejit de stânci ruginii, acoperit de brazi răzleți și mesteacăni,—e dealul de pe care, de atâtea ori, ochiul copilului Creangă trebue să fi întâlnit priveliștea pe care astăzi o vedem prin bura repezită a ploaei, ca printr'un văl. Pictorul [1]) se urcă pe un pârleaz, să fotografieze cocioaba; băetanul din fața caselor zâmbește și-i spune: «Bine că nu-i baba acasă, că rău v'ar mai ocărâ; nimănui nu îngăduie să se apropie de ograda ei, să n'o puie prin cărți.» Căci bojdeuca e locuită astăzi de către fata Irinucăi, «fata balcâză și lălâie, de'ți eră frică să înoptezi cu dânsa în casă,»—cum o zugrăvește cu pana lui cea atât de meșteră Ion Creangă...

Plecăm. Mă gândesc la scriitorul care nu mai este, și la batjocuritoarea voie a soartei, care hotărăște ca în preajma Bistriței veșnic curgătoare, să dăinuiască, în calea vremei, cocioaba șubredă, când atâtea și atâtea lucruri trainice se șterg de pe fața pământului acestuia într'o singură clipită!.....

1) E vorba de pictorul Satmary, cu care Gârleanu călătoreă.

www.digibuc.ro

MORMÂNT UITAT

In cimitirele mici de sat, sau în cimitirele mari ale oraşelor, mormintele scriitorilor noştri stau în paragina uitării. Dacă din dărnicia pământului vor fi crescut pe ele flori sălbatice, sau câte un copac le va fi umbrit cu frunzişul lui,—acelea sânt mormintele luate supt ocrotirea soartei.

Pe mormântul lui Traian Demetrescu nu e încă nici o cruce. Până mai dăunăzi cel al marelui povestitor Ion Creangă n'a avut-o. In ţărâna, sub care se odihneşte Ioan Eliade Rădulescu [1]), scurmă găinele. Din mormântul lui *Anton Pann* a rămas numai piatra, ştirbită de vreme; şi cine ştie ce va fi aşternut timpul şi uitarea peste acoperământul de pământ, sub care se odihnesc rămăşiţele atâtor scriitori ai noştri! Rar se întâmplă ca mâna pioasă a unei soţii nemângâiate, să aştearnă lăvicer de romaniţe lângă marmora albă, în care e săpat numele scriitorului. Aşà e mormântul neuitatului prieten şi tovarăş, *Ioan Adam*, în cimitirul din Constanţa, în preajma valurilor sbuciumate ale Mării.

Ar fi de folos o cercetare amănunţită în această privinţă. Mormântul genialului şi nefericitului Eminescu a avut o soartă mai bună decât a poetului chiar. Mâini pioase îl îngrijesc; necunoscute îi aduc flori; odată am găsit buchete de viorele, presărate aşà, pe ţărâna, încât să alcătuiască cuvântul: *Veronica*.

La aceasta m'am gândit în ziua când, călăuzit de un prieten, la Mănăstirea Varatecului din ţi-

Notă. — Mormântul lui Ioan Eliade Rădulescu, din curtea bisericii Mavrogheni din Bucureşti, astăzi e îngrădit şi întreţinut de către Casa Şcoalelor.

www.digibuc.ro

nutul Neamțului, m'am oprit lângă grilajul de fier al unui mormânt uitat, — un monument cu un înger și-o cruce, care a început să se macine de viscole și ploi.

Mormântul uitat e al *Veronicăi Micle*, dulcea dragoste a lui Eminescu. O coroană veche, într'o cutie ruginită, va fi fost pusă de către fiicele scriitoarei. Pe monument nici un nume, nici o altă însemnare. Cineva a scris cu creionul: *Veronica*. Scrisul de abia se mai deslușește. Din țărâna îngrădită, ca și când ar fi alt pământ decât cel din prejur, din care răsare verde și deasă iarba ca un covor, a crescut urzici și cucută, ca un simbol al sdruncinatei și turburatei vieți a scriitoarei, ce se odihnește dedesupt. Lângă zidul alb al bisericii Sfântului Ioan, înconjurat de grădinițele înecate de flori ale căsuțelor călugărești, curate ca un pahar, ce trist și singur stă mormântul acesta, către care nici un gând duios nu mai purcede, deasupra căruia nici o mână pioasă nu mai seamănă o floare. Călugărițile trec nepăsătoare pe lângă locul acesta; unele mi-au și spus că nu-l îngrijesc fiindcă: «*reposata n-a lăsat doar nimic mânăstirii.*». Sub ochii mei, călugărița de rând în ziua aceia cu orânduirea în biserică, și-a lăsat papucii pe brâul de piatră care înconjoară groapa. Oaspeții de vară ai mănăstirii, cei vechi s'au deprins cu locul acesta, cei noi nici nu-l știu măcar.

La întoarcere ne-am oprit la casa în care-a murit Veronica. Călugărița, care-a găzduit-o, trăește, o cheamă *Fevronia Sârboaica;* vorbăriță și cu o puternică ținere de minte, ne duce în odaia joasă, întunecoasă, în care s'a săvârșit din viață scriitoarea.

In acelaș loc a rămas icoana, patul, cele câteva

www.digibuc.ro

tablouri, și lada de Brașov. Nimic nu s'a schimbat, — nu dintr'un simțimânt de pietate către amintirea scriitoarei, cât din obișnuința de a lăsà totul așà cum a fost la început. «Acì a zăcut o noapte și-o zi! Aici, pe fereastră, erau fel de fel de șipuri cu doctorii. Toți doctorii, de aici și de la Neamț, au căutat-o. Degeaba! Lume de pe lume a venit, s'o vadă. In seara aceia i-au venit o mulțime de prieteni și prietene, au cântat, au petrecut și după ce-au plecat, tocmai mă pregăteam de utrenie, când fica ei vine de mă strigă: «Vină, măicuță, că moare mama!» Am alergat, am găsit-o înțepenită pe pat. Am vrut să-i dau lapte— l-am găsit vărsat! Cine îl vărsase? Poate luase prea mult dintr'o doctorie! Mereu mi se plânsese zilele acele: «Ei, măicuț-o, sânt tare mâhnită: am avut un ibovnic și mi-a murit!» A stat așà, nemișcată, până a doua noapte, pela utrenie, și-a murit! Lume de pe lume a venit s-o vadă. Doctorii toți—dela Bălțătești și Neamț, —se mirau cum de-a murit așà!...»

Și Maica Fevronia ne spunea toate acestea repede, fără să obosească, — un învălmășag de amintiri, din cari se deslușeà totuși o *taină*, o taină care a încheiat o viață nefericită!

Cu cel dintâi prilej pe care l'am avut, am rugat pe I. P. S. Mitropolitul Pimen al Moldovei, să poruncească și să se curețe de burueni mormântul scriitoarei. I. P. S. s'a dus de-a văzut singur mormântul, și-a doua zi am găsit țărâna curățită de urzici și cucută.

«Societății scriitorilor Români» îi rămâne datoria să pue pe monument o placă de bronz, pe care să fie săpate numele scriitoarei, data nașterii și a morții ei.

www.digibuc.ro

IAȘUL ÎN IULIE 1910

SCRISOARE CĂTRE D. ANGHEL

In legănarea trenului, care mă duce din Iași, mă gândesc la tine, prietene, la admirabila ta carte *Fantome*, din ale căreia fragmente mi-ai citit câteva, și în care ai descris vieața și înfățișarea capitalei Moldovei de acum 20—25 de ani.

Nu știu de când n'ai mai văzut orașul copilăriei noastre, eu însă l-am regăsit după o lipsă de 10 ani, scurtă vreme, când te gândești la noianul deceniilor cari se scurg, atât de lungă însă, când îți dai seama de câte schimbări se pot făptui nu numai în lumea din afară, ci chiar în sufletul tău.

Așà dar cred că ți-ar plăceà să știi înfățișarea Iașului de astăzi, și de aceea îți însemn aici impresiile sincere pe cari le-am încercat, revăzându-l, impresiile ferite de orice floare stilistică, tocmai ca să îmbrace mai bine haina adevărului, haină care, știi bine, trebue să-și aibă croiala strâns tăiată pe trupul unui fapt.

Am ajuns în Iași dimineața, cu trenul de Roman, acela care intrând în gară, îți perindează prin fața ferestrei vagonului întreaga mahala a Păcurariului, mahala pitorească, locuită de scapeți, stăpânii cailor frumoși, urmașii oarecum ai

www.digibuc.ro

vestiților poștalioni mai bărbați, cari, pe această uliță, în goană nebună, chiuiau și-și îndemnau caii spre Țara Muntenească.

Ajuns în gară, rămasă cum o știi, vederea mi se lovește, la ești, pe un turn înalt și alb. E una dintre nouile clădiri menite să înfrumusețeze și să folosească Iașului. Privindu-l îmi închipui că e vreun observator astronomic!

Atâta doar mai lipsea acestui oraș «al culturei» românești! Mă înșelasem. Crede-mă, dragul meu, sânt așà zisele *antrepozite*, clădite și închise, de ce? Dumnezeu știe! cocoțate și vârâte, în vederea tuturor, pentrucă acolo unde faci puțin, cauți să amăgești, cu ce poți, ochii aceluia care vrea să cerceteze.

Mă grăbesc spre tramvaiul electric. Din toate părțile îl asaltează vreo patruzeci de oameni. Or fi vreo câteva vagoane? Nu! Incăpem numai bine, nas la nas. Conducătorul blajin e cât se poate de primitor. Vechea ospitalitate a Moldovei noastre!

In Piața Unirii. Privesc minunat: știam că în Iași e pace. Și când colo: adevărate baricade, redute, bastioane. Mă uit îngrijat. Cineva mă lămurește: sânt lucrările pentru aducerea apei. Știi, prietene, apa despre care se vorbeà și în copilăria noastră, nu cu atâta patimă, fiindcă pe atunci, spuneau bătrânii, vinul erà încă așà de bun și de eftin în Moldova.

Dar să-ți vezi, prietene, colțul pitoresc din fața lui Petru Bacalu, să dai cu ochii de intrarea străzii Golia! Case dărâmate, ziduri despuiate, cărămizi împrăștiate. Se clădește Iașul din nou? Antiriul acesta peticit mai poate fi făcut dintr'o bucată? Intr'o sută de ani, de azi înainte, o să-l mai poată întregì cineva?

www.digibuc.ro

Copiii copiilor noștri. numai ei vor puteà răspunde la întrebarea aceasta.

Un negustor mi se plânge că o să i se dărâme casa din pricina săpăturilor. Își sprijină pereții cu pari și stâlpi de lemn.

— «Când va înghiți pământul nămolul ăsta?.. când se va așterne asfaltul peste aceste răni, deschise»?

Ciudat și negustorul! Cum i-aș fi putut eu răspunde la o asemenea întrebare copilărească.

De abia a doua zi mi-am dat seama că neguțătorul aveà oarecum dreptate, să-mi ceară și părerea mea. Fiind nevoit să trec, cu trăsura, printr'acea vestită stradă, în care mulți au primit plăcerile eftin și au scăpat de ele atât de scump, mi-am mușcat limba până la sânge în niște hopuri groaznice, înecate de praf, cari mi-au amintit descrierea Iașului din 1844, a lui Mihail Kogâlniceanu. La una din gropile acestea, birjarul care erà cât pe ce să cadă de pe capră, începù să blesteme, să-mi îndruge ceva. E vorba iar de apa dela Timișești. Ulița suferise operația, pe care celelalte vecine ale ei o încearcă acum.

Și întrebarea neguțătorului îmi venì de astă dată în minte, cu un răspuns din parte-mi pe care nu-l dau aici.

E o arșiță! La Tufli iau o înghețată cu un prieten. Imi amintesc vorbe, scene petrecute, ici, lângă mine. *Fantomele* tale prind să mă ademenească. Dar tresar tocmai la vreme. Un muc de țigară îmi cade, tocmai de sus, pe farfurioară. Ridic capul: în balconul Jockeului-club se plimbă câțiva domni!

Dincolo de oleandrii, cari și pe atunci înconjurau cofetăria — îți amintești? — vreo trei cerșetoare îmi înfățișează pe bătrânele Parce. La

www.digibuc.ro

plecare le miluesc pe câteşi trele. Să fiu sincer: pe una o *favorizez,* — îi dau şi mucul de ţigară, căzut din balcon. Pare că a impresionat-o grozav. Le-aş fi dăruit şi pe celelalte cu câte unul la fel, dar, mă ştii, nu fumez. Şi ca să aştept sub balcon, până vor cădeà alte două!...

Mi se spusese că în Grădina Publică s'au făcut îmbunătăţiri. Adevărat. S'a lărgit aleea principală şi prin mijlocul ei s'a aşternut o peluză. In schimb s'a distrus admirabilul *parter* de flori, din dreapta monumentului, cum intri. In locul lor,... o mulţime de movili de pământ.

Nu cred să fie lucrările pentru aducerea apei!....

E sărbătoare. Aleele forfotesc. Câte chipuri cunoscute! Copilele de eri acum sânt mame. Mă uit la ele. Atâtea amintiri îmi năvălesc în suflet! Tresar... iarăşi la vreme. In trei părţi ale grădinii răsar sunete de instrumente. Tot romanţios Iaşul! E vre-o «*Pastorală*», sau «*Visul Rezervistului?*» D-l Cirilo, — simpaticul domn Cirilo, pe care mi-l amintesc cu chipiul puţin aplecat, pe-o ureche, în uniforma albastră a Dorobanţilor, — conduce muzica comunală.

Restul grădinei e fără de alei îngrijite; copacii, cari ne ascundeau aşà de bine *poterile*, răriţi,... ca şi mulţi dintre prietenii, cari nu-i voi mai vedeà niciodată!

Copoul, şoseaua, tot atât de fermecătoare sub farmecul lunei.

Prin *Păcurari.* Neschimbat, — neschimbată până şi văpseaua parmaclâcurilor, până şi petele caracteristice de rugină de pe ziduri; aceleaşi locuri pustii, acoperite de spini, aceleaşi pitării, aceleaşi cârciumi. La porţi aceleaşi chipuri spâne de scapeţi. Numai câteva case şi-au închis pleoa-

www.digibuc.ro

pele, ca și când le-ar fi rușine de anunțul de deasupra: «De vânzare».

Moda cucoanelor mi-se pare cam înapoiată. numai două-trei rochii «împiedecate». In schimb, o *inovație* la... coșurile trăsurilor: birjarii le țin pe jumătate ridicate, de te acoper ca o streșină deasupra capului. Dacă n'o fi o măsură împotriva prafului, atunci de bună seamă e o... cochetărie.

Palatul administrativ se reclădește. Praful cărămizilor preface în purpură mantia de bronz a lui Ștefan cel Mare. Călare, cu mâna ridicată, Voevodul nici gândește la ceeace se petrece în dosul lui. Mărețul gest de amenințare al buzduganului pare, în fiecare clipă, că ia ființă....

Târziu, noaptea la 12 ceasuri, în *Târgul de sus*, în fața *medeanului*, un bețiv, clătinându-se, aprinde niște artificii. Șerpișorii de foc varsă scântei, și într'un pocnet luminează piața, adunând lumea. Vre-o douăzeci de oameni privesc și râd. Un strengar dă bețivului brânci; acesta cade în nas. Ne oprim. La lumina felinarului vedem cum i-se scurge celui căzut sângele din nas. Doi vardiști admiră fericiți acest spectacol gratuit, care le mai scurtează posomorâtele ceasuri ale veghei.

In *Piața Unirii* prietenii iau o bere. Alt bețiv, un birjar, bate cu o biciușcă într'o masă, dând astfel, cum îl taie capul, semne de admirație pentru bătrânul, care zice așă de frumos din nai. Câteva sute de spectatori îl privesc cu multă bunăvoință. Chelnerii se roagă de bețiv; melomanul încăpățînat însă, scoate înainte exclamații de admirație din codirișteа biciuștei sale atât de simțitoare. Masa sună ca o darabană, și nu tocmai în cadența romanței lui *Gounod:*

Dormez, dormez, ma belle!

www.digibuc.ro

Distracții: cinematografe.

Ceeace am văzut în dosul unui local mare, la care se adună lume multă, întrece în murdărie tot ce mintea cea mai rău-voitoare ar puteà născocì.

Și noi, cari tocmai dela celălalt capăt al țării, ne îngrijim de ivirea holerei lângă Prut!

Intorcându-mă spre casă, iubite prietene, mă gândeam la tot ce-a fost acest oraș, la tot ce-a dat, la ce nu i-se dă și i-s'ar puteà da. Mă gândeam, că toți l-au părăsit, că cu toate văicărelile câtorva, lumea s'a deprins, cum te deprinzi cu un vuet pe care dela o vreme nu'l mai auzi, că cei din el nu mai pot deosebì schimbarea petrecută zilnic, sub ochii lor, mă gândeam, în sfârșit că n'a venit încă omul de energie și de inimă, care, tăcând și făcând, să'i deà Iașului ceeace i-se cuvine.

Și cum gândeam astfel, un vaet prelung, un țipăt sfâșietor de pasăre rănită, mă face să tresar. Privesc. E un postaș care trece ca o umbră, ducând grăbit, pe bicicletă, o veste. Țipătul îl scosese el din sirena prin care dădeà veste întârziaților să se ferească. Vaetul s'a pierdut, s'a stins ca un suspin. Iar eu, prietene, în sufletul meu, l-am semuit c'un geamăt adânc, venit din lumea fantomelor tale!

www.digibuc.ro

DELA SCHEIA LA HÂRLĂU-MACSUT

In zorii zilei, plecăm în trăsură din curţile Şcheii.

Nimic nu e mai frumos ca un drum de ţară, în faptul dimineţii, când roua încă nu-i sorbită de soare, când ţarina e jilavă, când vitele de muncă de abia trezite, stau de rumegă, încremenite pe tăpşane. Atunci ciripitul ciocârlii îţi merge drept la inimă, şi simţi, cu toate simţurile tale, că trăeşti la ţară.

Când ne dăm bine seama, Scheia e rămasă mult în urmă, de-abia îi mai albesc zidurile, numai plopii se înalţă parcă spre cer, să ne mai zărească.

O pădure de stejari tineri, subţiri, înfrunziţi în tot lungul trunchiului lor, cu vârfurile mlădioase, ca nişte bice împodobite de nuntă, ne întovărăşeşte o bună parte din cale. Când ne despărţim de dânsa, dăm de-adreptul în pădurea Strungăi, şi bolţile de verdeaţă ne fură lumina celor dintâi raze de soare, cari licăresc, colo în depărtări, şi se preling pe cărări, repezi ca nişte şopârle cu solzi de aur.

Apoi băile Strunga, cu mormântul săpat numai de două zile, al stăpânului lor de până mai ieri; şi'n sfârşit valea, valea largă şi deschisă

www.digibuc.ro

vânturilor, în cuprinsul căreia, în această dimineață frumoasă de vară, parcă clocote lumina. Și ochiul ne fuge departe, până 'n târgușorul alburiu de departe, în fața căruia, ca o vorbă de bună sosire, o bisericuță mică stăpânește de sus, de unde-i șoseaua.

Târgul e *Târgul-Frumos*. L-am ajuns! Frumos și nu prea. Sau poate o fi fost. Case mărunțele; turn de pompieri; o poliție cu acoperământul casei răvășit de ploi; câteva uliți măturate; și, peste tot: pe garduri, fântâni, pe stâlpii de telegraf,— benghiuri de var. Sântem în vremurile măriei sale Holerei! Toți se păzesc, toți îndeplinesc măsurile luate de ocârmuire, cum pot mai bine. Sfântă e și frica de moarte. Zece administrații aspre, n'ar fi făcut Moldovei atâta bine ca semnele de prietenie, cari ni le-a făcut de departe, de peste Prut, Holera.

In tren. Spre *Podul Iloaei*. Alt târgușor; alte căsuțe mărunțele; alt turn de pompieri; alte benghiuri de var. Nici mai urât, nici mai frumos ca Târgul-Frumos.

Și de aici, într'un tren pentru pitici, spre *Cotnari, Hârlău*. Un chin! Mi se păreà că merg pe spatele unei broaște țestoase. În cuștile cele de fier, cari de-abea se legănau, mi-am amintit de altă linie liliputană, de Crasna-Huși.

Ținuturi cam goale, dealuri, gâturi de văi. Satele rare. Când ajungem la Cotnari, ne facem cruce. E nămează mare, cald. Din pământul, pe aici uscat, și de pe drumul de țară ce duce spre dealuri, se ridică praful în bătaia unui vânt, ce începe să-și desmorțească aripile. Peste un sfert de ceas sântem în Hârlău!

Hârlăul, da, e un târg frumos. Case mărunte dar curate; flori pe la ferestre; uliți largi; gră-

www.digibuc.ro

dini cu arbori mari, cu straturi de flori. Și în trupul târgului, înfipte cu tot dreptul pe care-l au, stăruind încă pe un pământ care nu mai e al lor, cele două biserici cu ctitorii domnești, își scaldă crucile în aer. Sfântul Dimitrie, a lui Petru-Rareș, cu clopotnița cam dărăpănată, și Stântul Gheorghe a lui Ștefan cel Mare, nouă nouță, cu smalțurile verzi și albastre, curată, ca pregătită pentru o mare sărbătoare. E restaurată decurând. Înăuntru lucrul nu e gătit, mi-se spune, căci pe sființa-sa care slujește la amândouă, n'am unde-l găsi, să-mi deà deslușiri. In dosul bisericii acesteia, un binevoitor îmi arată locul pe care Radu-Mihnea a ridicat clădirile nimicite mai apoi de pârjolul focului.

Peste tot coprinsul Moldovei stau urmele vremurilor celor mari. Până mai anii din urmă, din piatra zidurilor vechi s'au bătut drumuri și s'au clădit case. Ce mai au de scăpat acuma? Și mă gândesc cu câtă grijă, cu câtă sfințenie aș puteà zice, străinii cari stăpânesc Bucovina, îngrijesc de bisericile vechi, de Cetatea lui Ștefan dela Suceava.

Și fiindcă mi-am amintit de Bucovina, Hârlăul are ceva din voioșia târgurilor bucovinene. Sânt și apropiate, și-i acelaș trup din țară.

Cu trăsura care ne-adus dela gară în târg, pornim spre Macsut, să vedem fabrica de sticlărie. Un drum rău, desfundat. Un sat lung, de o parte și alta a șleaului: *Pârcovacii*. In pădurile cari acoper dealurile, birjarul, un român prostănac, ne spune că-s mai multe schituri: pe stânga *Sângeapul*, pe dreapta cel zis *La lacuri*.

Mă uit și văd cum pădurile încep să cadă supt dinții ferăstraelor. Dealurile rămân chele. Când se vor desgoli cu totul și rostul sihăstriilor

www.digibuc.ro

acestora, se va sfârși. Vor rămâne niște biete bisericuți la care poate se vor duce Pârcovăcenii. Iar pustnicii vor plecà să găsească alte pustietăți. Securea și ferestrăul alungă liniștea, omoară și poezia.

Macsutul! Un șir de case răslețe până departe, în colo în pădure. Iarna trebue să fie groaznic. O colonie întreagă de Cehi, de Polonezi, de Nemți, meșteșugari ai acestei grozave îndeletniciri. Mergem pe rând în toate încăperile largi. Imprejurul unor cazane uriașe, în cari fierbe, la o temperatură de 2000 de grade, amestecul care ne dă sticla, ființi omenești se mișcă, sorb prin tuburile lungi din aluatul acela clocotitor; apoi il suflă, umflându-și obrazul, ca pe o băsică de săpun; îl suflă mereu, din adâncul plămânilor, lungesc băsica, pe urmă o pun în tiparul care o strânge și-i dă forma trebuitoare. Din tipar, sticlele de lampă, paharele, garafele, trec să se răcească, în alt cuptor... la 250 grade!

Ne uităm buimaci la toate fețele acele rumenite de pâlpâire a flacărilor, la toți ochii aceia înroșiți de arșiță, la frunțile brobonite de sudoare, la toți oamenii aceia, bătrâni, tineri și copii, cari își câștigă pâinea cu cea mai groaznică și înspăimântătoare muncă de pe fața pământului.

Da, oamenii aceștia au dreptul la mila ori și cui, și dânșii nu o cer. Inchipuiți-vă! Sânt fericiți! In ziua când se întâmplă *un defect*, cum zic ei, la mașini, și fabrica nu umblă, e o adevărată jale în colonia aceasta de muncitori deprinși, din tată în fiu, cu astfel de muncă. Ei sânt plătiți *pe bucăți*, și în ziua aceia nu iese pâinea. Ei vor să lucreze. Focul le dă vieața, și munca lor e mistuitoare ca și jeratecul. Și e o întrecere! Sânt maiștri cari câștigă câte 800 lei pe lună...

www.digibuc.ro

Băutorule, care sorbi liniștit paharul tău cu bere, uită-te bine la el. Ce poveste duioasă ar ști dânsul să-ți spună!

Chefliule, care după o noapte de urgie, bând șampania, îți spargi în țăndări cupa, uită-te bine la sfărămăturile acelea, căci nu-ți poți închipui roada cărei munci ai disprețuit până într'atâta!...

Și în celelalte încăperi: iată cum netezește sticla, gura paharelor, cum le desparte, căci unele ies din forme gemene, cap la cap; cum le gravează; cum le imprimă, printr'o izbucnire de aburi, florile; cu ce meșteșug, cu ce îndemânare, le sapă literele. Și în cele din urmă, cum le învelesc femeile, în pae, să le împrăștie în tot coprinsul țării.

Câteva siluete zvelte, gingașe, de poloneze blonde, cu ochii albaștri, mi-au rămas în minte...

La plecare două fete se feresc să le zărim din trăsură. Intorc capul; eram sigur. Se uită după noi. Și la Macsut femeia e aceiași!

Iarăș Pârcovacii, iarăș Hârlăul. Dar tren nu avem până a doua zi de dimineață. Să rămânem la hotel? La gândul acesta ne cuprind fiori. Birjarii evrei ne văd în încurcătură. Cer un preț mare. Nici tocmeala mea, nici vorba polițaiului nu poate tăia din preț. Sânt stăpâni! Ș-apoi e și Sâmbătă. Dăm cât ne cere și plecăm.

Amurgește. Curând zărim curțile Cepleniții pe stânga, cu casele mari, cu ziduri groase, asemănătoare celor dela Scheia. Pe dreapta-s Cotnarii, cu vestitul deal al «Mândrului». Cotnarii, loc de închinare și de învățătură altădată, în vremi patriarhale, astăzi un ținut cu multe vii părăginite, cu biserica lui Despot, arsă, cu vestit renume, care tot mai stărueste încă.

Caii odihniți, merg voinicește. Țarinele se în-

www.digibuc.ro

chee una de alta; tălăngile la târlă sună; câinii ne hămăe; câte un ciobănaș stă tolonit pe iarbă și se gândește sau moțăe de somn.

Iarăș în Târgul-Frumos. Un alt birjar, un evreu glumeț, care, ca să nu se întoarcă singur, ia pe capră un dănciuc de vreo zece ani, ne duce numai într'o vorbă, cale de două-trei ceasuri până la Scheia, prin noaptea rece, prin întunerecul căreia străbate, uneori, pâlpâirile vreunui foc din țarine, de ne luminează calea și parcă ne încălzește și pe noi.

E târziu. La Scheia toți dorm. Singur Dudaș ne iese în cale, gudurându-se, scheunând de bucurie.

www.digibuc.ro

PE POTECELE CEAHLĂULUI

Ne scoală, dis de dimineață toaca, această trâmbiță sfântă de chemare a mânăstirilor. Sunetul ei se pierde și iar răsună străbătător, când potolit când repede într'un șir de note armonioase, cari umplu mânăstirea ca lăuntrul unei viori, împrăștiind o muzică, ce întârzie prin coridoare și chilii ca un zumzet prelung. Și din hăurile munților vin răspunsuri, cari mai apropiate, cari mai depărtate, altele stinse, ca și cum schituri nenumărate ar răspunde lăcașului stăpân.

Eșim în cerdac. Dimineața e rece, deși razele soarelui străbat ici-colea, ca niște undrele de aur. Ceahlăul își tivește, fumurii, crestele pe cer; cu mijlocul încins într'un văl des de ceață, pare că-și strânge șalele stâncoase într'un brâu de lână. Codrul stă încremenit, ca și când ar fi și el de piatră. In liniștea adâncă, se aude, departe, șuetul izvoarelor. Toaca a trezit călugării, dar și norodul de rândunele care se înalță ca un nor depe acoperișul mânăstirii, apoi se împrăștie, o iau spre munți și deodată vin de cad ca niște săgeți în ograda mânăstirii, ciripind voioase, șburând prin cerdacuri, atingând pământul pieziș, arătându-și piepturile albe, încrucișându-se părinți și pui, pusderii. Și, în jocul lor arzător, par

www.digibuc.ro

miile de sunete însufleţite, ce isvorăsc de sub clopotele, ce-au început să bată, prefăcând întreg văzduhul într'un uriaş lăcaş de rugăciune.

Uşile chiliilor s'au deschis toate, călugării împânzesc ograda. Unii, bătrâni încovoiaţi de şale, de abia păşesc, cu mătăniile în mâini, spre biserică; alţii cară apă cu ciubărul la bucătării. Viaţa mânăstirească şi-a luat drumul ei obişnuit. Pe uşile larg deschise ale bisericii isvorăsc cânticele sfinte. Slujba a început.

Pictorul ne îmbie să ne spălăm la cişmea. El care face bae în Bistriţa la 4 ceasuri de dimineaţă, de abia aşteaptă să dea ochii cu apa îngheţată. Ne hotărâm însfârşit, şi peste câteva clipe ne întoarcem cu faţa vânătă şi tremurând. Isvorul cişmelii, care vine tocmai din adâncurile Ceahlăului, ne-a tăiat obrazul ca şi când am fi stat cu capul în zăpadă.

Dar nu e vreme de pierdut, trebue să urcăm muntele. Ne pregătim în pripă, ne luăm toegile şi'n sacuri ceapă, cartofi fierţi şi mămăligă; le legăm de oblâncurile şelei căluţului de munte, pe care îl luăm cu noi şi, dimpreună cu călăuza, călugărul Veniamin Boacăş, care cunoaşte bine Ceahlăul, şi pe care ni-l pune la îndemână starețul, pornim, tăind pieptiş dealul Durăului. În vârf ne oprim o clipă. Privim spre Măgura Grenţieşului, cu codrul de brad şi plaiurile lui, şi spre Piciorul Poenilor, care înconjoară Durăul, rămas bine în urmă, ca o cunună verde. Pe tăpşane pasc risipite vitele mânăstirii şi ale oamenilor din sat. Talanga răsună uşor şi sunetul acestei mici scoici de alamă, ne revarsă în suflet o mulţumire nedesluşită, poezia locurilor liniştite şi sălbatice, peste care natura e încă stăpână şi oamenii, umiliţi slujitori ai ei.

www.digibuc.ro

— Să pornim! ne poruncește călăuza, și noi, smulși din visuri, ca niște soldați ascultători, plecăm mai departe. Am ajuns la poalele Ceahlăului. De acum e greul! Cuviosul Veniamin, își începe slujba, — ne povestește legenda cuvioasei schivnice Mariana:

— In Poiana, uitați-vă colo, ne arată el, în locul acela care se chiamă: «In fund la Dăraban», a fost mai întâi o mânăstioară, — un schit. Să fie de atunci ca vreo două sute de ani. Din ce pricină, cine ar puteà știi, călugărițele s'au împrăștiat care încotro. Că unele s'or fi dus pe la alte mânăstiri, că altele or fi intrat iar în lume, Domnul știe. S'or fi dus că pe aici e firea aprigă. Iarna cad troenile de umplu văgăunele, potecile se pierd supt omeți, isvoarele îngheață și lupii or fi venit până la ușa chiliilor. Numai o călugăriță, o chemà Mariana, a rămas statornica lăcașului ei de rugăciune. A rămas singurică în pustietatea asta, neajutorată de nimeni. Și s'a făcut schivnică, se hrăneà cu ierburi și rădăcini. S'a rugat până la adânci bătrânețe, până ce Domnul s'a îndurat de i-o ridicat sufletul la el. Mânăstirea s'a dărăpănat încetul cu încetul, și azi pe locul ei e codrul bătrân de brad!...

Călăuza se oprește o clipă, apoi adaogă cu sfială par'că:

— In unele nopți de vară, pe la utrenie, Sfânta Mariana se ivește, într'o rază de lumină, și aprinde o candelă, la piciorul unui brad, crescut pe locul unde fusese altarul mânăstirii. Călugării bătrâni din Durău au văzut lumina candelei. Vezi numai la cei bătrâni li-i dat darul ista, și aproape de moartea lor. Când dânșii zăresc candela în codru, strălucind ca un luceafăr, noaptea când merg la utrenie, știu că li se apropie ceasul, și

www.digibuc.ro

se pun zi și noapte pe rugăciuni, ca să le fie primit sufletul în mâinile Domnului!...

Privim cu toții la locul, care învietuește o legendă, al cărei sâmbure de adevăr înfățișează sufletul omenesc, cu tăria și ascunsurile lui nepătrunse.

Sântem în preajma codrului de brad. De mult încă simțim suflarea vântului care s'a pornit; înfundat în codru, îi dă glas. Se pare murmurul unei mulțimi depărtate; se aud gemete, suspine și uneori, șuere prelungite, ce se sfârșesc într'un vaet dureros. E orga uriașă a Ceahlăului.

Intrăm în hruba verde, croită de cetinele brazilor. Ferestraele n'a ocolit nici codrul Ceahlăului. Au început să-i taie poalele.

Mă gândesc la lăcomia omenească! Ceahlăul, care e al unui om nespus de bogat, putea fi ocolit de distrugere. Ce-i dreptul, vârfurile sânt puse la adăpost; norocul lor se spune că sânt văgăunile nepătrunse în care își au vizuinele lor ursii, pentru cari proprietarul moșiei vine dintr'adins din străinătate, însoțit de numeroși prieteni, să-i vâneze. Nimeni altul n'are dreptul să-și trimită glonțul în trupul acestor îmblănite sălbăticiuni, — și orice stricăciune ar aduce ele locuitorilor, e pe dată răsplătită, tocmai ca să împiedice vânătoarea.

Incepem să urcăm din greu. Lucru neprevăzut: la o cotitură a potecii, o bancă, de pe care sare o veveriță speriată. Se vede că mai mult aceste șugubețe dihănii ale codrului se folosesc de ea. Pe dreapta și pe stânga încep adâncimele cari curând se prefac în adevărate prăpastii, în fundul cărora gâlgâe izvoare. Un fag uriaș ne taie drumul. A căzut, trăsnit, rupând cu ramurile lui puternice, în prăbușire, brazii de prin prejur.

www.digibuc.ro

Carii scormonesc mereu în trunchiul lui, ce se cerne într'un fel de făină gălbuie, în care mișună fel și fel de gândăcei. Doctorul întinde mâna și primește îndată un musafir. Un gândac verde, cu aripele tari și strălucitoare, «gândac de turbă» cum îi zice călăuza. Dar se vede că prinde repede de seamă că palma doctorului nu-i trunchiul copacului și-și ia, cu-n bâzâit, zborul. Ne uităm la fagul doborât, la această podoabă căzută a pădurii, și mie îmi pare rău, ca după un om, care în viață a trăit și s'a ridicat, și-a ocrotit pe alții. De-abia putem să ne descurcăm dintre ramurile lui; ne strecurăm printre ele, și sub pașii noștri crengile lor uscate se sfarmă fărâmi ca sticla. Călăuza are mult de lucru până își trece calul care se ferește și el pe cât poate. Pe cât înaintăm, poteca e mai cotită, codrul mai nepătruns. La fiecare pas dăm acum peste putregaiuri, cari încurcă suișul, făcându-l și mai greu. Pe buzele prăpăstiilor, brazi prăbușiți, sfâșiați de furtuni, stau spânzurați în gol, numai de câte o ramură vânjoasă, înfiptă între stânci; din trunchiurile lor răsar acum buruieni, și veveriţele fac pe ramurile lor gimnastică, de-asupra hăului groaznic care nu le înspăimântă. Invălmășagul de crengi, de ierburi, de liane, de trunchiuri căzute de zeci de ani, îți dă închipuirea adevăratei sălbăticimi.

Ajungem la «Fântâna Măcărescului», o gașcă de bârne acoperite de mii de iscălituri. Inăuntru și în față, prin altă gură, curge o apă rece ca ghiața. E făcută acum vre-o 60 de ani de către prefectul de pe atunci, Vasilică Măcărescu, ne spune călăuza. Ne oprim de bem, lacomi, însetați, binecuvântând amintirea conului Vasilică Măcărescu. Dar nu întârziem, se apropie amiaza.

www.digibuc.ro

Umblăm de câteva ceasuri. Nu trece mult și întâlnim alt șghiab, prin care se strecoară o șuviță albă-albăstruie de apă, care se pierde apoi prelingându-se într'o prăpastie.

— Asta-i și mai bună apă, tot așà de bună ca la «Fântâna rece» de pe Ceahlău! ne spune călugărul.

Nimic nu te ispitește mai mult ca un isvor, mai ales un isvor neașteptat. Oricât de săturat ai fi, tot bei și dintr'însul. Și iată-ne pe toți cu paharele întinse. Dar n'o putem bea decât sorbind-o în înghițituri rare, atât e de rece. După ce beau îmi arunc ochii, din întâmplare, spre căluț. Cu gâtul întins, clipind din ochii, în cari privirea i se joacă apeape, mă face să-i citesc în ea o dorință: îi e sete,—dincolo îl uitasem. Le spun tovarășilor. Căpitanul îi scoate repede căpăstrul, pictorul, care are mai multă milă de dobitoace, decât oameni, ne mustră c'am fost nesimțitori, uitând că de data asta nu el și-a adus întâi aminte, și doctorul îl trage, sumuțând, de urechi; eu îl poetizez, privindu-l cum beà cu nesațiu din apa limpede, strânsă în cupa lespezilor de la piciorul isvorului. Ce-i dreptul, poetizarea mea îi slujește mai puțin acuma decât ajutorul, pe care i l-a dat tovarășii.

— Ce zici, cuviosia ta, îi spun călăuzii, de mâncare poți răbdà, dar de sete nu!

— De sete nu! îmi răspunde, apoi își ia de seamă, și adaogă filozoficește: dar tot e bine să ai de-amândouà!...

De-acum urcăm de-adreptul coasta Ceahlăului. Nu mai putem de oboseală. Dar în sfârșit ajungem pe cea dintâi înălțime, în poiană la «Fântânele» și ne oprim în popas. Priveliștea, ce se desfășoară de aici, e uimitoare. Incolo, cât ții cu

www.digibuc.ro

ochii, se desfășoară munții Ardealului: Pleșul, Highișul. In fund, rămași în urmă aburii, se văd munții Bistriței, Pietrosul, Roșia, Grențieșul, ale căror vârfuri se ridică unele peste umerii bătrâni ai celorlalți; parcă ar fi pornit cu toții spre Ceahlău, și la un semn al uriașului, ar fi încremenit acolo. Spre dreapta de tot, munții îngenuchiază, și de-asupra lor cerul se întinde ca o mare limpede, albastră, bătând în vioriu, pe luciul căreia, nouri rotunzi, rumeniți de soare, par insule plutitoare, acoperite de trandafiri.

Cu greu ne smulgem acestei priveliști fermecătoare, să urcăm spre Panaghia.

www.digibuc.ro

Schiţe

1) Tolstoi.
2) Gr. M. Alecsandrescu.
3) Ioan Adam.
4) Gr. Orleanu.
5) A. Baltazar.
6) Ioan Al. Brătescu-Voineşti.
7) Iancu Brezeanu.
8) Soreanu.
9) Iaşul de odinioară.
10) Un rug uriaş.
11) Recunoştinţa.
12) Cinematografele.
13) Artistul şi lumea de afară.
14) Holera.
15) Moda la Bucureşti.
16) Ceea ce s'a mai spus.
17) Mijlocul lui Decembrie.
18) 13 Martie.
19) Dreptul presei.
20) Odiseia unei statui.
21) Dela repetiţiile „Luceafărului".
22) Faptul divers.
23) Trei comemorări triste.
24) Schilodirea limbii.
25) Inapoi, spre clasicism.
26) Vorbe de spirit, fapte hazlii.
27) Un povestitor fantastic.
28) Compturile scriitorilor.
29) Munca scriitorului.
30) Câştigul scriitorilor noştri.
31) Din viaţa scriitorilor noştri.
32) Societatea scriitorilor Români.
33) Intâia şezătoare literară.
34) Şezătoare literară la Cernăuţi.
35) Şezătoare literară la Sibiu.
36) Cu prilejul şezătorii din Sibiu.

www.digibuc.ro

TOLSTOI

De mult eram deprinși cu vestea morții acestui mare cugetător. Ca și Björnson, a luptat cu înverșunare împotriva puterii atotstăpânitoare, în împărăția căreia a și intrat. Decât dacă în fața morții toți oamenii se pleacă, Tolstoi a fost una dintre acele rare ființi, în fața cărora moartea se pleacă, pentru ca să le primească. Și astfel a părăsit dânsul lumea aceasta, din faptele și patimele căreia a căutat să închege o nouă învățătură pentru viitor. Și poate că atunci când a crezut într'aceasta, nu s'a înșelat.

Iubirea de om, iubirea și ajutorarea aproapelui tău, oricare ar fi dânsul, aceasta a propăvăduit. Aceasta a propăvăduit dânsul în Rusia autocrată, în Rusia prigonitoare, până și-n clipa în care această țară își trimeteà oștile departe, în Siberia cea înghețată, să apere pământul și cinstea drapelului ei împotriva unui neam dușman. A fost dat, se vede, că pe pământul în care asuprirea e mai grozavă, în care cnutul șueră mai des prin aer, în care închisorile răsună mai mult de suspine, să răsară acest apostol al milei și al iertării, acest nou tălmaci al adevăratei credințe a lui Hristos. Și dacă în Rusia cuvântul se cântărește, iar faptele se judecă cu asprime,

www.digibuc.ro

iar cel ce-a vorbit sau a făptuit își ia osânda, cuvintele lui Tolstoi au fost cântărite, faptele i-au fost judecate, dar pentru întâiaș dată, poate, Rusiei i-a fost frică să și osândească. Cei doi stăpânitori ai Rusiei au stat dar față în față; unul fiind numai al ei, celălalt și al lumii întregi.

Trăind retras, la moșia lui, Iasnaja-Polyana, Tolstoi a dus un trai simplu, lucrând pământul, scriind și ajutând. Dacă unii din discipolii lui l-au învinuit, de multe ori, că viața lui nu erà trăită așa cum dânsul o cereà dela alții prin scrisul său, au greșit. Atât cât împrejurările de astăzi i-au îngăduit, atât cât în fața lumii, pe care o cunoșteà așa de bine, erà dator să facă, a făcut. Un pas mai departe și mulți l-ar fi luat drept un nebun, și chiar dacă numai pentru o clipă, dar, învățăturile lui ar fi căzut în ridicul. Dacà Tolstoi n'ar fi fost un mare artist, dacă cele ce propăvăduià ar fi avut adâncimea cugetării pe care o au, dar n'ar fi avut vestmântul în care el le-a îmbrăcat, lucrul acestà s'ar fi și 'ntâmplat. Așa, aceea ce a putut fi arătat drept o înșelătorie caraghioasă, a fost dat drept o crimă.

Vremea propăvăduitorilor a trecut demult, dar odată va mai veni. Atunci poveștele lui Tolstoi vor luà poate o nouă viață, și cine poate știi dacă acelaș Sinod care astăzi, judecându-l cu strâmbătate, l-a isgonit din sânul bisericii, mâine nu va înscrie în calendarul ei numele marelui mucenic Lew. Mucenic, căci a suferit. Dacă durerea trupească i-a fost ușoară poate, cea sufletească trebue să-i fi fost grozavă. Cel puțin sufletul i-a fost răstignit. Când după șaizeci de ani aproape, îți dai bine seama că oamenii, pe cari i-ai iubit toată vremea aceasta, nu te iubesc, că ființi, cari ție îți datoresc viața, nu te înțeleg,

www.digibuc.ro

că între tine și cei din jurul tău e aceeaș prăpastie, care e între doi oameni, cari nu s'au cunoscut niciodată, numai atunci poți înțelege toată amărăciunea vieței, și poate numai atunci și Tolstoi și-a dat seama cât de greu e simțimântul iertării, pe care dânsul căută să-l reverse cât mai mult în sufletul tuturora. Atunci poate pentru întâiaș dată a înțeles cât de greu poate străbate o credință, oricât de dreaptă ar fi ea, când chiar în matca din care dânsa isvorăște, se clatină turburată. Și astfel și-a băut și Tolstoi paharul cu venin.

La o vârstă de patriarh, la o vârstă în care profeții au avut dreptul să blesteme și să nărue popoare, la o vârstă în care drept credincioșii au așa de mult din Dumnezeu, la vârsta aceasta a lui, singurul patriarh al veacului acestuia, nu i s'a iertat dorința să fugă, să se ascunză de oameni, să moară liniștit, în fața cerului care pentru el, măcar pentru el, s'ar fi deschis. Și a trebuit să moară ca oricare altul, el care n'a fost ca nimeni, fără măreția aceea a singurătății care, măcar pentru o clipă numai și mai înainte de a-ți închide ochii, îți luminează toată taina vieții acesteia.

www.digibuc.ro

GR. M. ALECSANDRESCU

— CU PRILEJUL CENTENARULUI SĂU —

Vremea orânduește toate. Ea răstoarnă sau înalță, adaogă sau scade, căci în tipsia cumpenei ei stă dreptatea, cum stă curcubeul în picătura de apă, așteptând raza de soare, ca să-l răsfeţe privirilor tuturor. Atâtor glorii vremea le-a surpat temelia, prăbușindu-le în noianul uitării, dar nu odată numai tot dânsa a destrămat vălul uitării, și-a scos, în bătaia luminii celei mai strălucitoare, chipul unui necunoscut, mai bine zis al unui nedreptăţit.

Aceste gânduri se îmbulzesc astăzi în mintea mea, când văd pregătirile, ce se fac pentru sărbătorirea a o sută de ani dela naşterea lui *Gr. M. Alecsandrescu.* Căci acest mare poet a fost şi el un nedreptăţit, cum sânt mulţi alţii în cartea neamului nostru.

Trebue să avem o mare mângâere însă, noi, generaţia de astăzi, căci sântem generaţia *recunoaşterilor*, generaţia care poate privi înălţarea, la locul lor, ale acelor chipuri măreţe, pe cari fie nepăsarea, fie ura, fie nepriceperea, le acoperise de uitare.

Generaţia de astăzi a văzut ridicându-se, în bronz, chipul luminos al lui *Vodă-Cuza,* Domni-

www.digibuc.ro

torul de care, până mai eri, le erà multora frică să vorbească; noi am privit înălțându-se statua acelui neclintit caracter, *Costache Negri*; după cum am văzut căzând pânza de pe statua înțeleptului Domnitor, *Barbu Știrbei*.

Lui *Gr. M. Alecsandrescu*, dacă nu i se ridică o statuă, cum ar trebui să aibă, i se sărbătorește centenarul, recunoscându-i-se astfel locul care trebue să-l aibă în literatura românească, locul care trebue să-l ție în conștiința neamului nostru.

Gr. M. Alecsandrescu s'a născut în Târgoviște, în orașul care a dat pe *Cârlova* și *Eliade*. Trecutul vorbise prin ruinile lui, sufletului lui Alexandrescu, întocmai cum șoptise și lui Cărlova. Alecsandrescu are o tinerețe tristă, dar desnădejdea nu-l înfrânge, și astfel dânsul e cel dintâi poet și singurul în literatura noastră, care disprețuindu-și durerea, în care trăește «*ca 'n elementul său*», vibrează pentru durerea și binele celorlalți oameni. Și prin aceste simțiminte a fost poetul mare, poetul care se înalță de-asupra tuturor contimporanilor săi și, păsind decenii, vine de se așează lângă tovarășul său de glorie, în literatura noastră, *Mihail Eminescu*. Cu o cultură deosebită, care-i întărește gândirea, — cultură care de altfel, *în mai puțin talentul*, o aveau mai toți poeții contimporani lui: Al. Beldiman, Asachi, Conaki, — cu o adâncime de simțire, care-i smulge sufletului accente de o putere rămasă neîncercată până astăzi de nici un poet al nostru, cu o nespusă dragoste de țară și în aceiaș vreme de *omenire*, cu un simț al limbii, pe care doar *Costache Negruzzi* îl are, deși mai târziu, cu o putere de observare nebănuită, care-i dă putința să vadă și să biciuiască toate păcatele contimporanilor săi. *Gr. M. Alecsandrescu* este poate cea mai desăvârșită

www.digibuc.ro

figură literară a noastră. Trăind ntr'o vreme când gândirea erà cenzurată, când *rangul* putea să apese şi să oprească orice avânt, *Gr. M. Alecsandrescu*, are singurul noroc în viaţă, să placă şi să se facă iubit de câţiva oameni, care-l iau sub ocrotirea lor, şi cari, sprijinindu-l, au slujit literaturii şi culturii româneşti.

Căci dela Gr. M. Alecsandrescu ne-a rămas, ca dela nici un alt seriitor al nostru, în afară de M. Eminescu, ne-a rămas adevărate capodopere, cari dau o nespusă strălucire literaturii noastre. Ca fabulist poate stà alături cu marele La Fontaine, prin fabulile «*Boul şi Viţelul*», «*Toporul şi Pădurea*». Ca avânt sufletesc, ca simţ al limbii, numai Eminescu îl ajunge şi-l şi întrece, dar cu câţi ani mai târziu, după câtă frământare a acestui aluat sfânt, care e limba unui popor.

Căci până la Eminescu şi de atunci încoace, nimeni nu a dat o strofă mai desăvârşită, nimeni nu a putut îndeplini o mai fericită îmbinare de cuvinte, ca să exprime o idee ca Gr. Alecsandrescu:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate,
Către ţărmul din potrivă se întind, se prelungesc,
Ş'ale valurilor mândre generaţii spumegate
Zidul vechiu al mânăstirii în cadenţă îl isbesc.

Nu se poate o împreunare mai minunată de cuvinte, — îmbinare care arată veşnica perindare a valurilor în albia unui râu, — ca versul din strofa de mai sus, strofă a căreia frumuseţe ne face să nu bagăm de seamă cele două neologisme, cari s'ar părea, prin felul cum sânt aşezate, că-s încetăţenite de un veac în limba noastră.

Cu câţi ani mai târziu, Eminescu ne dă iarăş printr'o asemenea împreunare de cuvinte, pe care

www.digibuc.ro

numai geniul limbii o poate înfăptui, priveliștea nemărginită şi pustie a mării:

Lună tu, stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci,
Şi gândirilor dând viaţă, suferinţele întuneci.
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară
Şi câţi codri ascund în umbră strălucire de isvoară!
. . . . . .
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mişcătoarea mărilor singurătate.
. . . . . .

Lipsit de noroc, urmărit de soartă, Gr. M. Alecsandrescu e lovit de o crudă boală, care vreme de 25 de ani îl ţintueşte în patul suferinţii. Vreme de 25 de ani poetul trăeşte în suferinţă, pe care, de cu vreme încă, o presimţire ascunsă il face s'o numească «elementul său». Glasul, care vibrase pentru soarta tuturora, amuţeşte, inima nu-i mai poate bate pentru «simţiri deosebite», făclia minţii de abia mai pâlpâe. In acest răstimp de vreme poetul e uitat, ca şi opera lui. După ani de suferinţă, în cari deabea îşi mai aduc câţiva aminte, într'o odăiţă din Pasagiul Român de azi, — unde câţiva tineri se duc să-l vadă la întoarcerea lor dela învăţătură, din Paris, *Gr. M. Alecsandrescu* moare, cu patru ani înainte de *Mihail Eminescu*.

De abia la 1893, *Ion Ghica*, prietenul din tinereţe, îi adună poeziile într'un volum. Lumina se face. Vremea îndeplineşte actul de dreptate faţă de marele poet.

www.digibuc.ro

IOAN ADAM

Am vorbit întâiaș dată cu Ioan Adam la Bârlad, unde-și aveà familia. Când m'a prezentat poetul Tutoveanu, cu care erà, m'a prins de-o mână și, învârtindu-mă în loc, m'a privit în uniforma mea de ofițer, spunând într'una cuvintele, cari mai târziu am văzut că-i erau obișnuite:

— Ei, vezi-vezi, vezi-vezi!

Atunci i-am și spus că-l cunoșteam cu mult mai înainte, că-l urmărisem, cu bucurie, odată la Iași, pe stradă, că apoi călătorisem altădată în acelaș vagon pe când se duceà la Vaslui, unde erà învățător.

Il urmărisem atunci la Iași fiindcă Ioan Adam a fost cel dintâi scriitor, care a făcut să-mi încolțească în suflet nădejdea că poate, cândva, voiu fi și eu. Il urmărisem, fiindcă începusem să-l iubesc din scrisul lui, fiindcă de atâtea ori îmi smulsese, cu *snoavele* lui, râsul, mulțumirea — cea mai mare bine-facere ce-o poate aduce o carte.

Poate că această dragoste, care o purtam operei lui, erà prevestirea caldei și sincerei prietenii, care ne-a unit mai târziu.

Venit dela țară, luptând cu multe greutăți, cu multe și nenumărate amărăciuni, dibuind în viață

www.digibuc.ro

atâtea cărări, lovindu-se de atâtea împotriviri, trecând din postul de învățător, dintr'un sat, la îndeletnicirile și viața încordată a studentului, — la Bruxelles, — întorcându-se apoi iar la profesorat, scoborându-se la simplul secretariat al unei primării, — la Constanța, — apoi urcându-se la postul de magistrat — la Călărași, — s'a lovit Ioan Adam, de tot ce soarta poate scoate mai potrivnic în viața unui om, până când cel de pe urmă val al vieții îl aruncă pe stâncile sterpe și pustii ale dezolării. Dela genialul Eminescu încoace, Ioan Adam e singurul scriitor, care, mai înainte de a părăsi această lume, a trăit în amăgirile unui miraj. Acest miraj, vai! în unele clipe, ca'n cea depe urmă pe care Adam a avut-o, își ștergeà zările mincinoase și fermecătoare, ca să-i lase în fața bieților lui ochi, pereții goi ai celulei, care-l despărțeà de tot ce-i fusese drag și scump pe pământ!...

Dacă pentru existența lui și a familiei lui, Ioan Adam luptase atâta, pentru literatură ași puteà spune că făcuse aproape tot atâta.

Intregei epoce înfloritoare de astăzi a scrisului românesc, el i-a fost premergătorul. Intr'o vreme de absolută nepăsare, într'o vreme când maeștrii literaturii se retrăseseră cu totul din viața literară, într'o vreme când nu știu de erau câteva sute de cititori pentru cărțile românești, în vremea aceea Ioan Adam a scris, încrezător, răbdător, — dând atâtea cărți de nuvele și snoave, și chiar două romane: «*Rătăcire*» și «*Sybaris*». Cu prețul câtor clipe de mâhnire, de durere, va fi scris nuvelistul atâtea pagini, cari trebuiau să pregătească drumul scriitorilor de acum!

Acesta e marele merit al lui Ioan Adam, merit care astăzi ne face să închinăm scumpei lui

www.digibuc.ro

amintiri adânca și pioasa noastră recunoștință.

Dar asupra activității lui, asupra operei lui literare trebue scris pe larg.

Locul lui în literatura noastră și-l are bine hotărât. Vor scrie acei cari au chiar datoria s-o facă.

Acum câteva zile unii prietini îl întâlniseră prin București. Imi spuneau că-i bine, că l-au văzut vesel, că nici nu se păreà, că suferise. Avusese, pe semne, o scurtă limpezime a minții, care, în urmă, i s-a întunecat pentru totdeauna. Dar, — de-o fi adevărată notița din ziarele de azi, — soarta îi păstrase încă o clipă de pricepere, clipă în care, înțelegând ce ajunsese, își dete singur moartea, în chipul cel mai crud.

Astăzi, acum chiar, când scriu aceste rânduri fugare, la Constanța, sicriul prietenului meu poate se scoboară în pământ. Și nu-l voi mai vedeà nici odată! Și nu-mi vine să cred, cu nici un preț parcă, nu-mi vine să cred, că nu-l voi mai vedeà, că nu-l voi mai întâlnì, că nu-i voi mai auzì râsul tânăr, care întotdeauna îmi dădeà un îndemn la viață.

De astăzi înainte îl voi găsì numai în paginele cărților lui, în paginele cari mă deprinseseră să-l iubesc atunci, când încă nu-l văzusem, cari îi vor păstrà veșnic, în sufletul meu, amintirea, acum, când nu-l mai pot vedeà.

www.digibuc.ro

GH. ORLEANU

Ziarele au vestit la vreme, prin câteva rânduri răslețe, moartea poetului *Gh. Orleanu*. In învălmășagul luptelor politice, în răstimpul cărora scriitorul și-a dat obștescul sfârșit, moartea lui n'a mișcat decât sufletele câtorva prieteni, oameni răzleți cum fusese și dânsul, oameni cari nu iau și nici n'au la ce luă parte în frământul sterpelor lupte de ambiții personale, ambițiile politice, cari mână cu biciul lor atâtea suflete spre largă arenă a *arivismului*.

L-am cunoscut pe Gh. Orleanu de pe vremea când, în Bârlad, scoteam revista «*Făt-Frumos*». Am intrat în legături de prietenie cu el, prin mijlocirea poetului *D. Nanu*, tovarășul meu de muncă la acea revistă, care cunoșteà de mult încă pe Orleanu. M'a mișcat interesul, pe care Orleanu l-a arătat revistei, ajutând-o în multe rânduri, și 'ncurând am fost prieteni buni.

Erà un om mărunt de stat, plin în trup, cu fața rotundă și pală, — o paloare deosebită ca a paiului, cu mustața scurtă, cu ochii negri și sticloși, cu fruntea largă, și mai lărgită prin lipsa desăvârșită a părului. Erà nervos, și vorba lui, care se încălzià cu încetul, și între prieteni numai, părеà unui străin aspră. Foarte deștept, foarte

www.digibuc.ro

cult, nu îngăduià convorbiri, decât la foarte puțini.

Cunoșteà până 'n toate amănunțimile ei limba franceză, și o vorbià cu desăvârșită eleganță.

Citise aproape întreaga literatură franceză, și frumusețea ei îi stăpânià cu totul sufletul. Din comoara acestei literaturi, dânsul a dat câteva traduceri, — căci literatura românească n'a avut un traducător mai iscusit ca Gh. Orleanu. În colaborare cu prietenul său, D. Nanu, Orleanu a tradus «*Pour la Couronne*» a lui *François Copée*, (*Pentru Sceptru*), iar singur a tradus «*Pâinea păcatului*», mai bine zis a localizat lucrarea aceasta din *provensală*, și-acum, în urmă traduceà *Cid*, al lui *Corneille*; a publicat din Cid 2 acte în «*Convorbiri Critice*», iar restul nu știu de va fi ajuns să-l închege în limba românească.

Dar în afară de traducerile lui, Orleanu a scris multe poezii, unele foarte frumoase, poezii al căror manuscript l-am păstrat vreme îndelungată și care manuscript, astăzi, se află în posesiunea d-lui *Mihail Dragomirescu*. Activitatea literară a lui Gh. Orleanu e începută de mult încă, de pe vremea când, la o gazetă necunoscută din Focșani, — oraș în împrejurimile căruia familia Orleanu își aveă proprietățile, — publică nuvele sub pseudonimul *Gheorghe dela Odobasca*, numele moșiei lui. De un spirit viu, erà un fin epigramist, un convorbitor scânteetor, și printre hârtiile mele păstrez epigramele și strofele scrise la întâmplare, între două feluri de mâncare, în serile când cinam cu el. Dar activitatea literară a lui Orleanu ar fi fost încununată de o mare și desăvârșită izbândă, care l-ar fi ridicat dintr'odată în fruntea scriitorilor de astăzi, dacă ar fi avut vremea să săvârșească drama istorică la care scria de mult, și din care n'a apucat să publice decât vreo câ-

www.digibuc.ro

teva fragmente. Părți din «*Voichița Radului*», — așa se numeà drama, — ni le-a cetit, și vor fi și altele poate pe cari le cunoșteà numai dânsul, și care trebue să fi rămas printre hârtiile lui. Mâhnirea lui cea mai mare, tocmai aceasta a fost: neputința să-și închege opera în care-și pusese toate nădejdile lui literare.

Gh. Orleanu a fost magistrat în orașul Galați, unde a și locuit până în ultimul timp. Acolo, în portul acela, Orleanu a fost în legătură, — prin familia și situația lui, — cu lumea diplomatică, cu lumea aceea în mijlocul căreia limba românească se aude atât de rar. Cu toate acestea Orleanu n'a fost câtuși de puțin înrâurit, și am cunoscut puțini oameni cari să vorbească și să scrie o românească mai frumoasă, mai curată.

Tocmai lumea aceasta îi strecurase în suflet, în vremea din urmă, dorința de a luà parte la luptele politice. L-am auzit și vorbind, în sala Dacia, la o întrunire a partidului conservator. Dar Orleanu nu erà croit pentru luptă, cu atât mai puțin pentru politică.

Orleanu și-a păstrat până în ultimele lui clipe sufletul lui de artist. In scrisorile către prietenii lui nu vorbeà decât despre părerea lui de rău, că nu lăsà după el o activitate mai largă, literară.

L-am văzut acum un an, slab, descurajat, istovit. Boala îl măcinase cu încetul; călătoriile prin străinătate, în tovărășia devotatei lui soții, nu-i putuseră șterge din fața ochilor lui, spăimântați, viziunea sfârșitului apropiat. O operație grozavă, în sanatorul doctorului *Doyen*, din Paris, îi prelungește agonia. Se întoarce în țară. Răul îl urmărește însă, îl pironește din nou, și, pentru cea din urmă oră, repede ca o vedenie, l-am văzut fugând parcă, în automobil, între fratele

www.digibuc.ro

și soția lui, la gară, să plece în Elveția. Nu m'a văzut, se uită departe, cu priviri ce zăreau parcă dincolo de mormânt. O altă operație, încă o agonie. Și în Bruxelles, orașul în care-și petrecuse o parte din tinerețe, se stinge, departe de țara pe care știa, că n'are s'o mai revadă niciodată. Cea de pe urmă dorință i-a fost să-i fie trupul ars. Și în crematorul dela Mainz, trupul lui s'a prefăcut într'un pumn de cenușe, pe care o urnă funerară îl va aduce în țară.

www.digibuc.ro

A. BALTAZAR

L-am cunoscut acum patru ani, la el acasă, unde mă dusesem cu poetul D. Nanu, să-i văd atelierul. M'a impresionat fața lui ciudată, cu obrajii ce se cunoșteau că-s afundați chiar sub barba neagră, deasă, ce-i năvălià chipul din toate părțile, pînă sub ochii din cari sclipià o scânteere ciudată. M'a prins însă repede glasul lui cald, care își scuturà, arareori, potolirea cea tristă, ca să se înflăcăreze când vorbià despre arta lui. Din ziua aceea chiar am înțeles că erà un fanatic, un schivnic slujitor al îndeletnicirii pe drumul căreia pornise, cu o îndrăzneală, pe care poate că o presimțire ascunsă i-o hrănià. Atunci Baltazar își făurià cele dintâi vise, atunci își înjghebà cele dintâi planuri, așa că în ziua aceea, în atelierul lui n'am putut vedeà decât semnele acestor îndemnuri, cari-i munciau sufletul. Dar nu trecuse nici două luni, când m'am dus pentru a doua oară, să-l văd.

L-am găsit în mijlocul atelierului, cam nemulțumit, că-i curmam lucrul; dar cu acelaș glas potolit îmi zise: «Privește». M'am uitat de jur împrejurul meu. Și am rămas înmărmurit. Pânzele se acoperiseră; peisage, portrete, flori, artă decorativă, se așternuseră ca printr'o minune,

www.digibuc.ro

— munca a trei artiști, închegată de unul singur. M'am apropiat, m'am uitat îndeaproape; erau unele trăsături de maestru, dovezi de un netăgăduit talent; dar, peste tot, se cunoșteà graba, încordarea pe care pictorul o pusese. L-am sfătuit să nu se obosească prea mult. El nu mi-a răspuns nimica, dar scânteia din ochii lui a sclipit tainic, dându-mi să înțeleg că odihna nu erà partea lui.

Pânză lângă pânză, carton lângă carton, cu o stăruință nemai auzită, cu o dorință neînfrânată spre mai mult și mai ales spre mai mare, Baltazar și-a închegat opera de tranziție, în perioada căreia alți artiști întârziază ani! Și i-am văzut cea dintâi expoziție. N'am să-i uit privirea cu care m'a întâmpinat, în sala Ateneului, în ziua când, îmbrăcat în negru ca de sărbătoare, își aștептà vizitatorii. Scânteia din ochi i se aprinsese ca o flacără în care se mistuià mândria și mulțumirea. Și bucuria lui mi-a trecut-o, repede, și mie, și-amândoi am luat rând pe rând tablourile ce le expuneà. Țineà cu deosebire la pânzele mari; aproape nici nu scoteà unele schițe și peisagii mai mici, cari însă dădeau măsura marelui său talent. Țin minte o admirabilă schiță luată la Țigănești, și alte câteva cari au și fost remarcate de către critica ce s'a ținut oarecum, la o parte, în fața neașteptatei îndrăzneli a tânărului pictor.

Expoziția nu i-a adus ceeace artistul aștептà, și dacă acest lucru l-a mâhnit grozav, i-a dat în schimb noui puteri pentru o viitoare luptă, o grozavă luptă purtată împotriva greutăților vieții, o luptă eroică, vedem astăzi, când știm că înfruntà și o boală pe care o ascundeà, dar care în cele d'n urmă l-a înfrânt. Muncit de dorul de a-și face

www.digibuc.ro

loc cu orice chip, locul care i se şi cuveneà în pictura noastră de astăzi, a început unele lucrări mai mari, altele mai amănunțite, prin care să întroneze arta decorativă națională. Lucrând, cercetând mereu, ajunge să se încredințeze că numai expozițiile anuale nu-i ajungeau pentru a-şi impune felul lui de a înțelelege şi face arta, şi într'o bună zi, citim cu surprindere, cel dintâi articol despre artă, pe care-l publică într'o revistă. Foarte inteligent, cu un deosebit simț pentru tot ce atingeà frumosul, şi'n literatură Baltazar se arătă dintr'o dată ca un foarte bun scriitor.

Fire combativă, dela articolele generale asupra artei, trece la critica personală; şi-n altă revistă, sub un pseudonim, pe care noi prietenii i l-am păstrat ca o taină până la moartea lui, începe să judece opera colegilor. Şi de îndată se face un critic temut.

Şi încă i se părea că activitatea lui poate aveà un câmp şi mai larg. Din studiile ce le făcuse asupra artei bizantine, capătă cunoştinți întinse, şi vreà să le aplice. Stăruie şi capătă zugrăvirea unei biserici, — biserica din Oțetari, mi-se pare. De acì încolo viața începe să-i surâdă. Ministerul îl trimite la mânăstirea *Horez*, să studieze frescurile de acolo; «Buletinul monumentelor istorice» îi deschide coloanele. Pictorul câştigă; se gândeşte să-şi mărească atelierul; şi-l măreşte; îşi înnoeşte casa părintească, după planurile lui, ziua munceşte, aleargă; noaptea, la lampă, desemnează; disdedimineață se scoală şi scrie.

Şi toate acestea în patru ani! Cu trei zile înainte, de a muri, l-am întâlnit. Erà mâhnit de boala părintelui său Când să ne despărțim, îmi desfăcù un număr din «Buletin», pe care-l aveà în buzunar, şi-mi arătă ultimul lui articol.

www.digibuc.ro

Când am aflat în seara zilei de-a treia, că a murit, n'am vrut să cred cu nici un chip. Numai când l-am văzut întins în sicriu, cu pleoapele lăsate peste scânteia ochilor lui adormiţi, cu mâinele nemişcate peste pieptul, în care inima bolnavă tresărise pentru cea din urmă dată, numai atunci am crezut că Baltazar s'a dus. Vai, prietene scump, câte vieţi credeai că-s ascunse în pieptul cela; cât de uriaş te socoteai în faţa vieţei, de-o înfruntai aşa?

L-am dus la cimitir într'o zi caldă de toamnă: părinţii şi câţiva prieteni. Şi când l-am văzut pentru cea din urmă dată, când am auzit apoi huruitul ţărânei pe capacul sicriului, care-l închideà pentru totdeauna, m'am gândit la atâtea vise, cari se'nchideau odată cu el!

Şi m'am despărţit de mormântul lui, ca de un loc de linişte, în care un prieten, în sfârşit, se odihneà!

www.digibuc.ro

IOAN AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Nu-l văzusem niciodată. Îi citisem însă volumul și aveam pentru el un fel de cult. Admirația pe care i-o purtam o împărtășia și alții și, așà, într'o zi de Mai, mi-se pare, sânt acum șase ani, și dimpreună cu poetul *D. Nanu* și nuvelistul *Virgil Cioflec*, ne suim în tren, să mergem,— unde? La Târgoviște să vedem pe *Brătescu-Voinești*. Ajungem. Nu-l găsim acasă. Erà la tribunal. Parcă mă văd în sala rece și tristă a tribunalului, parcă-l văd pe scriitor, rezimat într'un cot de balustradă, vorbind potolit, obosit mi-se părea, vorbind tribunalului în afacera unor contestații de înscriere în listele electorale, dacă nu mă 'nșel. Nu știu ce-a spus, vorbea și foarte încet, dar ceeace mă lovise pe mine, care nu-l mai văzusem, erà deosebirea dintre vorba lui potolită, blândă, obosită poate, și linia aspră a profilului său: fruntea în afară, nasul întors de-asupra mustății mărunte, gura scurt tăiată, tras la față,— din asemănarea pe care unii oameni o au cu animalele sau cu paserile: ceva de vultur.

Deosebirea aceasta m'a lovit și mai puternic, când, după ședință, scriitorul ne-a zărit, ne-a luat și ne-a dus acasă la el; o casă frumoasă, boerească, așezată într'o poziție minunată, în preajma zăvoaelor și Mănăstirii Dealului. Ne-a arătat curtea, grădina, cușca căprioarei lui, Bișeta, dându-ne deslușiri cu glasul său cel cald, — căldura care se află la fiecare pagină a căr-

www.digibuc.ro

ţilor lui. Apoi în sala largă, împrejurul unei mese, am vorbit îndelung despre toate, mai ales despre literatură, şi-n deosebi despre *Alphonse Daudet*, marele scriitor francez, pentru care nuvelistul are un adevărat cult. Atunci l-am şi auzit citind pentru întâia oară, — o nuveletă de Daudet, — cu farmecul cela deosebit cu care Brătescu-Voineşti te prinde să-l asculţi, fie când povesteşte ceva, fie când citeşte.

Toate aceste îmi treceau repezi prin minte eri, când, într'o odaie dela «Splendid Hotel» din Bucureşti, Brătescu ne citea — lui *Goga, Herz* şi mie — cele de pe urmă pagini scrise de el, o *Prodoslovenie*, *prefaţa* pe care o va pune în fruntea volumului său nou de nuvele. «Prodoslovenia» sânt pagini «Pro domo», în care nuvelistul, cu o amară ironie, dar şi cu o rară duioşie la urmă, arată soarta şi menirea scrisului nostru. Dacă prin acest scris poţi strecura măcar o clipă de mulţumire în casa unui om necăjit, eşti răzbunat cu toate jicnirile şi nedreptăţile pe care viaţa ţi-le pregăteşte.

E o nouă capodoperă, pe care scriitorul o adaogă la comoara volumelor sale.

Şi-am simţit o adevărată îmbătare sufletească, o adevărată fericire, când, sfârşind de cetit *prefaţa* aceasta, scriitorul ne vorbi avântat, plin de încredere şi de putere în vederea nouilor sale lucrări, printre care şi-un roman.

Intre scriitorii de astăzi nu e unul mai artist, mai desăvârşit artist ca Brătescu-Voineşti, şi după maestrul *Caragiale*, dânsul e acela care prinde întâiul loc. De aceea vestea pe care o dau, întruparea altor noui opere ale sale, trebuie să fie un prilej de bucurie pentru toţi.

www.digibuc.ro

IANCU BREZEANU

Cine n'a auzit, și cine nu-l cunoaște pe Iancu Brezeanu! De atâția ani de când ilustrează scena Teatrului Național, nu cred să fie om mai cult, care să nu-l fi văzut măcar într'unul din multele roluri create de el, creațiuni cari i-au și adus celebritatea.

Dar nu de Brezeanu ca artist vreau să vorbesc într'acest articol, — s'au scris atâtea despre talentul său — ci despre *omul* Brezeanu, despre ironistul și spiritualul Brezeanu, vreau să înșir câteva rânduri. Acei cari l-au văzut pe scenă, nu toți l-au cunoscut și în deaproape, nu toți au avut prilejul și plăcerea, să steà de vorbă cu el, la un pahar de vin, la un *șprit*, să-i asculte nesecatul isvor de povestiri, al cărora erou, mai în toate, e chiar el.

Grăsuliu; potrivit de stat; deschis la față; tuns milităreste; purtând ochelari, din dosul cărora, ochii negri strălucesc de isteține; cu gura larg tăiată; cu buzele cărnoase care se întind într'un zâmbet ce se leagă, totdeauna, cu o privire ascuțită a ochilor, dând astfel o trăsătură caracteristică mimicei sale; așà e artistul nenea Iancu, vestitul Brezeanu.

După câteva șprițuri, nenea Iancu Brezeanu povestește. Vorbește încet, potolit, până când firul întâmplării ajunge la culme și-atunci glasul puternic al artistului se ridică, icoanele, comparațiile, curg, pitorești, uneori pipărate, câte

www.digibuc.ro

odata prea pipărate, totdeauna însă pline de humor, humor pe care gestul și mimica artistului îl completează într'un chip atât de fericit. Atunci râsul isbucnește în hohote, numai nenea lancu rămâne serios, încheind cu vre-una din acele fraze tipice, cari alcătuesc un fel de punctuație a povestirilor lui.

Povestirile lui Brezeanu sânt întâmplări din viața lui, cuvinte de duh pe care dânsul le-a spus în cutare sau cutare împrejurare, cuvinte rămase celebre, dar cari au o deosebită culoare atunci când le istorisește chiar el. Brezeanu, ca mai toți artiștii, cari ilustrează scena, artele sau literele noastre, a avut un trecut furtunos, un trecut de greutăți, de care artistul își aduce totdeauna aminte, și-l reamintește cu un fel de duioșie, singura parte duioasă din povestirile lui.

Erà tânăr pe atunci Brezeanu, tânăr și încrezător — două însușiri cari îți dau puterea să înfrunți cu bărbăție viața. Și totuși într'o zi, foamea îl chinuià pe tânărul și încrezătorul Brezeanu, mai abraș ca oricând. Erà într'o amează: în birturi lumea mâncà, birjarii mâncau prânzul lor pe capra trăsurii, castangiul din colț mâncà și el, toată lumea mâncà, un miros de fleică bântuià strada cu toată ploaia ce cădea de sus. Numai Brezeanu, tânărul și încrezătorul Brezeanu, treceà printr'a doua zi de post cumplit. Oprit, în ploaia care se întețișe, pe marginea trotuarului, Brezeanu se uità în gol. Și deodată ochii lui zăresc ceva. Șuvoiul de apă murdară, care se scurgeà pe lângă trotuar, aducea, rostogolind, ca pe o pradă, un măr mușcat. Și mușcătura, urma dinților cari avuseseră fericirea să guste din fructul acela, mări până la durere foa-

www.digibuc.ro

mea bietului flămând. Privind în toate părțile, să nu-l vadă cineva, Brezeanu pândi mărul și când trecu prin fața lui, îl prinse din șuvoiul murdar! «A fost cel mai bun prânz din viața mea!» încheie artistul, când povestește prietenilor această duioasă întâmplare din tinerețea sa.

Dar nu întârzie mult artistul cu întâmplări, cari întristează...

Așà, odată i-se făcuse lui nenea Iancu dor de un chef. Bucureștiul cât e el de București tot își seacă uneori isvoarele. Te deprinzi cu vinul lui; prietenii se posomorăsc. Ce-i de făcut? Se suie deci nenea Iancu 'n tren! Vine conductorul:

— Biletul!

Nenea Iancu răspunde:

— N'am bilet!

— Atunci te dau jos la Chitila.

— Păi acolo și merg!

L'a dat jos la Chitila. Brezeanu rămâne pe peron. Funcționarii gărei erau prin birouri. Cum să-i scoată nenea Iancu din bârlog! Odată începe a striga:

— Ce caută vagonul acela pe linie? Ha?

Au năvălit toți de prin birouri, l-au văzut, au râs, și s'a încins, neică, un chef în dosul gării, cu tot personalul stației: — «Cum dracu s'a făcut, că ne-am trezit într'un fort!» se miră la sfârșitul povestirii, nenea Iancu, și mai poruncește-un șpriț.

Nenea Iancu Brezeanu locuește în *Pasajul Român*, scara No. 7. Odată, după o petrecere ca aceea, cade nenea Iancu într'un somn de celea întărite și pecetluite. Numai, așà, pe la zece dimineața, aleargă toți speriați și țipând la dânsul, să-l scoale!

www.digibuc.ro

— Scoală, Iancule, că-i foc!

— Ce foc? răspunde nenea Iancu buimac de somn.

— Foc, arde pasajul!

— La ce scară?

— La scara No. 9.

— Păi atunci ce-mi baţi capul!

Şi nenea Iancu se 'ntoarce pe cealaltă parte.

Odată profesorul Tutuc, un bun matematician, îl întâlneşte pe Brezeanu la un *aperitif*.

— Nene Iancule, sânt vesel.

— De ce, *Tutucă?*

— Mi-am pus o carte la Academie, s-o premieze.

— Ei?

— Cum ei? Am să iau 5000 de lei.

— Ce, eşti singur?

— Ba nu, sânt şi alţii; dar...

— Cari mai sânt?

— Uite lista!

Şi Tutuc întinde lista lucrărilor, depuse spre premiare, lui nenea Iancu.

Işi potriveşte nenea Iancu ochelarii, citeşte, recitesţe lista, apoi se uită la Tutuc şi-i dă cu tifla:

— Na! *bou-bovis*, ce eşti!

— De ce, nene Iancule?

— Păi cum crezi tu, mă, c'o să-ţi premieze cartea ta, când ăsta, cum îl cheamă? şi-a pus-o pe-a lui: despre «Cârceagul Oilor». Ăsta, ia premiul mă!»

Şi 'ntr'adevăr: «Cârceagul Oilor» a luat premiul!

Vorbise nenea Iancu într'un ceas sfânt!

www.digibuc.ro

SOREANU

Potrivit de statură, sprinten; o faţă rotundă, ai căreia muşchi se pun în mişcare la cea mai slabă schimbare sufletească, dând o înfăţişare surprinzător de neaşteptată măştii, o faţă care la cel mai uşor zâmbet se luminează deodată, ca un glob electric; nişte ochi ciudaţi, cari resfrâng atât de puternic lumina, că par de două ori mai mari decât sânt, — acesta-i Soreanu.

In afară de maestrul *Nottara*, care e mai presus de orice laudă şi printre marii artişti pe cari îi are astăzi scena Teatrului Naţional, Soreanu ţine un loc deosebit prin felul său de a fi, — prin darurile pe care Dumnezeu le strecoară în mintea şi sufletul unor oameni, ca o răscumpărare a atâtor scăderi şi cusururi, ce sălăşluesc în mintea şi sufletul celorlalţi. Căci darul deosebit cu care e înzestrat Soreanu, e acel care îi dă mijlocul să *creeze*, e puterea oarbă care isbucneşte în afară, cum isbucneşte seva în alcătuiri de petale şi lumină. Aceasta e taina, care-l face pe Soreanu să fie totdeauna altul, care-l schimbă până într'atâta, încât nici să-l poţi măcar bănui când ţi se înfăţişează ochilor într'o nouă creaţie. El e totdeauna altul: o nouă scăpărare de fulger, care luminează o altă privelişte din vieaţă.

www.digibuc.ro

Acestui dar alăturându-i-se toate celelalte: dragostea pe care Soreanu o are pentru arta sa, puterea lui de muncă, inteligența sa ascuțită, studierea până în cele mai mici amănunte, fac din el un artist de geniu, un mare artist, care ar strălucì pe orcare scenă din lume.

Așà fiind, te miri, când afli, câtă vreme acest mare talent a stat în umbră, câtă vreme a jucat roluri de mâna a treia, câtă vreme a fost neîntrebuințat, ca să mă slujesc de acest cuvânt atât de grosolan, când e vorba despre artă. Cazul lui Soreanu, care astăzi e așà de iubit și de prețuit, ne arată încă odată că talentul nu poate fi înăbușit, că el se ridică deasupra și împotriva tuturor împrejurărilor, cari s'ar unì să-l doboare.

Acei cari de patru sau cinci stagiuni se duc regulat la reprezentațiile Teatrului Național, vor fi rămas surprinși de diversitatea rolurilor pe care Soreanu le-a interpretat. Gândiți-vă la figura admirabilă, până 'ntr'atât de covârșitoare, că te urmărește mereu, a inspectorului de Stat *Prell* din «Institutorii» și puneți-o în fața chipului gingaș, al lui *Iulius Haeberlin* din «Prostul». Câtă deosebire între sufletul aspru al celui dintâi și frăgezimea celui de-al doilea. S'ar zice că nici nu s'ar puteà îmbinà aceste două feluri de înțelegeri în sufletul aceluiaș om. Iar cine l-a văzut în avocatul neînduplecat din «Falimentul» nici nu l-ar puteà bănuì că tot dânsul trăește în *Cantonistul* din «Brânduța», în *Kellermann,* bietul Kellermann din «Heidelbergul de altă dată». Și cine poate uità tipul *Prințului de Chabran* din «Modelul», când numai singura lui intrare, din actul al II-lea, ridică un murmur de admirație în întreaga sală. Căci îndată ce Soreanu pășește în scenă, se vede că *cineva* intră în acțiune. Și

www.digibuc.ro

iată-l că, acum în urmă, printr'o schimbare care îi e caracteristică, iată-l că dă ființă contelui din «Punctul Negru», secăturei aceștia de conte, care-și poartă atât de bine haina și-și mânuește atât de prost ideile. Și că, printr'o altă săritură și mai neașteptată, întrupează pe «Corbea», — ostașul sfios și viteaz, cu sufletul închis dar atât de cald, din «Luceafărul» d-lui Delavrancea.

Tinerii cari au suit de curând scena, să-l urmărească pe Soreanu; dânsul le înseamnă o cale pe care nu-i ușor să mergi, dar care duce la glorie. Până acum mi se pare că singurul care calcă pe urmele marelui artist dela Teatrul Național, e artistul *Manolescu*, cel mai talentat din compania d-lui Davila.

www.digibuc.ro

IAȘUL DE ODINIOARĂ

Citesc frumoasele pagini: «*Fantome*» ale poetului *D. Anghel,* și mă gândesc la Iașul de odinioară. Sânt câteva zile, privirile îmi lunecară deasupra a două stampe dintr'un calendar al lui Mihail Kogâlniceanu, două stampe cari înfățișau două icoane ale Iașului de acum șaptezeci de ani. In unul se vede strada Goliei de astăzi, din dreptul colțului cu Ulița-mare, căci în fund de tot, se deslușià pe zare arcul Academii, arc pe care l-am apucat, și care încadrà atât de bine vederea din vale, dinspre gară, până departe încolo. Alta arătà biserica Trei-Erarhilor-Trisfetitele, cu turnul înalt din față, astăzi dărâmat, cu ulița forfotind de credincioși, ce-și iuțesc pasul spre sfântul locaș, cu paveaua bătută de către potcoavele cailor dela butcile grele, cu arnăuți în coadă. Acesta erà Iașul lui Mihail Kogâlniceanu, al lui Vasile Alecsandri, Iașul atâtor ființe scumpe redeșteptării noastre naționale. Toți acei oameni, toate acele chipuri, ale cărora trăsături, atâția le păstrăm în minte, s'au dus unii după alții, căci viața e scurtă și ce urmă decât aceea a faptelor ei, poate lăsà pe pământ? Mihail Kogâlniceanu doarme la Eternitatea din Iași; Vasile Alecsandri lângă lunca Mircești lui iubiți; tovarăși de-ai lor, prin alte

www.digibuc.ro

părți ale Moldovei. Dar ciudat e că odată cu ei s'a schimbăt până într'atâta și înfățișarea orașului în care dânșii au trăit. Căci dacă progresele civilizației silesc la o prefacere neobosită a mai tot ce dăinuiește pe fața pământului acestuia, nu-i mai puțin adevărat că un simț de păstrare, un simț de pietate pentru ce a fost, ne îndeamnă să mai lăsăm câte o urmă veche, ca o icoană străbună într'o biserică de curând ridicată. Turnul acela al Trei-Erarhilor, Arcul Academiei, ar fi înfățișat întotdeauna trecutul cu toate asprimele, cu toate scăderile, dar și cu toate izbânzile lui. Dar simțimântul acesta se pare că s'a deslușit târziu în sufletul nostru și astăzi când ne gândim ce să păstrăm, mi se pare că nu prea avem ce.

Nu mai rămâne vorbă, că atât pe poetul Anghel cât și pe cel care scrie aceste rânduri, trebue să ne fi isbit o parte caracteristică a Iașului, poate cele din urmă pâlpâiri ale vieței patriarhale, care se stingeà din târgul copilăriei noastre. Țiu bine minte și eu șirul întreg de trăsuri, cari, în serile calde de vară, se perindau spre șesul Copoului, dincolo de «Rond-Point».

Nu pot să uit serile acele, căci din câte am trăit, acele mi s'au părut mai frumoase. Când, în aerul dulce al nopții, se împrăștiau mirezmele copacilor înfloriți de prin viile de prinprejur, mirezmele valurilor de flori din grădina Pester, stăteai îmbătat în fundul trăsurii, și zumzetul chitarei din mâna tremurândă a bătrânului lăutar îmbrăcat în giubeà, părea că vine dintr'o lume necunoscută, care te atrăgeà cu vrăjile ei. N'am uitat ulița Copoului, deasupra căreia nuci bătrâni își întindeau ramurile, ca niște apărătoare, împotriva arșiței zilei, — nucii din grădina *Prăjesculuí*, bradul nalt, maestos, din poarta casei lui *Adamachi*, fericitul

www.digibuc.ro

donator al Academiei, plopii uriași de lângă ograda caselor lui *Pavli,* pădurea întreagă de salcâmi și de oțetari din grădina boerului *Soroceanu,* de dincolo de barieră. Și'n față, grădina lui Mihalache Sturza, cu turnul ei înalt ce se cumpănește de atâția ani de zile pe spatele celor patru lei, ce se odihnesc mulțumiți pe labe.

Și păstrez încă în amintire atâtea chipuri, cari nu mi se vor șterge niciodată. Parcă le văd, cu pălăriile lor înalte, umblând încet, cu pasul măsurat, în lungul străzei Copoului, pe sub teii năpădiți de floare. Și iată chipurile bătrânilor *Soroceanu* și *Cuparencu* scoborându-se, în fiecare dimineață, dela *deal,* cum ziceam noi părții dinspre barieră, a târgului; iată fața duioasă a bătrânului *Cazimir,* purtat în scaunul lui de suferință; iată trupul de uriaș a lui *beizadea Gligore — beizadea Vițel* cum îl porecliseră unii, pentru puterea lui cea mare,—suind țanțoș, cu mâinile la spate, cu pasul împlântat, spre copou; trăsura cu doi cai negrii cum e mangalul, veneà încet pe urmă-i. Iată și privirea blândă a bătrânului în halat și cu scufă, care curățà trandafirii, în grădina din față — iată-l pe *Adamachi.* Iată'i pe cei cari ne veneau atât de des în casă: pe *Kornea* pe *Harting,* care veneà tocmai din *Basarabia!*

Astăzi dacă m'așĭ duce, dacă a-și cercetà cu privirile, a-și vedeà fiecare lucru, fiecare copac la locul lui. Fiecare chip mi-ar răsărì în față, așà cum l'am văzut atunci. Și totuși lumea aceasta mi-ar trăì numai în minte, mi s'ar perindà numai prin fața privirilor mele halucinate, — căci așa e, cum a spus-o Anghel, lumea aceea, vai! e o lume de *fantome.*

www.digibuc.ro

UN RUG URIAȘ

Sânt lucrui, pe care dacă nu le-ai văzut, nu ți le poți închipui. Marea cu frământatul valurilor ei; munții cu vârfurile și prăpăstiile lor; ghețarii cu veșnicile lor mantii de troiane; câmpiile năvălite de pieptul apelor scăpate din zăgazuri; pădurile sau târgurile în flăcări, noaptea, — sânt priveliști pe cari mintea omenească nu le poate alcătui, dacă ochilor nu le-a fost dat să le vază. Cel ce n'a văzut oceanul, oricât și-ar închipui nemărginirea lui, va rămâne cutremurat în fața noianului de văi și dealuri călătoare, ce parcă isvorăsc, din zare, să se sfarme de țărmurile stâncoase. Și oricât de groaznic ți-ar înfățișà gândul privelișstea unei păduri în flăcări, ai încremeni de spaimă, când întâmplarea te-ar aduce s'o vezi cu adevărat!

La acestea mă gândeam, când, în noaptea de 29 Ianuarie, priveam la groaznicul foc ce nimicea magazinul *Luvru*. Erau acolo sute, mii de oameni cari priveau, înmărmuriți, cât de ușor flăcările pot preface în scrum o muncă încordată de ani întregi, cât de ușor se poate zădărnicì fericirea unei ființi care, cu o clipă mai nainte, privindu-și avuția, se credeà poate fericită.

www.digibuc.ro

In noaptea rece, limbile de foc încinseră zidurile. Ca niște șerpi uriași eșeau pe ferestre, se încolăceau pe pereți, se îmbrățișau și iar se desfăceau, se răsuceau mai aprige, apoi drepte ca și când s'ar fi sprijinit în coadă, se înălțau drept în aer, șuerând și vărsând scântei ca balaurii din poveste. Apoi câte o toană de vânt prindeà să sufle ; flacările se plecau în aer, fluturând ca niște drapele șfâșiate, băteau zidurile negre, se împreunau, căutau iar să se ridice, rumenind până departe largul bolții, înroșind noaptea, asvârlind umbre fantastice, înfățișând astfel un colț înfricoșător de Iad.

Dar când vântul se potoleà, când pălălaele ațipite parcă intrau iarăși înapoi, între ziduri, atunci, din dosul ferestrelor, răsăreau luminate și strălucite săli de bal, în care umbre ciudate păreau că lunecă într'un galop nebun. Și, deodată, ca niște artificii prin care se serbătoreà sosirea cuiva, bucăți întregi de flacări se desfăceau și se ridicau în aer, pâlpâind ca niște candele romane, stingându-se tocmai sus, în înalt, ștergându-se astfel din fața ochilor uimiți.

Și în sfârșit când vântul și focul socotiră că se hărțuiseră de-ajuns, când gândiră că unul pe altul trebue să se dovedească, atunci se încleștară într'o luptă groaznică, și lupta lor se ascunse într'un viscol de scântei, din sânul căruia răsbăteà, până la nori, vuetul prăbușirilor și-al nimicirii.

In clădirea aceasta, pe care flacările au mistuit-o, la al III-lea cat, *Societatea scriitorilor Românii* își aveà cuibul. Umblaserăm prin toată țara, și prin Bucovina, să putem înfiripà acel mic și neînsemnat avut, care pentru noi însă erà neprețuit. Intâiași dată, după ani, după decenii de scris

www.digibuc.ro

românesc, scriitorii se apropiaseră între ei, și într'un gând alcătuiserăm un loc al nostru, un loc de întâlnire, de sfătuire. Din câștigul șezătorilor cumpăraserăm mobile: aveam o bibliotecă; prietenii pictori ne dăruiseră multe și frumoase tablouri. Și când gândeam, să cimentăm și mai puternic începutul acesta, iată, că într'o clipă, flăcările nimicesc totul, — tot, fără putință să scăpăm cevă!

Am stat îndelug în noaptea înghețată, și-am privit îndărătnic cele patru ferestre, care până târziu, până foarte târziu, au rămas întunecate. Se păreà că flacările, cari nimiciseră fără cruțare avuții de milioane, se opriseră sfioase la pragul unor încăperi a căror bogăție erà și ea o scântee, o scântee de nădejde pe care poeții o poartă mereu în sufletul lor! Am stat îndelung în noaptea rece, și-am privit neântrerupt la cele patru ferestre întunecate, până când, la cea din capăt, geamurile se luminară ca niște rubine. Erà fereastra dela odaia poetului și prietenului meu Anghel, fereastra dela odaia în care de multe ori am pus atâtea la cale, fereastra odăei care cuprindeà atâtea lucruri de preț — cărți rare și tablouri, amintiri de familie și manuscrise, cari se topeau toate într'o clipă, într'o clipă când poate că stăpânul, prietenul lor, se gândeà de departe, cu drag și duioșie la ele! Apoi rubinele celorlalte ferestre se luminară și ele, și, pe rând, comorile unor bieți visători se prăbușiră în scrum, se topiră în noianul celorlalte comori, amestecându-se, laolaltă, fășii de mătase cu fășii de suflet!

www.digibuc.ro

RECUNOȘTINȚA

Dintre toate simțimintele omenești nici unul nu e mai ales, nici unul mai înălțător ca *recunoștința*. N'o căutați: e o floare rară; o floare suavă, ale cărei rădăcini pornesc din inimă. Ar fi putut-o aveà fiecare om în sufletul lui, drept adevăratul și singurul temei al vieței lui, și n'o au decât puțini, în inima cărorà patimile n'au biruit. Genialul Shakspeare a dat, în Lear, icoana *nerecunoștinții*, ca să înfățișeze mai puternic pe aceea a recunoștinții. Căci nimic nu poate fi mai josnic, mai sălbatec, mai grozav ca nerecunoașterea faptei care ți-a adus binele, sau a ajutătorului care ți-a întins mâna. E cel dintâi simțimânt pe care părinții, și apoi învățătorii, trebue să-l sădească în sufletul copilului, e singurul simțimânt care făurește *caracterul*. Să nu uiți de unde-ai pornit, să ții minte pe cei cari te-au crescut și te-au ajutat, cu dreaptă răsplată să-i cinstești și să-i răsplătești pe cei cu cari, legându-te, te-ai ajutat și ridicat, acesta-i caracterul. Cel de-al doilea se reazimă pe cea dintâi.

De câteori înflorește recunoștința în sufletul unui om, se adaogă cu una faptele bune ale unei societăți, se adaogă cu una clipele de înălțare ale unui neam; și ori de câteori un popor răspândește lumina recunoștinții împrejurul lui, înseamnă că sufletul omenesc a pornit mai departe spre mai bine.

www.digibuc.ro

O societate sau un popor își pot arătă recunoștința în deosebite feleluri. S'ar crede că unul din felurile acele, ar fi și cel, atât de obișnuit față de amintirea oamenilor de seamă ai neamului: cel al ridicării de statui. Dacă ar fi așà atunci puține neamuri mai recunoscătoare ca al nostru. Priviți răspântiile Bucureștilor noștrî, răspântiile atâtor orașe din țară: o lume întreagă de piatră, care parcă ne mai călăuzește cu privirile ei țintite, cu mișcările ei încremenite. Dacă însă inima vă va îndemnà să cercetați numele acelor cari au trecut la nemurire, statorniciți în bronz și'n piatră, veți rămâne mirați când sufletul și mintea o să vă șoptească alte nume, cari mai cu dreptul ar fi trebuit să aibă soclul lor, dar cari cu toate aceste încă nu și-l au. Parcă ți-e silă, să vezi cu câtă greutate, cu câte amânări, cu câte certe, se va puteà înnălță, în sfârșit, statua *marelui Voevod Alexandru Cuza*. Și-atunci dai din cap și zici: «Vezi, chiar recunoștința poate fi înjosită, schimbată dintr'o floare rară și suavă ce este, într'o ramură pe care să se poată cocoță alții!» Și nu vei crede nici în lumea de pietre, nici în simțimintele cari au ridicat-o. Și nici în recunoștința neamului nostru, fiindcă cei cari îl alcătuesc, n'o au în parte fiecare.

Dar iată că vre-o câțiva ofițeri, într'o convorbire a lor, își aduc aminte de trecut, și că'n amintirea lor răsare, deodată, într'un cadru de duioșie, chipul unui profesor al lor, unui simplu profesor care i-a învățat și i-a pedepsit părintește, al unui profesor uitat, care-și pusese însă un lung șir de ani din viața lui în slujba atâtor generații de ofițeri, cari i-au trecut pe sub mână. Și'n duioșia lor, amintirile curg, se'nfăptuesc, și odată cu ele poate și ochii tinerilor se umezesc,

www.digibuc.ro

și'n sufletul lor desinteresat înflorește, deodată, floarea rară a recunoștinții. Da, aceasta e adevărata și curata recunoștință.

Așà cred, că trebue să se fi pus la cale, de către ofițerii *Școalelor speciale de artilerie și geniu*, ridica ea unui bust *maiorului Mahala*, profesorul de călărie, acum câțiva ani în urmă la aceste școli.

Maiorul Mahala! Și eu, care scriu aceste rânduri, l-am avut profesor, în școala de artilerie. Parcă-l văd: Bătrân de șaptezeci de ani aproape, uscățiv, cu umerii obrajilor ieșiți, încadrați cu cele două favorite albe, cu ochii cenușii, șterși sub sprâncenele stufoase, umblând mereu în redingotă, cisme cu pinteni, — cu cravașa în carâmb, cu mănuși cenușii în mâini și pălărie înaltă în cap, — părcă-l văd că intră în manej, luând biciul, de teama căruia elevi și cai, ascultam, îndreptându-și șalele, întinerind, înflăcărându-se, luând poziția militărească, și comandând: «*Incălecarea!*» apăsând pe începutul comenzii, scoborând glasul și prelungindu-i, trăgănând, sfârșitul. Și se necăjià! Se necăjià, luà biciul și vârà caii într'un colț al manejului, și-i bătea până ne semănà pe toți în nisip. Câte trânteli am mâncat, Doamne, datorite biciului «Domnului maior Mahala!» Și iar comandà «Incălecarea!» și caii înfierbântați nu ne mai ascultau. Atunci începeau ocările, ironiile, pe cari maiorul le făceà pe șoptite, începând numai întâiul cuvânt cu glas tare, ca să înțelegem ce o să urmeze în celelalte. Și unele erau destul de pipărate! Iar la sfârsitul ședinții, după ce descălecam, pe cel mai neastâmpărat, — și lucru acesta îl făceà și cu ofițerii,—îl luà frumușel de mânecă, și, ca și cum l-ar fi poftit la preumblare, îi spuneà: «Tu

www.digibuc.ro

hai la *cancer!*» La carceră vroià să zică în stricata limbă românească, ce vorbià. Dar l'am văzut călărind! L'am văzut călare pe acest septuagenar, stând înfipt în şea, stăpânind calul care tremurà între pulpele grozavului călăreț. Căci la maiorul Mahala patima călării erà o a doua fire, o patimă care-i intrase în sânge, şi fără de care viața lui n'ar mai fi avut nici un rost. Imi spuneau camarazii, că un comandant, crezându-l bătrân, vroise să-l înlocuiască.

Atunci maiorul Mahala şi-a văzut viața zădărnicită; o desnădejde grozavă îl cuprinse, numai la gândul că n'ar mai fi avut putința să vie la ora programului, de la care nu întârziase o clipă, iarnă-vară, şi cerù un *concurs*. La concurs maiorul Mahala îşi aduse aminte de tinerețea lui, îşi găsì toată vlaga şi puterea muschilor lui, şi biruì! O fi sau nu adevărată întâmplarea aceasta, nu ştiu, dar se potrivește minunat cu firea, cu caracterul acestui călăreț de rasă.

Nu l-am uitat, şi nu-l voi uità niciodată. Şi acum, când anii s'au aşternut peste întâmplările de atuncea, acum când mă gândesc la bătrânul acesta, care străin de neamul nostru, — erà mi se pare, Ceh, — îşi închinase toată viața în slujba oastei noastre, acum când mă gândesc la dragostea cu care dânsul îşi îndeplinià datoria, sânt şi eu cuprins de duioşie, de duioşia aceia, pe care şi acei ofițeri cari au hotărât să-i ridice bustul, au încercat-o.

Prin rândurile de mai sus, tocmai această faptă frumoasă isvorâtă din adevărata recunoştință, am vrut să arăt.

www.digibuc.ro

CINEMATOGRAFELE

Serile, după masă, așà cum îți aștepți sfarțul, așà aștepți ceasul de cinematograf. E o *modă* priincioasă, o modă care dacă a început să tiranisească ca toate celelalte, are cel puțin darul să-ți folosească întru câtva. Câți dintre noi ar fi avut prilejul să călătorească prin atâtea tărâmuri depărtate, printr'atâtea țări, unele cu soare veșnic, altele cu zăpezi veșnice; câți dintre noi puteà să vadă, la doi pași pe regele *Emanuel* al Portugaliei pe d-l *Fallières* al Franței, pe *Kaizerul* Germaniei?! Care dintre noi a bănuit, fie măcar acum 10 ani de zile în urmă, că vor stà frumos pe scaun și vor privì la o groaznică vânătoare de leoparzi, în ținuturile Nilului egiptean?! Dacă s'ar trezì un strămunic al nostru, și, fără nici o pregătire, l-ai duce în fața unei pânze de cinematograf, ar cădeà mort de surprindere. Căci inventia cinematografului e într'adevăr miraculoasă. Inchipuiți-vă ce va fi peste 150 de ani, când nici o ființă din cele cari în clipa aceasta trăiesc, nu va mai fi pe pământ; ce va fi când întâmplări din zilele noastre se vor perindà pe pânză, când popoarele își vor vedeà dramele prin care strămoșii lor au trecut, când își vor

www.digibuc.ro

vedeà împăraţii şi regii vorbind, mișcându-se, înviind, astfel, de dincolo de mormânt, o lume care odată avusese un rost sub lumina soarelui! Impresia aceasta adaică, impresie care peste 10 ani va fi covârșitoare, am avut-o când am văzut la cinematograf pe eroicul *Chavez*, sburând încă peste Alpi, când de o lună rămășițele trupului lui sfărâmat începuseră a se topì, ca să reîntre iarăș în neantul din care prinseseră fiinţă.

Tot astfel vor răsunà glasurile închise în gramofoanele pivniţii marei opere din Paris, gramofoane cari vor fi puse în mișcare peste 100 de ani, făcând astfel pe morţi să învieze.

Și glasul lui *Tamagno*, sau al lui *Carusso* va ridicà lacrimi în ochii celor cari le vor ascultà, înfioraţi.

www.digibuc.ro

ARTISTUL ȘI LUMEA DINAFARĂ

Citirea unei nuvele publicate de curând, m'a făcut iarăș să mă gândesc la legătura dintre scriitor și lumea care-l înconjoară, la ceeace el alege din ea, și ce anume adaogă dânsul realității, pentru înfăptuirea operei sale. Cunoscând mediul din care autorul nuvelei de mai sus a căutat să se inspire, am putut controlà cu ușurință chipul în care faptele s'au resfrânt în mintea lui, și ce anume a crezut dânsul că trebue adăogit lucrării, pentru ca să-i deà o întregire.

Cu prilejul acesta m'am încredințat și mai mult că *rețetele* nu pot folosì decât în farmacie și îndeletnicirea culinară, că arta e în afară de orice siluire, că *intuiția,* puterea de a pătrunde și a descoase viața, e singurul isvor al adevăratei arte. Intuiția nu e rețetă, ci un dar cu care Dumnezeu își miruește alesul. Iată pe autorul nuvelei, așezat la masa lui de scris, vrând să înfățișeze o priveliște a mizeriei. Intru acest scop își închipue sau își amintește un pomelnic de datorii, — cu țifre, exacte, fiecărui creditor, — îi adună pe acești din urmă la fereastra unui subsol mucegăit, înoadă o ceartă de mahala între cei doi soți, cărora vrea să le arate sărăcia, și din contrastul glasului pițigăiat, al femeei dinăuntru,

www.digibuc.ro

și răgetele creditorilor dinafară, scoate *efectul* mizerii omenești! Dar ce păcat că faptele și suferințele omenești, nu se pot amestecă în proporțiile în cari se amestecă ouăle cu untul ca să iasă niște jumări bune. Căci realitatea nu poate fi interesantă decât prin ea însăș; transpusă în toată cruditatea ei, fie pe-o pânză, fie într'o scriere literară, realitatea rămâne înjosită, tocmai fiindcă luând-o de pe temelia ei firească, o așezi pe o alta șubredă. Fotografia nu poate înlocuì pictura, nici stenografia, literatura. N'ai aveà atuncea decât să porți la îndemână un creion, să notezi orice convorbire, ți s'ar părea interesantă, și s'o așterni apoi pe hârtie. Și să-ți închipui cu asta c'ai descoperit încă un colț al sufletului omenesc! Dar arta *creează;* realitatea prinsă de ochiul unui artist *e din nou creată,* crudității ei i se adaogă căldura sufletului acelui artist, și îmbrăcată numai în acest nou vestmânt, ea poate să aibă dreptul la o nouă viață, la o viață veșnică dacă vestmântul îi va fi țesut mai luminos. Sufletul unui artist pătrunde realitatea, o desface apoi în toate adâncimile ei, și i le colorează în culori suave, eterizate, deosebite de cele cari o acopereau în întâia ei ființare, cum raza de soare desface din picătura incoloră de apă, cele șapte culori eterice ale curcubeului ceresc. Aceasta pentru ceeace artistul alege din lumea înconjurătoare. Ce-i adaogă, ca să-i deà o întregire? Ii adaogă câte ceva din întregul capital de observație pe care ochiul lui, în chip inconștient, l-a cules din atingerea lui cu viața. Aceasta e lucrarea cu adevărat mintală, lucrarea neprevăzută, — acesta e râul al căruia curs îl știi, fără să poți bănuì sub ce efect de lumină își va duce undele în clipa ce vine. Din acest capital de ob-

www.digibuc.ro

servaţie şi experienţă, răsare partea cu adevărat personală a scriitorului, care-l şi aşează pe scara valorilor. E singurul capital după care nu trebue să alergi, el se dă singur prins în capcană ochiului dumnezeesc deschis deasupra lumii, ca să-i cucerească tainele.

Mai rămâne de ales forma în care să-ţi îmbraci opera literară. In deosebire de pictură şi architectură, cari trebuesc neapărat să ţie seamă de *proporţii*, literatura e elastică, dânsa nu-ţi dă un număr de cuvinte, sau o lungime de frază, pentru o anume situaţie; meşter să fii, poţi mări sau scurtà o descriere, fără ca opera să sufere ceva. Trandafir sălbatec, cu patru petale, trandafir de seră, cu sute, nici gingăşia, nici eleganţa unuia nu e în dauna celuilalt. Dacă *Maupassant* dintr'o singură pagină îţi dă înfăţişarea furtunatecă a mării, cine poate bănui că un *Michelet* îţi strecoară acelaş fior în zeci de pagine? Şi ca să amintesc iarăş despre nuvela de mai sus: nu un catastif de socoteli şi poliţe poate să-ţi arate mizeria cuiva, ci numai o singură rază de soare, coborâtă de pe fereastră, peste o treanţă de covor, aşternut pe nişte podele măcinate de vechime, poate să înfăţişeze mai bine sărăcia unei biete odăiţe! Şi iarăş, acelaş colţ, văzut de ochiul unui maistru, poate lăsà câteva pagini de o rară frumuseţe.

... Dar dacă spinul se resfaţă pe o tulpină tot atât de înaltă ca şi a crinului, cine poate luà floarea unuia drept a *celuilalt?*

www.digibuc.ro

HOLERA

Pe-o carte veche am găsit însemnate, de aceeaș mână, ceasurile la cari trei membri ai aceleași, familii, tatăl și cei doi fii ai lui, au murit de holeră, unul după altul în aceeaș zi. Sfâșietoare însemnare, — datorită poate soției și mumei, rămase singure pe pământ — scurtă, laconică, așa cum sânt mai toate însemnările din cărțile noastre vechii, — *agendele* strămoșilor noștri. Căci dintre familiile acele ale căror obârșii se scoboară dincolo de începutul veacului al 19-lea, puține vor fi cari să nu numere măcar o jertfă acestei cumplite boale. Vecina noastră, Rusia, dela care ne-au venit multe, ne-a trimis și acest dar, care a lăsat urme adânci, mai ales în amintirea locuitorilor Moldovei.

Câmpiile Prutului sânt presărate cu un spin mic, cu semânța ghimpoasă, cu tulpina acoperită de ace subțiri și veninoase ; spinului acestuia țăranii moldoveni îi zic *holeră*, și spun cum că ni l-ar fi adus plocon Rușii, pe cozile cailor lor, în iurușurile pe cari le dădeau prin țara noastră. Faptul, că printr'o buruiană uricioasă, de care te ferești la fiecare pas, s'a statornicit amintirea cumplitului musafir, arată cât de nimerite sim-

www.digibuc.ro

boluri găsește poporul, și cât de amară îi e ironia față de acei cari îi prilejuesc rele.

Și într'adevăr, de peste apele Prutului ne-au pândit multe necazuri:

Prutule, râu blestemat!

Zice un cântec bătrânesc. In poezia populară nu e râu mai disprețuit ca Prutul cu apele lui galbene și lutoase, cari parcă-ți spun să nu le bei, cu vârtejurile şi bulboacele lui repezi și adânci, în cari s'au scufundat atâtea vieți omenești.

Intr'o revistă, am găsit arătată stafia ciumii printr'un monstru întins, cu ghiarele răşchirate, cu ochii ieșiți din orbite, de-asupra unui tren care aduceà pe atâția călători neștiutori de bagajul funebru ce mai purtà cu ei. In legătură cu aceasta un pictor simbolist, și-ar puteà închipuì spectrul holerii, descărnat, cu ochii mari și verzi, cu ghiarele lungi de vultur înfipte în umerii unui cazac, ce trece Prutul călare.

Dacă pe dușmanii moșiei românești, plăeșii și ostașii noștri i-au înfrânt cu ușurință, sub coasa holerii au căzut cu miile fără de nici un ajutor, căci împotriva ei mijloace de apărare nu erau. Pe atunci puține tratate de igienă se vor fi aflat în bibliotecile boerilor noștri; despre *desinfectante* nu se prea știau multe, iar deasupra grozavei și nevăzutei legiuni a bacililor și microbilor nu se îndreptase încă nici un microscop. Holera luà din plin; grozăviilor ei, *Ioan Ghica*, le hărăzește pagini puternice în *scrisorile* sale.

Dar iată că după atâția ani, musafirul nepoftit se îndeasă iar la granițele noastre. Și cu toate că vremurile iuruşurilor au trecut de mult, cu toate că igiena se învață astăzi prin școli, cu toate că de-asupra legiunilor microbice microscoapele se pleacă cercetătoare, cum spre lumile

www.digibuc.ro

stelare telescoapele se îndreaptă iscodind, cu toată epoca echipei de salvare și-a etuvei de desinfectat, eram și poate mai sântem încă tot atât de primejduiți ca acum o sută de ani în urmă! Firește, Moldova și de astă dată eră mai amenințată decât restul țării. A fost o adevărată spaimă, vestea că molima e aproape, pentru cei cărora le cădeà răspunderea urmărilor.

Iașii, bătrâna Capitală, orașul cultural, Altarul României moderne, cum îl cinstesc în discursurile lor și cei cari l-au văzut și acei cari n'au locuit vreodată printr'însul, și acei cari i-au dat câte puțin, și ceilalalți cari nu i-au dat nimic.

Iașii steteau în preajma holerei, ca un osândit în fața securii călăului.

Spre dânsul dar a alergat de data aceasta bună-voința celor tari. Spre norocul lui, unui om energic și de inimă, ministrului *Morțun*, îi cade sarcina să-l smulgă din ghiarele nefericirii. Și iată fața cealaltă, neașteptată a răului. Ceea ce nu se făcuse în 40 de ani, se face într'o săptămână! Bălțile verzi, pe cari, ca copil le ocoleam vara din pricina miazmelor ce împrăștiau, iar iarna le plăteam, pentru lunecușul lor, tributul orelor de greacă și latină, — se seacă; colțurile, în cari gunoaiele adunate de ani alcătuiseră un fel de *guano* specific, — se desfundă; maghernițile, în cari mușțile nu mai mureau, trăind fericite, ca într'un adevărat Eldorado al lor, — se curăță și se aerisesc; hrubele, în cari guzganii dela oraș primeau vizitele celor dela țară, — se astupă; în sfârșit meideanele, adevărate cimitire ale câinilor și-ale mâțelor libertine, — se mătură și se stropesc cu var. Ba, minunea minunilor, lucru ne mai auzit, câțiva funcționari prea optimiști față de destinele orașului lor de baștină,

www.digibuc.ro

sânt poftiți să cugete o clipă și asupra pesimismului schopenhauerean. Lașul reînviat din însuși .. gunoiul lui!...

Și când vezi lucrurile acestea, când te încredințezi, că fără primejdia unui mare rău nu se poate face și puțin bine, mai îți vine să mulțumești holerii că și-a arătat vârful nasului și la hotarele țării noastre!

...Și, uite-așă, dela blestem se trece la binecuvântare, în lumea aceasta ciudată și-atât de neînțeleasă.

www.digibuc.ro

MODA LA BUCUREȘTI

Poetul și autorul dramatic francez Zamacois publică, într'un ziar, un foarte frumos articol asupra modei de astăzi a femeilor. Ridiculizând *rochia-fus*, cum numește, cu drept, noua fustă, strânsă jos printr'un cerc, ce se poartă acuma, zice că face aceasta pentruca mai târziu, peste vreo cinci zeci de ani, când cineva ar vorbi despre evoluția gustului la modă, să n'aibă dreptul să creadă că generația de azi, a fost o generație alcătuită din oameni nebuni, de legat.

E bine că s'a găsit un scriitor de talent, care să lase pe hârtie impresiile lui asupra îmbrăcămintei femeii din clasa de sus, a zilelor noastre.

In perindarea veacurilor fiecare epocă și-a avut moda ei. Pe tăcutele canaluri ale Veneției, ca și în grădinile paradisiace ale Versaill-ului atâtea femei și-au purtat rochiile, încântând atâtea priviri.

Câtă deosebire însă dela rochia cea grea de catifea a «Porției», la fusta de mătase, scurtă, înfășurată strâns pe trup, a frumoasei Tarnovska, această eroină modernă demnă de pana unui Shakespeare!

Ce trecere dela piepții învolți, dela trena șerpuitoare a d-nei de Pompadour, ale cărei tocuri

www.digibuc.ro

înalte au înfiorat de atâtea ori nisipul aleelor umbroase dimprejurul Trianon-ului, la *tualeta-ţus* a unei simple d-ne Steinhal, curtezană modernă, care-şi plimbă dragostele, trezind în parcul bătrân ecoul vechilor şi glorioaselor amoruri!

Căci dacă în iubire femeile de pe atunci erau poate tot atât de statornice ca şi cea mai mare parte a femeilor de azi, în îmbrăcăminte erau cu mult mai stăruitoare. O modă îşi trăià traiul, şi trecerile dela un fel al ei la un altul, însemnà o epocă.

Moda de astăzi e în lumea materială ceeace *efemera* e în cea însufleţită. Moda se naşte şi moare în aceiaş săptămână, iar ceea ce se numeşte *sezon* e o înlănţuire de sezoane supuse celui dintâi, deosebindu-se între ele prin adăugirea unei panglici sau prin scoaterea unui volan.

Şi fiindcă Bucureştiul nostru e un Paris în miniatură, — avem de toate în miniatură — iată o privelişte bucureşteană, (aşa dar şi pariziană) la orele 6 seara, — vremea obişnuită de plimbare a lumii alese.

In fundul bulevardului, deasupra Cotrocenilor, soarele se coboară într'un apus fermecător, care îmbracă Bucureştiul într'o lumină dulce, rumenă, de vis.

Feriţi-vă! E o întrecere nebunească între bicicletele ale căror roţi se alungă una pe alta, între automobilele cari zumzue ca nişte bondari uriaşi, şi caii de foc ai muscalilor.

Mai bine priviţi pe trotuare. Iată-le, — vestitoarele graţiilor şi-ale modei.

Subţiri ca nişte fuse, păşind mărunt, împiedecate de cercul strâmt de jos al fustei, acoperite de pălării cu borurile nemăsurate, cu umbrelele deschise sus, deasupra capului, par nişte

www.digibuc.ro

ciuperci suprapuse, Doamne! prin ce minune de echilibristică pot păși ființele acestea, cu mijlocul strâns într'o mașină infernală, cu picioarele cercuite, călcând pe niște tocuri înalte, în vreme ce sus pe cap, trebuie să-și ție pălăria uriașă, și, mai sus, umbrela mai mică de cât pălăria.

E o minune de acrobatică, în care, noi bărbații, n'am puteà izbuti; trebuie să fim sinceri și să o recunoaștem.

Pălăriile acestea sânt pentru femeile moderne ceea ce a fost, din vremuri străvechi până astăzi, vălul la musulmane. De sub marginela lor largi nu poți zări fața celor ce le poartă. Bărbatul merge lângă soția lui, ca lângă o necunoscută.

Și dacă vor fi dintre aceia, pe cari să-i bucure acest lucru, se vor găsì și de aceia, cărora să le pară rău.

Culmea e la teatrele de vară. Din dosul acestor panere cu flori, nici nu poți bănuì măcar ce se petrece pe scenă. Mai mulțumitoare trebuie să fie priveliștea pe care artistul o are în față: un întreg lan de... *floarea-soarelui*, cum trebuie să se deslușească chipul femeilor în cadrul pălăriilor.

In legătură cu aceasta îmi amintesc de o caricatură. E într'un teatru, în stal; în față o doamnă cu o pălărie strașnică; în spatele ei un domn. Se jucà, în seara aceea, întâi o dramă, apoi o comedie. Caricatura arătà dintruîntâi *drama*: doamna, mișcată, plânge cu nasul în batistă. Cum stă cu capul plecat, marginea dela spatele pălării se ridică. Domnul din dosul ei, plictisit, nu poate zări nimic; își blestemà ceasul când și-a pus în gând, să vie la teatru. A doua schiță e în *antract*. Domnul, radios, își face în sine următoarea judecată: «dacă la dramă doamna a

www.digibuc.ro

plâns, cu nasul în batistă, cât se va jucà comedia, o să steà ca oamenii, deci pălăria păstrându-şi locul ei firesc, o să pot privi». Aşa ar fi fost, dar, — schiţa a treia, — *comedia* e nespus de hazlie. Doamna se prăpădeşte, râde... cu capul pe spate; e rândul marginei din faţă a pălării să se ridice în sus. Logica domnului din dos e spulberată; pe chipul sărmanului se citeşte cea mai cumplită desnădejde!..

Propun o ligă, o societate a femeilor de bun simţ, pentru micşurarea pălăriilor... cel puţin ale acelora cu care vin la teatre; un fel de S. P. S.: *Societatea pentru protecţia spectatorilor*.

Şi când te gândeşti că aproape jumătate din industria lumii e robită acestei mode sprinţare, că mii şi mii de maşini îşi învârtesc roţile pentru fabricarea atâtor nimicuri, că milioane de ochi se sting deasupra dantelăriilor rare, dantele cari mai înainte să coste parale, costă viaţa atâtor lucrătoare nefericite, te întrebi dacă această goană nebună după lux, dacă această rafinare modernă, dacă acest *progres*, această *perfecţionare a lucrului de nimic*, nu e cea mai grozavă nebunie a civilizaţii noastre!...

www.digibuc.ro

CEEA CE S'A MAI SPUS

Cu prilejul uni articol pe care l'am publicat de curând, un prieten m'a dojenit, că vorbesc lucruri știute, cunoscute de mult și pretutindeni. Am stat și m'am gândit dacă prietenul aveà sau nu dreptate, când mi-a spus vorbele aceĮea, și astfel răspunsul pe care nu i l-am dat atuncea, i-l dau, cu acest prilej, prin scris.

Ceeace m'a mirat cu adevărat, și îndată după acea dojană prietenească, a fost faptul c'am găsit rezumat, într'o notiță dintr'o revistă săptămânală, un articol publicat, mai în aceeași vreme, de către un mare scriitor francez care, într'o altă formă, spuneà exact acelea ce spusesem eu în articolul pe care prietenul meu îl găsise publicat fără de nici un folos. Și atunci m'am întrebat: dacă s'a putut scrie mai mult în vre-o literatură asupra subiectului tratat de mine, fără de îndoială că acea literatură e cea franceză, în care adevărați maeștri au ilustrat cele ce scrisesem. Cum se face atunci că astăzi, și a câtea oare poate, un mare scriitor găsește nemerit să arate din nou aceleași lucruri cugetate și spuse de alții? Și mi-am și răspuns, căci deslușirea veneà de la sine.

www.digibuc.ro

Sânt atâtea lucruri cari s'au mai scris. La urma urmei ce nu s'a scris oare? Ceeace deosebește un fapt sau un adevăr spus astăzi de cel ce se va spune mâine, e numai forma. Acelaș subiect poate fi turnat în zeci de forme, și numai ea deosebește pe un scriitor de altul. Dacă n'ar fi deci decât aceasta, și încă am aveà fiecare dreptul să încercăm, să așternem pe hârtie, ceea ce au încercat și așternut alții.

Dacă după Grigore Alecsandrescu a venit Carageale să îmbrace aceeași fabulă în straiul nou al meșteșugului său, cu atât mai bine. Și dacă acest lucru se potrivește atât de bine în ceeace privește arta, e mai mult decât o îndatorire, când e vorba despre o lucrare de direcție, de călăuzire a sufletului, sau a minții.

Câte nu s'au spus, și de câteori! Și cât de repede s'au uitat! Cine nu știe *Tatăl nostru*; dar întreabă-te, prietene, câți îl mai spun! Și gândește-te, e bine că nu-l mai spun? Cine nu știe pe ce temelii se odihnește credința strămoșească, și ce anume îndatoriri avem către dânsa! Dar întreabă-te, prietene, câți le mai îndeplinesc? Și gândește-te, e bine că nu le îndeplinesc? Și ce e oare toată orânduirea aceea a legilor, toată împărțirea, pe ceasuri, a unei munci pe care cu toții o știm că trebue, că sântem datori s'o facem?

Și întreabă-te câți din noi ar îndeplini-o fără de acea silire venită de aiurea. Si așa fiind, ar fi bine dacă n'am îndeplini-o? Nu, prietene, să ne cercetăm bine sufletele, sântem prea slabi; și energia și gândirea și simțirea noastră, trebuesc mereu trezite. Atâtea adevăruri au rămas uitate, fiind-că deși toți le cunoșteau, nimeni n'a găsit folositor să le mai reamintească. Atâtea

www.digibuc.ro

credinţi s'au spulberat, fiindcă nimeni nu s'a crezut dator să le mai propovăduiască!

Uitarea cotropește sufletele; sântem datori să luptăm împotriva ei. Dacă ne simțim în stare să dăm un nou vestmânt unei gândiri vechi, să nu pregetăm. Şi nimic să nu ni se pară nefolostor.

Din nesocotirea celor ce ştim, isvorăşte întreaga nefericire a vieţii noastre. Să lăsăm. Ceeace s'a spus, nu e rău că se mai spune. Ce bine ar fi, prietene, să ni se pară, că nu știm nimic prea bine, că nu cunoaștem nimic îndeajuns!

www.digibuc.ro

MIJLOCUL LUI DECEMBRE

S'a schimbat Firea! In Decembre nu mai fuigueşte, ferestrele nu se mai smălţuesc cu flori de gheaţă; copaci nu-şi mai întind braţele împodobite în promoroacă. Noroiul lui Martie umple străzile; copacii Cişmigiului plâng din ramurile lor umede; cerul, îmbâcsit de nori cenuşii, atârnă greu, gata să se reverse într'o ploaie de toamnă. E tristă vremea, ca orice lucru ne la locul lui. Numai bucureştenii sânt veseli. Bărbaţii umblu în pardesiu; doamnele în jachete subţiri; copiii cu genunchii goi. Iar lebedele Cişmigiului, albe de parcă ne-ar face dor de zăpadă, plutesc a lene pe lacul Cişmigiului, a căruia oglindă zădarnic mai aşteaptă antreprenorul patinajului, s'o vadă odată îngheţată. Trăsurile aruncă raze de noroi în toate părţile, pătând rochiile şi hainele, cari umplu a doua zi fabricile spălătoriilor chimice. Căci şi petele de noroi, ca multe altele, se şterg uşor, şi dacă mai lasă vre-o urmă, apoi aceasta e numai pentru ochii îngăduitori, cari ştiu unde a fost pata dela început.

Pe vremea aceasta tristă automobilele înviorează oraşul. Semnalele lor, cari au de scop să-ţi prevestească mai din vreme că vei fi călcat, aruncă zarva în public, trezeşte energiile, mişcă picioarele celor mai reumatici. *Şofeurii*, această nouă categorie de oameni, — oameni inculţi, fără simţul timpului şi al spaţiului, fără gândul primejdiei — merg şi ei, trebue să recunoaştem, la

www.digibuc.ro

moarte ca vechii gladiatori romani. Omoară și la rându-le sânt omorâți. Bicicliștii sânt rari, e e un sport învechit.

Pe sus, doar *Vlaicu* sboară: — el sub cer, țigănușii mahalalelor Cotrocenilor urmărindu-l pe jos, dând cu căciula în câini de bucurie, fiindcă până la el n'ajung. Curse, nu. Bătăi cu flori, nu. Altfel de bătăi câte vreți. Cârciumele gem, acum în preajma alegerilor. In fața *Clubului democrat*, două manifestații au scos de prin bârlogurile lor pe toți agenții. Se pregătesc toți de *alegeri*. Unii vor să rămâe; *alții* să vie. Ori unii ori alții au să-și vadă visul cu ochii. Pentru câtă vreme? O să vedeți. In cafenele aceleași discuții. «Toți avem geniu; în afară de noi nu pot fi alți; noi sântem centru lumii.»

Literatură! Gazetele dau «fapte diverse: *omoruri, senucideri, Stația B .M, Omul gol din Cișmigiu*»... Pe care, în treacăt fie zis, și autorul acestor rânduri a avut cinstea să-l vadă, nu la miezul nopții, cum au spus gazetele, ci la 8 ceasuri sera! Gol ca Adam.

Bănuesc că pricina e o Evă. Cofetăriile pline; Cinematografele asemenea; teatrele la fel. La Național a răsărit *Luceafărul! Maman Colibri* ține seria la *Davila;* opereta lui *Grigoriu* își pregătește premiera la Teatrul «Leon Popescu.» Și toate merg, se învârtesc pe veșnicul fus al *actualității*.

Numai zăpada a ajuns legendară, ca *Feții-Frumoși*, ca *Ileana Cosânzeana* a lui *Victor Eftimiu*, ca *Statul Palmă-Barbă-Cot*. Ori o fi crezând și dânsa că e prea albă și neprihănită pentru mocirlosul nostru pământ!

www.digibuc.ro

13 MARTIE

Tineretul universitar a sărbătorit şi anul acesta ziua de 13 Martie, şi cred că această aniversare va trece în tradiţie, şi că în fiecare an se va aminti ziua, când a rămas hotărâtor, că pe scena Teatrului Naţional, românii trebue să vorbească în graiul lor. Acei cari au dat prilejul acestei zile, parte din pătura înaltă a societăţii bucureştene, nu-şi închipuiau că şi în limba românească pot să se exprime cugetări sau să se facă spirite, — acele rachete ale vorbirii franceze. A trebuit să curgă sânge, sângele nu al acelor vinovaţi, ci al celor cari mai mult prin instinct, — vorbesc de masa compactă a poporului adunat în noaptea aciea,— s'au împotrivit săbiei şi baionetei pentru o pricină sfântă. Acei cari atunci făceau pe scepticii, şi condamnau mişcarea unor «tineri svăpăiaţi», joacă astăzi pe scena Teatrului Naţional în româneşte, piese originale româneşti, cari plac de o mie de ori mai mult ca farsele franţuzeşti, şi poate se miră şi dânşii, fără să o mărturisească, cum o «mişcare svăpăiată» a putut să aibă un rezultat atât de serios. L-a avut fiindcă uneori avântul tinereţii e acel care deschide zările nouă ale unui popor. Atunci nu mai e vorba de «ti-

www.digibuc.ro

neri svăpăiați», ci de o putere covârșitoare, căreia «obiceiurile» trebuesc să se supue.

* * *

Studenții ceruseră concursul d-lui Iorga, și d-sa se hotărâse să vorbească. In ziua de 13 Martie, pe la orele 5, ne îndreptam în trăsură cu d-sa spre sala Eintracht; pe drum un foarte însemnat personaj politic conservator, ne oprì, și rugă pe d. Iorga, din partea unor doamne din înalta societate, să renunțe la cuvântarea sa. D. Iorga rămase nestrămutat în hotărîrea luată. Sala Eintracht gemeà de lume, deabea se putù deschide calea profesorului universitar. D. *Vlahuță* și cu mine, am rămas pe trotuar, dinpreună cu multă altă lume; auzeam numai aplauzele și aprobările entuziate ale ascultătorilor. D. Iorga ținuse poate cel mai înflăcărat discurs din viața sa, atât de bogată în cuvântări. Apoi studenții, cu un steag, porniră spre Teatru, cântând «*Deșteaptă-te Române*».

Cine a dat poruncă să se scoată imediat armata, își are pe cuget sângele vărsat, dar și gloria, la care nu se gândise, firește, de a fi dat prilejul unei mari prefaceri în moravurile societății noastre, în schimbul unor jertfe, fără de care nimic trainic nu se poate înfăptuì.

Când s'a adunat toată mulțimea aceea de oameni?! — nu pot ști. Stam cu *Mihail Sadoveanu*, pe treptele unei prăvălii, în colț la întretăerea străzilor Regală cu Academii și priveam învălmășagul. Se înoptase, erau ceasurile 9. Dinspre piața Teatrului veneà un sgomot surd. Chiar în fața noastră studenții, ajutați de norodul ce se strânsese, dădeaù lupta cu jandarmii pedeștrii, cari

www.digibuc.ro

atacau dinspre Calea Victorii. Trei tramvae fură oprite pe loc; vizitii fugiseră cu caii. Cineva dădù ideia: «*Baricadaţi strada*», şi într'o clipă tramvaiele fură întoarse spre intrarea străzii. Deodată auzirăm un sgomot mare, ca acel al unor chesoane de artilerie în mers. Băeţi de prăvălie, mahalagii, descoperiseră că strada Academii se pavează, mai în sus, încărcând bolovani şi bucăţi de asfalt în gunoierile primării, le aduceau în galop. Cineva stinse felinarele, şi o bombardare groaznică începù. Din jandarmii pedeştri începură să cadă, loviţi, unul câte unul.

Studenţii, pe rând, de pe acoperământul vagoanelor de tramvai, ţineau cuvântări de îmbărbătare. Dela ferestrele casei din colţ, de lângă Continental, cineva aruncă, în jandarmi, ghiveciuri cu flori, vase de bucătărie, şi străfulgeră prin noapte chiar lama unui tesac, aruncat cu furie de mâna unui bărbat, care se făcù nevăzut apoi. In clipa aceasta de fierbere cumplită, trăsura unui «artist» din înalta societate, care se vede nu aflase de cele petrecute până atunci, căutà să-şi facă loc cu ori-ce preţ prin mulţimea clocotitoare de mânie; domnul se sculase în picioare şi cereà cale liberă cu orice preţ; cu o stinghie cineva îi aruncă jobenul în aer la câţiva metri, zeci de mâini se întinseră de întoarseră caii înapoi, dându-le bici, trăsura porni pe unde venise într'o goană nebună şi într'un groaznic strigăt de: «ho!». Atunci auzirăm dinspre strada Enei un mers cadenţat şi hotărât: veneau vânătorii. Mare parte dintre cei cari aruncau cu bolovani îşi schimbară tirul spre dânşii. Auzeam loviturile cum cădeau pe arme; mulţi vânători căzură, dar ceilalţi înaintau liniştiţi, ca la paradă, cu baioneta la arme, a căror strălucire în noapte

www.digibuc.ro

parcă le lumină frontul. Atunci, tot ce erà în mine creştere militărească, dintr'atâţia ani de şcoli militare şi ofiţerie, se revoltă. Ţineam cu soldaţii cari cădeau fără să lovească, şi'n deosebire de Sadoveanu, care cu fireà lui liniştită priveà lucru filosoficeşte, strigai la cei ce aruncau: «Numai aruncaţi cu pietre: dânşii n'au lovit pe nimeni!»

Intr'adevăr, frontul se oprise, închisese numai strada. Bombardarea încetă, şi'un student le şi ţinù o cuvântare. Ciuda cea mare erà pe jandarmii pedeştri şi cei călări, cari nici nu cruţau, dar nici nu erau cruţaţi. Din fundul străzii Regale un ofiţer de jandarmi călări sosì în trapul mărit al calului, căutând să străbată în Calea Victorii. Cu sabia scoasă, ofiţerul căută să-şi facă loc, zeci de bolovani loviră calul şi pe el. In faţă erà baricada tramvaelor. Ar fi fost pierdut dacă între tramvaie şi colţul Continental, unde acum e chioşcul cu ziare, nu rămăsese un loc cât să încapă un om. Ofiţerul îl zări, îndreptă desnădăjduit calul într'acolo, care cu presimţimântul primejdiei ce-l aşteptà şi pe el, se subţie ca o pisică şi, săgeată, trecù dincolo.

Târziu de tot, în urma multor şarje ale jandarmilor călări şi atacuri ale jandarmilor pedeştri, dincolo de miezul nopţii, străzile începură să-şi ià înfăţişarea lor obişnuită.

Ne-am dus să-i spunem d-lui Iorga cele întâmplate. Pe strada Ştirbei-Vodă, sub lumina unui felinar, văzurăm pe o targă un jandarm rănit, pe care-l duceau la spital; soldatul aveà capul tot înfăşurat şi de abeà răsuflà. Sub impresia aceasta am intrat la d. Iorga, căruia i-au dat lacrimile şi multe clipe n'a putut vorbì de emoţie, auzind povestirea noastră.

www.digibuc.ro

După câteva zile am pornit, cercul «Sămănătorului», în frunte cu d. Iorga, dela un capăt la altul al țării, propovăduind iubirea graiului strămoșesc. In cuvântări admirabile, conducătorul înflăcăratei mișcări literare de atunci, poate și-a mărturisit tot ce-a avut mai avântat, mai tineresc și mai plin de nădejde în suflet, poate și-a petrecut cele mai frumoase clipe din viața sa de luptător. Pentru noi ceilalți zilele acelea sânt amintiri neșterse.

Așà s'au petrecut și acestea au fost urmările zilei de 13 Martie 1906.

Tinerilor, din generație în generație, n'o uitați!

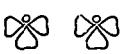

www.digibuc.ro

DREPTUL PRESEI

Drama care a cutremurat Franța, a emoționat și lumea întreagă. Desnădejdea d-nei Caillaux a ajuns până într'atâta, încât a mers cu mâna înarmată, de a doborî pe acela care publicase, și aveà de gând să mai publice, scrisori intime din viața ei,— Calmette, directorul ziarului «Figaro». Tocmai fiindcă această crimă pornià atât de sus, atentatoarea fiind soția ministrului celui mai cu autoritate din cabinetul francez, pricina care îndemnase pe o femee cu așà situație la o atare faptă, a dat loc la discuția unei chestiuni foarte însemnate: până unde pot merge drepturile presei?

Fără îndoială unul din drepturile cele mai puternice, pe care societatea le-a căpătat în dauna a câtorva puternici, cari ascundeau adevărul și lumina, în folosul lor, e acel al libertății presei, care o reprezintă, îndreptând-o în aceiași vreme. Atunci când presa urmărește un țel, care e cel al adevărului și dreptății, și acest lucu îl face pe căile drepte ale conștiinții curate, atunci dânsa poate devenì a putere uriașă, și răsunetul cuvântului ei nu întârzie să trezească un puternic ecou în adâncul sufletului mulțimii. Se cheamă

www.digibuc.ro

că atunci a format un curent, că a câștigat cauza, și că la îndeplinirea voinții ei nimic nu-i poate stà în cale. Presa poate răscolì răsboaie după cum poate așterne pacea; poate ajutà la cultura unui popor și la formarea literaturii lui, — la înălțarea lui în sfârșit. Desființarea *cenzurii* a fost unul din pașii omenirii spre progres.

Și mai are un drept mare presa: acela de a urmărì și arătà cetățenilor, în bine s'au în rău, după cum e cazul, activitatea oamenilor publici. Toate actele lor pot fi controlate, cântărite în văzul tuturor, ele fiind legate de bunul mers al societății, în numele și spre binele căreia trebuie să lucreze. Dar oamenii sânt oameni, și fie firea unora, fie nepriceperea, pornesc spre rău cele ce erau puși să îndrepte spre bine. Atunci presa le analizează activitatea și cu puterea ei îi doboară dela locul în care soarta îi urcase. Dar până aici merge dreptul presei. Atunci, când pentru a ajunge la acest rezultat, te slujești de alte mijloace, înseamnă și slăbiciune și că te-ai îndepărtat dela *datoria* ta. Aceasta-i cazul lui Calmette: vrând să doboare un ministru, pe care-l credeà necinstit, la urma urmei a căutat să-i desvălue viața lui intimă, viața familiară, care nu aveà întru nimic afface cu chestiunea pentru care luptà. Ei bine, ziaristul loial n'are dreptul, să se slujească de micile intrigi familiare, de nenorocirile cari zac ascunse în sânul unei familii, de nefericirea cuiva, de nimic, în sfârșit, din ceiace fiecare om ține ascuns în taina sufletului său, ca pe o mare durere sau o nespusă fericire. Ministrul Caillaux aveà la îndemână și dânsul scrisori compromițătoare pentru Calmette, căci nu e acuzator, în asemenea chestiuni, care să nu poată trece la rându-i drept acuzat. Iată de ce nu pot înclinà

www.digibuc.ro

să spun că directorul ziarului «Figaro» a căzut la postul lui. Și-a ispășit, ce-i dreptul tragic, o greșală.

Din nefericire de multe ori și la noi unele ziare au depășit acest drept. E o chestiune de conștiință, să respecți viața privată a unui om și, mai ales, a unei femei. Turnurile de cristal sânt numai pentru eroii din basme.

www.digibuc.ro

ODISEA UNEI STATUI

S'au ridicat multe statui în România. Unele au apărut așà, deodată, ca niște aeroliți, în mijlocul pieţelor publice, în colţul unei străzi, s'au în umbrarul unei grădini. Cercuri, comitete, simpli particulari, au înpărţit de atâtea ori liste, au ţinut conferinţe, au strâns *fonduri*. Cu fonduri se poate face orice, — chiar ridică statua unui om, a cărui biografie n'o poţi găsì.

Spre fericirea lui, Iașul a fost scutit de lumea *bronzurilor* necunoscute; între zidurile vechei capitale, numai câte-va statui amintesc, cu dreptul, chipurile măreţe ale unor adevăraţi eroi, cari au ilustrat istoria politică și culturală a Moldovei. Statuele lui Ștefan-cel-Mare, Vodă Ghica, și-a lui Miron Costin, precum și cele ale lui Gh. Asachi și Vasile Alecsandri, trebuiau ridicate ca un prinos de recunoștinţă a generaţiilor de astăzi. Ba e o tristă faţă a sufletului românesc de azi dacă în Iași nu se găsesc încă statuile unui Mihail Kogâlniceanu, unui Costache Negri, unui Mihail Eminescu, oameni cari au răsfrânt strălucirea sufletului și minţii lor asupra faimei Moldovei.

In sfârșit, după atâta așteptare, — așteptare care a arătat cât sântem departe încă de așà zisa *epocă a caracterelor*, cântată și cerută de

www.digibuc.ro

toți îndrumătorii mari și mici de astăzi, — în sfârșit ziarele anunță într'o bună zi că Iașul, ieșeni, vor să ridice o statuă aceluia, care prin voința lui de fier, prin dragostea nemărginită ce o purtă neamului românesc, prin avântul eroic pe care-l hrăni în inima lui, hotărâse și îndeplinise *Unirea*, prin înfăptuirea căreia s'a pus temelia *României* de azi și din viitor. Ieșenii vroiau să ridice dar o statuă lui *Alexandru Ioan Cuza*, Marelui Domnitor.

Comitetul, alcătuit din oameni cu vază, a împărțit liste pretutindeni, s'a strâns dela suma ce-a mai mică, — banul țăranului sărac, recunoscător Domnitorului, — până la cea mai mare, cei 20.000 lei, pe cari *M. Sa Regele Carol* i-a adăogat subscripției, și, un sculptor italian, sculptorul Romanelli, luă comanda statuei.

Se întâmplă însă că, paralel cu această frumoasă faptă, — pe care Românii o datorau, — se întâmplă că Iașul să intre într'o epocă de prefacere: se clădesc case, se deschid străzi, se întind piețe nouă. Lucru și mai neașteptat, Parlamentul votează o sumă de 200.000 lei, pentru un monument al *Unirei*, al cărei semicentenar se serbase cu un an mai înainte. De ací, — *odissea*.

In această epocă a goanei după... *caractere*, răsar din umbră patimi și slăbiciuni vechi, — ura înăcrită și înăbușită în suflete, ura pusă în slujba unei lingușiri neîntemeiate, căci ce-l către cari se îndreptă, a respins-o cu dispreț. Și atunci înfrumusețarea Iașului avù menirea să slujească urâțenia unor suflete, votul parlamentului altora și statua Marelui Domnitor fù acoperită de vălul calomniei mai nainte de a o acoperì vălul pânzei albe, care trebuià să cadă de pe dânsa în ziua desvelirii.

www.digibuc.ro

Aşà, unii din comitet, pretind că statua trebue neapărat aşezată în *Piaţa cea nouă*, cum s'a botezat răscrucea străzilor Golia cu Ştefan-cel-Mare. Avuseseră *grijă* aceştia să croiască într'adins această piaţă, să ceară autorizaţie la primărie, să comande astfel statua încât, — după spusa ziarelor — sculptorul să declare că făcuse statua *anume* pentru Piaţa Nouă! La piete nouă oameni vechi! O polemică prin presă, certuri în consiliul comunal, protestări din partea studenţimei, — toate la un loc, — mi-se pare că şi unele demisiuni din Comitetul ridicării statuei,— aduc oarecare înţelegere, şi într'o zi, ziarele anunţă că comitetul a hotărât aşezarea statuei în *Piaţa Unirei*, vechea şi istorica piaţă, în care s'a jucat hora unirii, în largul căreia, de atunci şi până astăzi, la împrejurări solemne, se încinge tradiţionalul joc, şi se ţin cuvântările educative şi naţionale, pentru tineretul şcolilor, cari se adună acolo cu drapelele.

Nu trece mult şi altă ştire umple lumea de mirare. *Piaţa Unirei*, fiind străbătută pe dedesupt de pivniţi şi canale, nu poate ţine greutatea statuei. Bani nu mai erau. D-l Al. D. Xenopol, din comitet, împarte alte liste de subscripţe, pentru adunarea sumei trebuitoare la întărirea pieţei. Banii se strâng, lumea aşteaptă. Comitetul se strânge din nou. Şi ca un vis urât, *Piaţa Nouă* apare iar în zare! In *Piaţa Unirii*, zic cei cu *Piaţa Nouă*, trebue aşezat monumentul Unirei — cel votat de parlament, — dincolo statua Domnitorului. Şi cearta e luată dela capăt. Studenţimea din Iaşi şi din Bucureşti protestează şi anunţă întruniri. Intreaga opinie publică e indignată.

Dacă amintirea Marelui Domnitor erà să fie

www.digibuc.ro

mânjită de patimi meschine, mai bine i-se lăsă neperitoarea statuă sădită în sufletul neamului românesc. Aceia n'are nevoe de sprijinul epigonilor, aceia e talismanul pe care fiecare din noi îl trecem copiilor noștri, prin sângele nostru.

A căutà să desparți chipul lui Cuza-Vodă de Unire, înseamnă a căutà să smulgi Domnitorului actul cel mai mare al domniei lui, act care fără hotărârea, fără voința lui de fier, nu s'ar fi putut cu nici un preț înfăptui. E ca și când ai căutà să smulgi soarelui lumina.

A căutà să arăți, că o piață fără de nici-o tradiție, e mai potrivită pentru statua unui Domn, decât vechiul loc în care chiar și-a serbat actul istoric, făptuit de dânsul, că e mai potrivită decât o piață în care de atunci până astăzi se serbează amintirea acestui mare pas, și care, prin tradiție, a rămas ca loc hotărât tuturor serbărilor culturale din Iași, a căutà să arăți acest lucru, e o nebunie. Tocmai pentru acelaș lucru, s'a mutat statua lui Gh. Asaki în fața *Trisfetitelor*, pentru acelaș lucru i-a așezat statua lui Vasile Alecsandri în fața teatrului, iar statua lui Ștefan-Vodă s'a ridicat în preajma bisericii zidită de el.

A căutà să arăți că sculptorul a făcut o statuă *anume* pentru o piață, ca și cum ar fi vorba despre colțarul unui muzeu, sau de statua unei scări monumentale, e ridicul.

A căutà să te împotrivești unei țări întregi, apăsând asupra hotărîrei tale, din ce pricini nici nu e nevoie să știm, e îndrăzneț.

Statua lui Cuza-Vodă, marele și neuitatul Domn al Unirei, trebuie așezată în piața Unirei, în locul unde generațiile de astăzi s'au deprins a-i serbà amintirea.

Altfel să nu se îngădue ridicarea statuei. Și

www.digibuc.ro

va însemnà atunci, că generația de astăzi nu-și poate înălța sufletul încă până la sărbătorirea unor vremi de glorie. Epoca cea mare a *caracterelor* nu e dat s'o începem noi. Să ne rugăm lui Dumnezeu să trecem mai repede pe lume, să rămâe cei de după noi, în sufletele cărora, să nădăjduim, că se va găsì o mai puternică pârghie morală, în inimile lor un mai curat și înflăcărat avânt.

www.digibuc.ro

DELA REPETIŢIILE „LUCEAFĂRULUI“

Ce ciudată e scena într'o zi de repetiţie. Tot fastul ei, tot farmecul ei mincinos, toată poleiala i-se sterge în faţa pânzelor văpsite grosolan, în faţa stâncilor de carton, a cerurilor de mucava. Actorii, în hainele lor de toate zilele, îşi spun rolurile cu caetele în mână, întrerup tiradele, fac o glumă, sau îşi aruncă înţepături; maistrul de scenă îi dojeneşte, le arată, îi întoarce să înceapă iar aceleaş şiraguri monotone de cuvinte, pe care urechea nu mai vrea să ţi-le primească.

Impresia aceasta ciudată stăruie chiar la o repetiţie generală, când decorurile sânt toate, sau mai toate pregătite, când artiştii joacă grimaţi şi 'n costume.

E repetiţia generală a «*Luceafărului*», a d-lui *Delavrancea*. Scena cuprinde decorul actului întâi, frumoasa poartă a cetăţii din Suceava. Sala e întunecată. Numai sus, în mijlocul cupolei, printre alămurile policandrului uriaş, ziua se zăreşte ca o dantelă. De abea ne zărim unii pe alţii: câţi-va scritori, 2—3 critici; în loja direcţiei: directorul general al teatrelor, d-l *Eliade* şi autorul, d-l *Barbu Delavrancea*.

Repetiţia începe. De după zidurile de strajă, glasul plin de umor a lui *Brezeanu*, răsare îngrijat. Marele artist se emoţionează la repetiţia generală ca şi în seara *premierii*. Peste câteva clipe, intră în scenă maestrul *Nottara*, care joacă rolul lui Petru Rareş, şi a pus şi piesa în scenă. In mijlocul unei tirade maistrul se opreşte: «Da nu sta aşà ţeapăn, măi băete», dojeneşte pe unul.

www.digibuc.ro

Și cuvintele acestea împart spusele lui Petru Rareș, și ne face să zâmbim.

In actul al II-lea e multă figurație. Maestrul *Nottara* e cu ochii în patru. Își spune rolul și deodată, se repede într'un colț: «Eși mai în față; așa». Și trage pe un figurant de mâneca hainei; și iar își reia cele ce trebuie să spună mai departe. Din măreția vorbirii de adineoară, dojana cade ciudată, ne dă ca un duș rece celor cari ascultăm.

In actul al III-lea sgomotele luptei nu se deslușesc bine; d-l *Delavrancea* e nervos. Se scoală în picioare, în lojă, și strigă: «Nu așà, nu așà. Parcă e la alegeri! Nu-i vorbă și acolo sânt false strigătele, dar»...

Și scena începe din nou, și iar din nou. E neînchipuită puterea de muncă a maestrului *Nottara*.

După 30 de ani de scenă, a păstrat aceiaș viociune, aceiaș dragoste de ea. Iar marele său talent, e veșnic învăluit cu o rară modestie, care face cinste unui artist ca dânsul.

D-l *Delavrancea* nu iartă nici o tărăgănare, nici o greșală. Roagă pe artist să înceapă orice scenă ce i-se pare cam tărăgănată.

Eșim dela repetiție la 7 seara. Se începuse la 1 după prânz.

Observațiile d-lui *Delavrancea* a smuls un nou cuvânt de spirit lui *Brezeanu*. In actul al II-lea se aduce, lui Petru Rareș, capul italianului *Gritti*, tăiat, pe o tavă. In seara premierii, cum d-l *Delavrancea* arată la toți părțile slabe ale interpretării, *Brezeanu* îi zice:

— «Mi se pare, coane *Barbule*, că numai capul lui *Gritti* a fost bine după dumneata!»

Cuvântul a făcut mult haz.

www.digibuc.ro

FAPTUL DIVERS

Veți fi auzit de multe ori, cum unii critici aruncă asupra unor scriitori învinuirea, că n'au dat în cutare pagină a lor decât un «*simplu fapt divers*». Prin aceasta criticul vreà să arate că scriitorul a plăsmuit numai o întâmplare obișnuită, o întâmplare comună, una dintre sutele pe care orașele mari le dăruește, zilnic, gazetelor locale. Căci «faptul divers» e o născocire a gazetarilor, «faptul divers» e rubrica în care reporterii înșiră, pe fugă, cu o singură muiare a condeiului în călimară, cutare omor, cutare sinucidere, cutare dramă familiară. Trei rânduri: «*In strada X, domnul Y, prinzându-și soția în flagrant-delict cu domnul Z, i-a ucis pe amândoi cu câte un foc de revolver*». Acesta e un «fapt divers». E un «fapt divers» sinuciderea bietei fetițe, moartă în fața trenului, sub roțile balaurului de fier, în vestita Stație B. M. E un «fapt divers» sinuciderea cutărui sculptor cunoscut dintr'o pricină de dragoste E un «fapt divers» împușcarea amantului vinovat, de către femeia desnădăjduită, într'un vestit local de petrecere. Toate acestea sânt «fapte diverse», pe cari poliția le împărtășește din două cuvinte reporterilor, în clipa din urmă, când gazeta e în mașină, și când, peste un cias, foaia trebuie împărțită în cele patru colțuri ale țării. Reporterul le scrie grăbit, și aleargă după altele. *Faptul* e ceeace s'a întâmplat, deosebirea dintre ele, *diversitatea* lor, a botezat o nouă coloană în gazetărie.

A! dar când ai sta să cercetezi, să adâncești

www.digibuc.ro

aceste «fapte diverse», să le afli în tot înțelesul și în toată adâncimea lor, să străbați și să desvelești toată forma sufletească a eroului unei asemenea întâmplări, atunci vei vedeà, că ceeace e înregistrat ca un biet «fapt divers», e însăși viața, însăși taina ei. Căci ce e existența aceasta, dacă nu o înlănțuire de «fapte diverse», o înlănțuire de întâmplări, cari, toate la un loc, alcătuiesc romanul unui om. Nu e «fapt divers» care să nu poată dà prilejul unei capodopere, unei nuvele sau unui roman, care să închege pentru veșnicie una din fețele lumii aceștia.

Firește că sub condeiul reporterului orice dramă rămâne sub rubrica «faptelor diverse», dar aceiaș întâmplare, căzută sub lumina unui adevărat talent, poate dà prilejul unei lucrări de seamă.

Nu e ușor lucru să înalți, ca *Maupassant* spre pildă, întâmplările «*banale*» la adevărate lucrări de artă. Dar tot pe atâta de greu e și să-ți dai seama, când o asemenea lucrare a isbutit, să se ridice deasupra paginilor obișnuite, și dintr'un simplu «fapt divers» să facă un fapt veșnic adevărat. Și *Maupassant* a fost învinuit că'n stil *polițienesc*, în stil de *procese verbale,* dă în paginile lui simple «fapte diverse». Dar părerea acestor critici a rămas doar ea un «fapt divers», iar opera lui *Maupassant*, una dintre operile cele mai adânci ale literaturii franceze.

De aceia când unii critici învinovățesc pe scriitori, c'au dat simple «fapte diverse», ar trebui să cerceteze bine, dacă învinuirea lor e dreaptă, și dacă nu cumva dintr'o simplă obișnuință, — nu vreau să zic *nepricepere*,—aruncă un cuvânt, care dacă poate părea sec, poate să cuprindă totuși înlăuntrul lui miezul unui adevăr adânc.

www.digibuc.ro

TREI COMEMORĂRI TRISTE

S'a hotărît comemorarea împlinirei a 25 de ani dela moartea lui Mihail Eminescu. Poetul s'a stins din viață la 15 Iunie 1889, într'o casă de sănătate. Trist sfârșit al unei vieți triste! E un fel de recunoștință postumă, pe care vrem s'o arătăm acuma aceluia care a întrupat geniul neamului nostru. Că din această comemorare răsare și o ironie, nu se poate ascunde. Sântem țara, cel puțin până acuma, care am slăvit talentul după moartea celui care l-a avut. Se știe ce viață a dus Eminescu; din scrisorile lui se vede de câte ori și-a blestemat-o. Și de, trebue să credem mai de grabă ce scrie dânsul, decât ce-au scris alții despre el, arătând că așà cum a trăit, a trăit fericit. Comemorarea lui arată însă o redeșteptare a sufletelor noastre, și e îmbucurător.

Dar pe lângă comemorarea aceasta a trecut până acum, sub tăcere, o alta, care e atât de strânsă de acea a poetului. La 4 August, tot în 1914, se împlinesc 25 de ani dela moartea **Veronicăi Micle,** — o lună și câteva zile dela moartea poetului. Dulcea lui dragoste l-a urmat repede. In acea seară de August, în casa maicii Fevronia, dela Mănăstirea Văratecului, s'a stins din viață, lovită cu o noapte mai nainte de o congestie cerebrală, după ce

www.digibuc.ro

mai întâi petrecuse o seară cu toți prietenii și prietenele ce-i aveà în Mânăstire, ca și cum și-ar fi luat un rămas bun. Mormântul ei uitat, fără nici o inscripție, s'a desțelenit anul trecut de cucuta și mătrăguna ce-l înăbușeà, — călugărițele negăsind cu cale să-l îngrijească. I. P. S. Mitropolitul Pimen, în urma rugămintei celui ce scrie aceste rânduri, a poruncit, ca buruenile să fie smulse și mormântul îngrijit.

Dar în locul buruenilor trebue să răsară flori din țărâna mormântului tovarășei de gânduri, inspiratoarea genialului poet. Cel puțin așà, gătit în haina verii, să-l găsească împlinirea celor 25 de ani dela moartea lor. Acest lucru să-l facă, din dărnicia sufletelor lor milostive, cuvioasele călugărițe. Iar **„Societatea Scriitorilor Români"** să pue o placă de marmură, pe monumentul mic dela mormânt, cu inscripția numelui, a datei nașterei și-a morții poetei. Un editor se va găsì, — Institutul «Minerva» ar fi cel chemat, — să scoată o nouă ediție a poeziilor ei. Căci altfel ar fi o impietate, ca în ziua comemorării marelui poet, să nu se gândească nimeni la aceia, care nu odată i-a înălțat simțirea.

Și în sfârșit, în Decemvrie, a treia comemorare, — comemorare care trebue să fie ca și a lui Eminescu, națională: acea de 25 de ani a morții marelui povestitor **Ion Creangă,** cel mai bun prieten al poetului.

Intr'un an, și în răstimp de șease luni, trei comemorări, a trei suflete, legate în viață, nedespărțite de moarte!

www.digibuc.ro

SCHILODIREA LIMBII

Eminentul critic literar *Emile Faguet*, a scris zilele trecute un articol, în care arătă primejdia prin care trece limba franceză, atât de mult disprețuită astăzi de către tinerele generații ale Franței. Articolul lui *Faguet* a avut un mare răsunet și teama care până mai eri stăteà înăbușită în sufletul multora, se revarsă îndată prin articole și destăinuiri, cari venite cum sânt din partea profesorilor de limba și literatura franceză, au o deosebită însemnătate. Ziarul *Gil Blas* a deschis ancheta, și răspunsurile primite trebuesc citite de toți acei cari cred că limba unui popor e cea mai puternică pavăză a lui.

Disprețul pe care tinerimea franceză îl arată literaturii clasice, franceze, gustul bolnav care o apropie de literatura decadentă, așà de în floare astăzi, da atât de șubredă și de falsă în chiar esența ei, cred că e pricina de căpetenie a înjosirii unei limbi universal cunoscute, și al cărei capital de cuvinte a putut dà omenirei cele mai desăvârșite capodopere literare. *Jargonul* despre care vorbește *Faguet* e însăși limba acea care înlocuind valoarea cuvântului, îl preface, limba care neputând exprimà cugetările bolnave și nebuloase ale poeților de duzină, e refăcută,

www.digibuc.ro

ajungând sub condeiul lor o siluire, un fel de *esperanto,* pe care numai câțiva adepți o pot înțelege. Firește că atunci, între operile lui *Corneille*, *Racine*, ale lui *Molière,* ale unui *Mérimée* și *Flaubert,* ba chiar între ale lui *Baudelaire* și *Verlaine*, acești mari premergători ai nimicniciei literare de astăzi și scrierile sutelor de poeți și prozatori de acum, e o adevărată prăpaste. Și cum opera clasică cere gândire și o adâncă cunoaștere a limbii, în vreme ce proza de astăzi desfătează, iar versurile alintă frumos auzul, firește că spre aceste din urmă pagini, ochii tinerimii vor alergà mai repede de cât spre cele dintâi.

Dar limba e cea mai sfântă moștenire a unui popor, ea e a tuturor și pentru toți din acelaș neam.

Ea e întrupată, alcătuită, șlefuită în cursul a zeci de veacuri, răsărită din trebuințele, din durerile, din bucuriile și suferințele unui popor, și din întreg acest material câțiva aleși culeg ce e mai trainic și mai bun, de îmbracă, în vestmântul ei, opera literară.

Iată de ce, când câțiva oameni rău îndrumați, când câteva suflete bolnave și doritoare de forme nouă, fie ele și goale, vin să împrăștie și să desfacă ceea ce ani după ani s'a adunat și s'a alcătuit, cu dreptul trebue să se găsească cineva care să arate primejdia.

Și fiindcă într'o țară, cu o literatură de sute de ani, se discută cu atâta aprindere chestiunea schilodirii limbii, se cuvine să ne gândim și la soarta limbii noastre, care, din fericire, în clipa de față, curge într'un vad firesc. Luptele cari s'au dat pentru curățirea limbii noastre, pentru ocrotirea ei împotriva latinizărei, spre care cău-

www.digibuc.ro

tau s'o înpingă câțiva rătăciți, sânt cunoscute. Acum avem o limbă literară a cărei șlefuire se face pe fiecare zi, de către mănunchiul de scriitori contiporani. Primejdia însă stă în aceea că printre acești scriitori caută să se strecoare elemente nouă, o seamă de tineri adepți ai noului curent, care bântue în vremea de față mai toate literaturile. Și astfel împotriva acelora cari vor să întemeeze o limbă literară, ca o urmare firească a limbii noastre strămoșești, îmbogățită firește cu un nou capital de cuvinte, cari au avut puterea să intre și să rămână alături de ce'e băștinașe, vin alții cari vor să creeze, să inventeze cuvinte nouă, sonore, dar fără sens, — neologisme cari nu pot aveà nici o înrudire cu limba noastră, sau arhaisme îmbrăcate într'o formă modernă, cuvinte pretențioase sau schiloade, a căror valoare nu poate fi prețuită de cât de acei cari le dau un loc în scrierile lor caraghioase. Acesta e *jargonul* care caută și la noi o *încetățenire*, de altfel, și 'n cele mai multe cazuri, ca și creatorii lor; acesta e *jargonul* care a pus pe gânduri și pe apărătorii limbii franceze. Pentru puținul bun care ni-l poate aduce o asemenea literatură, răul pe care-l poate propovăduì, e covârșitor. Lasă că dacă o astfel de criză poate lovì o literatură bătrână, ca cea franceză, la noi dânsa nu poate fi decât un reflex, o imitare cu atât mai primejdioasă cu cât e efectul unei limbi atât de cunoscută de noi, atât de citită în ce-a produs dânsa mai searbăd și mai fără de preț. Vitrinile librăriilor noastre n'au de-ajuns rafturi ca să resfețe, în lumina lămpilor lor, copertele atâtor și atâtor volume, hârtie care în litere frumos turnate cuprinde cele mai grozave rătăciri literare.

www.digibuc.ro

Dacă această literatură are sau nu o înrâurire asupra tinerilor generaţii de astăzi, o pot spune, mai bine ca oricine, directorii de reviste literare cari primesc, pe fiecare zi, un noian de versuri scâlciate, lascive, scrise în cea mai netrebnică şi înstrăinată limbă, versuri cari trec de-adreptul din genţile de şcoală ale liceanilor, în coşul primitor al redacţiilor.

Totuşi, -- şi aici e partea cea tristă — într'anumite cercuri, acest *jargon* capătă încuviinţare, ba chiar o oarecare încurajare. Aceasta mă şi face să îndemn pe toţi, să citească articolul lui *Faguet*, şi întreaga anchetă a ziarului parizian *Gil Blas*. Se vor încredinţă, fără de îndoială, de răul pe care unii *nechemaţi* îl pot face limbii, şi prin urmare literaturii noastre.

www.digibuc.ro

INAPOI, SPRE CLASICISM

Una din pricinile înjosirii limbii franceze, o cred cei cari au discutat acum în urmă această chestiune, ar fi și înstrăinarea, mai bine zis lepădarea tineretului cititor de clasicism. Literatura modernă, nu mai rămâne vorbă, își are culmile ei; și dânsa a dat atâtea capodopere cari au mai înavuțit comoara gândirii omenești. In deosebi însă, în Franța, literatura de astăzi suferă o scoborâre mai mult decât simțitoare, și dacă ai scoate la o parte câteva nume, printre cari ar străluci cele ale unui *Rostand, Anatole France* sau *Bourget,* nu știu care alții anume ar puteà rămâneà în așà lumină, în cât să pară urmașii de drept ai pleiadei celei mari, ai cărei fruntași s'au stins în anii din urmă. In schimb, s'a înfăptuit o adevărată industrie, un fel de fabrică de romane, ai căror autori, la o vârstă mijlocie, numără la activul lor câte o sută de volume. E o întrecere între casele de editură, e o grabă pe cititori, să se adape din noile isprăvi ale vreunui erou de roman confecționat, care înjosește demnitatea literaților francezi și mânjește sfințenia unei arte, la a cărei înălțare au muncit un *Mérimé,* un *Flaubert,* un *Gauthier,* și mai muncește încă un *Anatole France.*

www.digibuc.ro

Așà fiind, ce înobilare, ce isvoare sănătoase de gândire și de simțire poate găsì tineretul în astfel de scrieri? Cum poate învățà, să iubească frumusețea și ritmul limbii, de pe astfel de pagini? și atunci strigătul a fost dat la vreme: înapoi, spre clasicism!

S'ar părea ciudat: după cum în clipele de primejdie și cel mai ateu își îndreaptă gândul spre acea putere necunoscută, care l'ar puteà scăpà, — putere căreia dânsul nu vreà zà-i zicà Dumnezeu, — tot astfel în clipe de rătăcire a sufletului omenesc, gândul se întoarce, fără voia lui, la cartea de înțelepciune a celor bătrâni. Acolo stă închegată experiența, gândirea, bogăția minții unui popor. Intr'acolo dar în clipele de șovăire! Să ne deprindem dar să-i știm ascultà pe acești înțelepți, cum ne vorbesc din cărți, cum ne sfătuesc de pe scenă. Ei sânt cei dintâi culegători ai limbii, cei dintâi alcătuitori ai ei, cei mai curați, cei mai feriți de înrâuririle străine.

Trăind în vremuri epice, sau chiar numai de prefacere ale unui popor, trăind o viață tulburată de niște fapte, cari n'au nimic de-aface cu viața fărămițită, egoistă, searbădă, plină de nimicnicii ca cea de azi, trăind într'un timp când patimele erau așà de mari și aveau și putința să se desfășoare în toată grandiozitatea lor, într'un timp când erau mari scăderi dar și mai mari virtuți, cei vechi au putut pătrunde viața până în cea mai ascunsă cută a ei, și din observările lor, au putut lăsà în operile lor adevăruri eterne, cari pururi pot fi călăuze în viața omenească. Scriitorii acelor vremuri având deci limba, în sucul ei cel mai curat, având și experiența și pătrunderea adâncă a vieții, cu geniul lor pe care împrejurările mari îl scot totdeauna la lumină, au putut creià acele

www.digibuc.ro

monumente de gândire și frumusețe, în veci neperitoare, spre a căror întrupare trebue mereu să căutăm.

Dar pentru aceasta, firește, trebue o pregătire. Mintea leneșă, deprinsă să mistue numai vorbe lipsite de înțeles, nu poate pătrunde adâncimea unei gândiri, și speriată, ca de o primejdie care-i amenință tihna, se dă repede la o parte. Frazele îmbată, sonoritatea încântă, dar înțelepciunea, frumosul, în liniile lui simple și mărețe, plictisește dacă nu cumvà strivește chiar. Numai o întreagă călăuzire a minții, o poate supune unei atenții mai încordate. Ochii prea s'au învățat să alerge, dar ochii nu mai văd, ceeace mintea trebue să adune, să zămislească, și, dacă Dumnezeu a înzestrat-o cu darul acesta, să rodească.

Priviți la teatru, când se joacă o piesă clasică. Ce nerăbdare, ce mișcare; unii dorm, alții fug; toți critică la sfârșit. Față de păpușile săltărețe ale pieselor moderne, față de simțirile bolnave și șterse ale oamenilor din teatru de-acum, în cea mai mare parte, cât de nefirești, cât dintr'o bucată par eroii teatrului clasic. Și cu toate acestea numai aceia trăesc cu adevărat! E greu muntele să-l sui, dar dacă ești om în stare să-i ridici, pieptiș, coamele, ce priveliște sus!...

De cumva însă, strigătul acesta către tinerimea franceză, care în treacăt fie zis, ni se potrivește și nouă, nu va găsì încă un ecou destul de puternic, să nu desnădăjduiască nimeni. Aceasta înseamnă că furtuna încă nu și-a înălțat valurile. Când va bate mâniată, vor întinde toți pânzele, și vor vâslì spre limanul de scăpare.

www.digibuc.ro

UN POVESTITOR FANTASTIC

O masă de scriitori are farmecul ei. Mai întâi la o astfel de masă nu e nici o etichetă: mănâncă fiecare cum îi place, cât îi place, și 'ntre felurile de mâncare, dacă vrea, poate să cânte sau să declame. Apoi versurile curg în valuri, ca și vinul; epigramele sânt mai pipărate chiar decât piperul; rimele se ciocnesc, în clinchete ca și cupele, iar spiritul *muzează* ca și șampania. Vara, fiindcă nu avem norocul, să întindem fața albă de masă sub *Nucul lui Odobac* sau *Cireșul lui Lucullus,* — ca'n bătrânele vremuri patriarchale,— ne mulțumim cu umbra firavilor copaci din grădinile Bucureștiului. La astfel de mese iau ființă atâtea vise, atâtea planuri se înfăptuesc! Dramaturgii își spun subiectul pieselor, dintre cari unele ca «*Filosoful*», au filosofia să nu vadă focul rampei nici odată; nuveliștii vorbesc despre romane; schițiștii despre nuvele; poeții despre toate. Colaborări se pun la cale, societăți se întemeiază, cu noui statute, și câte, câte! Ceea ce deosebește însă aceste mese comune, aceste *agape*, de toate celelalte, e faptul că la ele nu se vorbește de politică.

www.digibuc.ro

La o astfel de masă, mai serile trecute, unul dintre noi a dat ființă unui gen nou: cel al povestirii. Autorul povestește și ceilalți ascultă, cârtesc, înțeapă, își dau cu cotul,... sau își mușcă limba, când aud ceva prea frumos. Dar prietenul a adus și povestirei o înnoire, — povestirile lui sânt povestiri fantastice, în felul celora ale lui *Edgar Poe*. E un gen greu de literatură, fiindcă tot ceeace spui, ca să prindă, să te facă să crezi, trebue îndreptățit.

Și prietenul nostru ne-a încântat,... mai ales că povestirea fantastică nu erà genul nici unuia dintre noi! *Minulescu*, — îmi pare rău că mi-a scăpat numele de sub condei, dar n'am ce-i face acum, — are darul deosebit să înșire cu iscusință tot ce-i trece prin minte. La dânsul ori-ce nebunie, ori-ce ciudățenie prinde ființă într'o haină de adevăr, uimitoare. Cutare întâmplare nemaiauzită i s'a întâmplat chiar lui, — vă rog să-l credeți! Locuià pe atunci la Paris, în cutare stradă, la al treilea cat. Erà prieten cu cutare, care poate adeverì faptul. Păstrează cutare scrisoare sau șervet miraculos, pe care-l poate arătà ori-când. Și fiindcă poetul Anghel a locuit și el, îndelung Parisul, el, mai mult ca ori care altul, are plăcerea să fie *citat* de către povestitor ca martor. «Anghel erà de față!» Așà, când Mesia, *Noul Mesia* apăreà, de odată, în fața a nouă sinagogi din nouă orașe deosebite de pe fața pământului, Anghel erà și el acolo. Când poetul împușcă pe acest om care se dădeà drept Mesia, dar care găsise, într'adevăr, mijlocul să se arate într'aceeași clipă în nouă locuri, depărtate unele de altele cu mii de poște, Anghel i-a smuls revolverul din mână

Cu Anghel chiar l-a înmormântat pe *Noul Me-*

www.digibuc.ro

sia în insula *Cuba*. Fireşte, unelor întâmplări extraordinare, ca să le deà o şi mai grozavă înfăţişare tainică, povestitorul nu le găseşte martori. Atunci cutare crimă se petrece numai între el şi victimă, în cutare casă... cu *geamuri portocalii*. Despre toate acestea gazetele vremei au vorbit pe larg, cu amănunte misterioase, cari nu slujeau întru nimic bieţilor detectivi, cari îşi sleiseră mijloacele cercetând.

Un răutăcios îmi suflă la ureche, să nu se audă, că unele dintr'aceste povestiri fantastice ar mai fi fost tipărite în cartea unui franţuz. Eu nu o cred. Ba am hotărât cu ceilalţi să luăm câteva mese în şir, ca poetul să ni le spue pe toate. Măcar să le auzim, de cumva scrise n'o să le citim nici odată. Cred că oricărui poet, şi lui Minulescu, îi place să viseze, iar când nu visează, gazeta îi ia vremea în folosul atâtor alcătuiri fantastice ale ....politicei.

— «De ce nu le scrii, dragă» îl întrebă unul dintre noi.

Poetul îşi scoate havana din gură (nu havana fantastică în care a găsit o scrisoare pentru Don Diego Daltamore, dela Donna Clara, — nu! aceia-i alta!) deci îşi scoate havana din gură se uită în oglinda mare din perete, şi răspunde privindu-se:

— Fiindcă, dragul meu, când iau condeiul, nu pot să încep decât cu: «Sântem informaţi că»... «Aflăm din sorginte demnă de încredere, că».... Nu, s'a sfârşit, mă las de literatură!

Poetul însă *afectează*, ceea ce zice. Tot o să scrie, fie măcar vestitul său roman: «Măşti de bronz şi candelabre de porţelan», titlu care până acum a speriat vre-o câţiva editori.

Uitasem să spun că titlul cărţei, în care poetul ar vreà să-şi adune poveştile fantastice, va fi *Citiţi-le noaptea!* Dar pentru ca să le putem citì

www.digibuc.ro

noaptea, poetul trebue să le deà mai întâi luminei tiparului. Astfel te pomenești că cei cari i le-au auzit, bucuroși c'au găsit subiecte de-a gata, le vor publică sub numele lor, — ba ca să facă în necaz poetului, cu titlul schimbat: *Citiți-le ziua!* Și dacă publicarea bucăților lui de către altul, nu-l va mâhni, cine știe, pe poet, schimbarea titlului l'ar amărâ peste măsură.

www.digibuc.ro

VORBE DE SPIRIT, FAPTE HAZLII

Din vâltoarea vieţii artiştilor şi-a scriitorilor, din frământările vieţii actoriceşti, sânt atâtea prilejuri să culegi multe vorbe de duh, fapte hazlii, atât de caracteristice, pentru cunoaşterea personalităţii unui artist. Câteva din aceste întâmplări şi vorbe le-am înşirat altădată în aceste coloane; acum mai adaog unele pentru cei cari, mai târziu, vor căutà să întrupească figura unora dintre scriitorii şi artiştii de astăzi.

Poetul *Cincinat Pavelescu* e un isvor nesecat de vorbe spirituale. Veşnic cu sufletul tânăr, veşnic scăpărător în cuvinte, cine ar puteà ţine minte epigramele, cuvintele sclipitoare prin cari dânsul din orice convorbire ar puteà face o pagină literară. I-ar trebui un secretar, veşnic cu creionul în mână, să însemne. Dacă însă Cincinat e crud şi neînduplecat faţă de un protivnic pe care-l doboară dintr'o vorbă, tot pe atât de dulce, de fin şi delicat, e faţă de acela, căruia vreà să-i arate dragostea sau admiraţia lui.

Aşà, un cunoscut critic scrie un foarte frumos articol asupra poetului. Peste două-trei zile, criticul întâlneşte pe Cincinat şi se miră de chipul amar, cu care poetul îi ese în cale.

www.digibuc.ro

— Ce ai, maestre? îl întreabă criticul, îngrijat.
— Ce să am? Bine dragă, m'ai distrus! răspunde poetul.
— Ce fel de vorbă e asta?
— Vezi bine! Ai scris despre mine atât de frumos, încât toată lumea o să-ți laude talentul cu care ai scris articolul și nici n'o să se gândească la mine!...

Peste alte două zile, pe stradă, criticul întâlnește iar pe poet. Poetul, serios, grăbit, de abea-i răspunde la salut și vreà să treacă mai departe. Criticul îl oprește:
— Bine maestre, dă-mi măcar mâna!..
— Sânt foarte ocupat! răspunde poetul.
— Cu ce anume?
— E atât de frumos articolul tău, că de trei zile mă căsnesc să-l învăț pe din afară. La revedere, mai am sfârșitul și-l știu pe de-antregul.

Și atâta de serios, maestrul pornește, grăbit, înainte.

Un caz de psichologie. Tânărul și talentatul poet *Eftimiu*, e și un cunoscător al sufletului omenesc. Așà, dăunăzi, la repetiția generală a poemului său «*Înșiră-te mărgărite*», repetiție în care artiștii trebuiau să joace în costume, una dintre interprete, o talentată și simpatică interpretă, vine și spune poetului, că fiind răcită, nu poate pune costumul. Firește, ar fi fost o știrbire înfățișării estetice a poemului. Atunci poetul, curtenitor, dă brațul artistei, o duce până la cortină, și arătându-i deschizătura prin care artiștii pot privì în sală, îi spune:
— Ia uite ce sală frumoasă. Artista privește și, deodată esclamă:
— Vai! trebue să mă îmbrac numai decât!

www.digibuc.ro

Și zicând acestea, dă fuga spre cabină.

Sala erà plină, mai în întregime, cu domnișoare: studente dela litere și elevele dela conservator.

Poetul nimerise bine: în fața atâtor perechi de ochi femeești, cum ar fi răbdat o femee, să nu își arate costumul!

Alta. La reprezentarea unei piese, la care cei câțiva privitori din sală, strigau cu îndărătnicie: *Autorul!* Eftimiu ne șoptește: «Să vedeți: dacă iese cumva autorul, o să înceapă să strige: «*Public!*» *Public!*»

Două dintr'ale artistului *Iancu Brezeanu.*

După premiera pieselor «*De ziua Mamei*» și «*Înșiră-te Mărgărite*», ne adunaserăm cu toții la o petrecere prietenească. *Mihail Sadoveanu* sosise chiar în seara aceia și erà printre noi. Am vorbit de toate și, firește, în treacăt și despre cazul artistei *Rozan*, dela Iași. Intr'un târziu iată și pe *nenea Iancu Brezeanu!* Se apropie, ia un scaun, se așează lângă *Sadoveanu*, și, când vine chelnerul, de-l întreabă, ce să-i aducă, *nenea Iancu* se uită, pe sub ochelari la directorul Teatrului din Iași, și răspunde:

— O halbă,.. da vezi una mai... *barozană!*

Debuturile lui *Brezeanu* au avut multe părți hazlii. Mai zilele trucute ne-a istorisit una. Ci-că, jucà *Brezeanu* un rol mai mic, într'o piesă, — i-am uitat numele — ...mi se pare «*Cei trei muschetari*». In actul al doilea, cum în scenă erau cei trei eroi ai piesei, *Brezeanu* priveà pe crăpătură ușei jocul celor trei artiști. Tocmai în clipa aceea, directorul de scenă, d. *Gusty*, trecând pe acolo, și auzind o *replică* își aduse aminte că la

www.digibuc.ro

replica aceea trebuià să intre nu știu ce personaj în acțiune. Și văzându-l pe *Brezeanu* pe la spate, și crezând că-i replicantul, îi face odată vânt în scenă:

— Da'haide, intră! Ce-aștepți?

Și fără de veste se trezește *Brezeanu* în scenă, între cei trei artiști înmărmuriți! Credeți că s'a zăpăcit? Nu! A prins cu urechea dela sufler și-a spus întreaga parte a replicantului care cu adevărat întârziase. Și, așà, a scăpat piesa.

— Ce-ai zis *nene Iancule,* îl întrebarăm noi, după ce-ai scăpat de năduful ăsta?

Nenea Iancu își potrivì ochelarii:

— Ce să zic? Mi-am zis, că dacă făceam repetiție, greșeam!

www.digibuc.ro

COMPTURILE SCRIITORIILOR

S'a discutat mult în vremea din urmă asupra «încasărilor» pe cari scriitorii noştri le fac, pe bucăţile, sau volumele, date revistelor, sau casselor de editură, spre publicare. Au fost cuvinte aspre aruncate în sarcina nuveliştilor noştri, şi astăzi chiar acest războiu continuă din partea acelorà, cari duc grija «industrializării» literaturii românești.

In ţara noastră, e drept, nu s'a ştiut până mai dăunăzi de «*onorarii*» pentru literatură, şi faptul că, deodată, scriitorii tineri au pretins, ca munca să le fie răsplătită în bani, a adus şi uimire, dar mai cu seamă şi dispreţ. S'a invocat tragica umbră a genialului Eminescu, care a murit cum a murit, s'a amestecat numele marelui Alecsandri, care a scris numai din prisosul sufletului şi-al simţirii lui, dar n'a vrut nimeni să judece, că dacă Eminescu n'a luat bani, e că n'a avut, sărmanul, de unde să-i ià, şi că Alecsandri dacă n'a cerut plată, e că nu i-a trebuit.

Dar ştim mulţi că moartea lui Eminescu e o ruşine a vremii lui, şi că tocmai acest sfârşit tragic al poetului, a atras pe urma-i unele situaţii bune pentru alţi scriitori, de după dânsul, cu cari s'a căutat să se îndrepte greşala făcută

www.digibuc.ro

la început. Și nu e mult de când talente mai mici, dar talente ale căror zori se ridicau frumoase, cum au fost acele ale lui *Ștefan Petică*, *Manolache-Holda* și *Iuliu Săvescu*, au apus fără de vreme, în prada celei mai negre mizerii, și 'n mijlocul Bucureștiului înnecat de avuții.

Cine mai poate azi susține că tocmai traiului acesta nemernic se datorește opera marelui Eminescu, și că bogăția sau o viață mai îmbelșugată l-ar fi smuls cugetării și talentului lui, care ar îndrăzni oare să susție, că o viață mai lipsită de grija zilei de mâine, n'ar fi dat putința celor trei tineri să scrie opere de valoare, cari să prindă un loc însemnat în literatura noastră? Iar dacă astăzi se mai găsesc totuși oameni, cari să creadă că menirea unui scriitor e să se adâncească în vraful registrelor unei cancelarii, e că în țara noastră nu s'a găsit încă un om de inimă și de caracter, un *Kogâlniceanu*, care să arate ce înseamnă o literatură, care să ieie pe scriitori sub ocrotirea lui, și, desrobindu-i, să taie, cel dintâi, drumul către marea și adevărata noastră literatură. Scriitorii tineri, câțiva dintre ei, n'au mai așteptat pe acest om providențial, și, îndrăsneți, s'au desrobit singuri, — dar prin câte jerfe! Nu ei le vor arătà; va veni ziua când, după dânșii, în istoria literaturii românești, un critic nepărtinitor o va face. Atunci, s'au și început prevestirile: «talentele se vând»; «talentele scad»; literatura se comercializează». Talentele nu se «*vând*», — își cer numai dreptul la viață. Talentele adevărate nu «*scad*», ci numai acele cari în ori ce împrejurări altele, ar fi scăzut. Talentele nu se «*comercializează*», ci produc, comercializarea rămânând pe seama acelora cari nu erau *chemate* să însemne cevà, și nu aveau puterea să prindă

www.digibuc.ro

un loc în literatură. Dacă în urma atâtor prefaceri ale vieţei se face şi o selecţie, cu atât mai bine.

Dar împotriva scriitorilor tineri s'au ridicat mai ales acei cari întâiaşi dată vedeau ce înseamnă munca, ce înseamnă o crediţă, ce înseamnă, mai ales, stăruinţa. Cât de departe sântem astăzi de vremile când cutare poet îşi înjghebà Cercuri şi Atenee, cari şă-i subvenţioneze şi să-i admire singura poezie, pe care o scrià într'un an, şi-o trâmbiţà apoi în cele patru colţuri ale ţării! Schimbarea a fost prea repede şi prea vădită, ca să nu ridice furtuni împotrivă-i.

Şi pentru că e vorba de comercializare, care e scriitorul mare străin, care să nu-şi *vândă*, ba să-şi *precupeţească* opera? Să ni se arate un singur nume. Şi acum, ca încheere, iată pe marele *Maupassant*, cel mai mare nuvelist al lumii, plecând dintr'o foarte modestă situaţie, vecină cu sărăcia, la cele mai mari avuţii, pe cari un scriitor le-a putut strânge. Intru cât bogăţia i-a scăzut talentul? Ba din potrivă: «poate că numai datorită ei, n'a fost biruit de boală» cu doi trei ani mai nainte, deci n'a păgubit literatura franceză de câteva capodopere: *Pierre et Jean, Sur l'eau, Fort comme la Mort, La vie errante*, şi alte câteva scrise pe când îngrozitoarea boală îşi făcuse prevestirile. Iar de felul cum *Maupassant* se mândrià că e atât de bine plătit, şi atât de... «comercializat», dau în traducere o notiţă *scrisă de el însuşi*, şi trimisă unui editor, să se slujească de ea, într'un proces, împotriva unui tribunal american, care declarase că *Maupassant* e un scriitor puţin cunoscut şi prost plătit. Notiţa e adresată editorului *Jacob* şi e publicată de către contele *Lumbroso*.

www.digibuc.ro

Domnul Guy de Maupassant e cel dintâi scriitor francez, care a făcut să renască în țară gustul pentru povestire și nuvelă.

El a publicat mai întâi în jurnale, apoi în volume, făcând astfel din istorisirile lui o colecțiune de 21 volume, vândute în mijlocie în câte 13.000 exemplare fie care, după cum arată compturile trimestriale ale editorilor.

Aceste povestiri i-au fost plătite de către jurnale și editori cu prețurile cele mai ridicate, ce s'au dat vre-o dată în Franța, (1 leu linia de roman, în jurnale, 500 lei ori ce nuvelă, iscălită de el).

Urmează apoi titlurile volumelor, pe cari le încheie cu socoteala: deci, 169 mii volume de nuvele; 180 mii volume de romane; 24 mii volume de călătorii; 373 mii volume în total.

«*Ce comercializare!..* «*ce reclamă!*», ne-ar spune unii. — «*Și, cu toate acestea, cât de mare scriitor!*» i-am răspunde noi.

www.digibuc.ro

MUNCA SCRIITORULUI

S'au scris multe despre felul cum romancierii şi nuveliştii îşi adună materialul trebuitor pentru închegarea operilor lor. Se cunoaşte în multe amănunţimi chipul cum *Zola* culegeà, din lumea pe care o observà, tot ceea ce credeà că poate să caracterizeze tipurile sau situaţiile romanelor lui, cum le clasifică, cum le treceà apoi pe *fise* pe care le ţinea la îndemână. Unii critici au făcut haz, alţii i-au dat dreptate, — şi credem că dreptatea erà cu aceştia din urmă. *Zola* nu e singurul asupra căruia se ştie că-şi aveà *carnetele* lui. *Alphonse Daudet* îşi însemnà şi el tot ce credeà de interes, iar *Maupassant* nu lăsà să-i treacă seară, fără să-şi noteze ceea ce observase ziua.

Lucrul e firesc. Atunci când, în fuga vieţii, dai peste un lucru, peste un om, sau peste o întâmplare, care ridică un capăt din vălul ce acoperă veşnicul adevăr, eşti impresionat. Dar câte nu poate prinde ochiul unui observator în timpul unei aceleaşi zile! Şi ce memorie fenomenală i-ar trebui, să ţie toate minte, şi mai ales să le aibă la îndemână atunci când are nevoe de ele. Căci scrisul e şi el o îndeletnicire grea, care cere multă încordare, care cere observaţie, muncă, studiu, în afară de talentul care coordonează, care încheagă opera într'un mozaic, mai mult sau mai puţin perfect, după cum e şi puterea scriitorului.

www.digibuc.ro

Carnetele cu «însemnări» nu sânt dar numai o *cochetărie*, cum cred unii, nici o *pedanterie*, cum ar înclină să creadă alții, ci e numai o față a activității scriitorilor.

Cine a avut ocazia să intre în secția de manuscripte ale *Academiei Române*, și va fi avut curiozitatea să cerceteze manuscrisele unui *Vasile Alecsandri*, sau ale unui *Mihail Eminescu*, numai acela va înțelege, ce muncă uriașă e aceia a unui artist conștient de arta lui, a unui artist îndrăgostit de *formă* și de *cuvânt*. In caetele lui *Vasile Alecsandri*, presărate cu acea măruntă și femenină scriere, sânt sute de comparații, sute de ziceri populare, de caracterizări, din culegerea cărora, alături, de multe ori, a scăpărat frumusețea unui vers din una dintre poeziile lui. In textele și carnetele lui *Mihail Eminescu*, sânt atâtea însemnări, atât noian de însemnări, unele din ele scrise cu răgazul trebuitor, altele aruncate în pripă, aproape nedescifrabile, citibile numai pentru ochii lui, cari astăzi nu mai ard, că rămâi uimit, sfios, și umilit în fața unei munci, din care a răsărit cea mai caldă și mai frumoasă manifestare a cugetării românești. Pe acei cari își scriu versurile, pe negândite, pe câte un colț de masă, pe acei cari cred că poezia e desfătarea minții între două partide de biliard, pe aceia i-aș duce bucuros să le arăt acele vrafuri de hârtie—pe cari poetul le scria *numai* pentru dânsul, pe care le meneà nimicirii, și cari sânt materialul enorm pe care geniul lui s'a sprijinit de ne-a dat închegate acele capod'opere, prin care poezia noastră poate trăi alături de poezia marilor literaturi ale lumii. Dar nu numai *Alecsandri* și *Eminescu* înțelegeau că îndeletnicirea scrisului cere muncă, observație și studiu, și mulți alți premergători ai noștri. Iată

www.digibuc.ro

un simplu literat, care nu ne-a dat decât vre-o câteva poezii, unele studii și culegeri de folklor, *Miron Pompiliu*. Din întâmplare găsesc două dintre carnetele lui, cari-l arată ca pe un muncitor conștiincios al scrisului. In aceste două carnete sânt nenumărate observații asupra oamenilor, asupra țăranilor transilvăneni, prin ale căror ținuturi a călătorit, asupra cutărui profesor sau elev de-al lui, asupra felului cum unul vorbește și altul umblă. Câte nu sânt în carnetele acestui scriitor! Când le citești, din foile lor răsar atâtea ființi, că-ți pare rău, că *Miron Pompiliu*, care erà un eminent om de litere, n'a avut și talentul să închege într'o nuvelă sau măcar într'o schiță, cutare însemnare a lui.

Până mai deunăzi am cercetat corespondența marelui *Ion Creangă*. Puține scrisori, mai ales cărți poștale, dar câte însemnări! In tren, la hotel, în clasă, pe stradă, Creangă scoteà hârtia ce găseà prin buzunare, și însemnà, ce i se păreà lui mai caracteristic. Așà cunoscuta lui imputare ironică la adresa românului: «*Românului îi e greu până se apucă de treabă, că de lăsat îndată se lasă*», am găsit-o pe-o cartă poștală; și pe o alta, am deslușit, cu greutate, ceea ce scrisese în fugă: «*Unde-s fete multe, adeseaori rămâne casa nemăturată*», frază pe care mai târziu o întrebuințează, și pe care acuma i-o sugerase cine știe ce încăpere neîngrijită și în care vor fi fost câteva «codane» leneșe.

Dar câți dintre cei cari citesc versurile lui *Mihail Eminescu* și povestirile lui *Ion Creangă*, nu-și vor fi închipuind că rândurile acelea, cari le lunecă atât de ușor pe sub ochi, au fost tot atât de ușor așternute pe hârtie!

www.digibuc.ro

CÂȘTIGUL SCRIITORILOR NOȘTRI

Vreau să descoper câteva *taine* din viața noastră. Prin aceasta folosesc și scriitorilor și celor cari vor să știe câte ceva despre ei.

Poetul Anghel îmi dă astăzi, să citesc o hârtie. Dela cele dintâi rânduri am văzut că e vorba despre o *adresă*, dela o societate de *lectură*, prin care cu multă politeță, i se cereau volumele. Nu e întâia pe care o primește Anghel, după cum nu e întâia pe care o citesc eu. Nu cred să fie scriitor, care să nu primească, săptămânal, câte o asemenea rugăminte.

Căci și aiurea și la noi, trăește legenda, că scriitorii au biblioteci întregi cu... *operile* lor.

Şi-or fi închipuind d-nii directori sau întemeetori de *case de citire*, că editorii noștri se grăbesc, să ne pue la îndemână câteva sute de exemplare, să avem de dat.

Nu, domnilor, lucrul stă așà: Mai înainte editorii se mulţumeau să lege un exemplar în piele și să-l deà *maestrului*, la tipărirea ediției. Zic *maestrului*, fiindcă mă gândesc la un *Caragiale*, la *Vlăhuță*, la *Coşbuc*, — nu la cei câțiva tineri cari nu luau măcar exemplarul nici... nelegat. De o bucată de vreme s'a luat un obicei, fără

www.digibuc.ro

voia editorilor, dar prin voința scriitorilor, să li se deà câte 15—20 exemplare (sfătuesc pe toți să ceară câte 25) de fiecare ediție. Pe aceste 25 exemplare le așteaptă tocmai 25 de prieteni și colegi, așà că soarta lor e mai dinainte hotărâtă. De cumva autorul vreà să-și prezinte cartea la vreun premiu academic, atunci își *plătește* cele zece exemplare în plus. Tot așà e silit să-și plătească exemplarul de care are uneori nevoe. Dintre cei 40—50 scriitori ai noștri, ași pune rămășag că 35 nu-și au în bibliotecă volumele lor. E oarecum greu să-ți plăteşti munca, după ce ai plătit-o cu atâtea nopți de nedormire, cu atâtea jicniri... critice, cu atâtea ciorovăeli cu editorii.

Țin minte pe când scriam la «*Arhiva*», d-lui *A. D. Xenopol*, că zilnic, d-sa, primea rugăminți, să *ofere* cele 6 volume ale *Istoriei Românilor*. Asta însemnà nu mai puțin de 60 lei. Dar hazul erà că chiar d-lui *Xenopol* îi lipseà volumul 2 sau 5 mi-se pare, peste care nu mai puteà da. Și atunci, vă 'ntreb, cum ar puteà scriitorii satisface cererile caselor de citire? Și nu e mai drept ca aceste case de citire să deà serbări sau șezători literare, cu al căror produs să poată cumpărà cărțile?

Mai deunăzi citeam, cu mirare, într'o foiță așa zisă «literară», o coloană întreagă în care se vorbeà cu ură împotriva scriitorilor cari se *îmbogățesc* cu traducerile. Dacă cei cari se îndeletnicesc cu scrisul, fie acest scris măcar ca cel din foița care mi-a căzut în mână, cred lucrul acesta, mă gândesc ce pot să creadă cititorii, publicul cititor căruia îi place să știe și câteceva din viața scriitorilor.

www.digibuc.ro

Lucrul stă însă cu totul dimpotrivă. Dacă este vreo țară în care traducerile să fie mai prost răsplătite, apoi acea țară e a noastră. Sumedenia de traduceri de prin bibliotecile de popularizare, e datorită în cea mai mare parte liceenilor, cari iau de traducere câte *50 lei*, și-o dau și ei cum dă Dumnezeu. Editorul se ferește să cumpere o traducere dela un scriitor, căci acesta din urmă, înțelegând ce înseamnă a traduce, muncește la o carte câteva luni de zile, și nu-și poate dă munca pe cei 50 de lei ai cutărui editor. Și fiindcă publicul cumpără *orice*, fără să-i pese dacă o carte e tradusă de cutare scriitor consacrat, sau de cutare băețaș de dugheană, editorul tipărește ceeace-l costă mai puțin. Dar chiar când prețul unei traduceri se ridică peste 50 de lei, ca să ajungă la 500, iată cum stă proporția câștigului între traducător și editor. Cel ce iscălește aceste rânduri a tradus, în 4 luni de zile romanul «*Une Vie*» a lui *Maupassant*. L-a dat pentru 500 de lei editurii «*Minerva*», pe care, tipăritul cărții și rabatul librăriilor, să o fi costat cel mult 3500 lei. E maxima cifră. A tipărit 3000 exemplare a 2 lei, fac 6000 de lei. Ediția s'a vândut în 7 luni de zile. Editorul a câștigat vra să zică nu mai puțin de 2500 lei în șapte luni de zile, fără nici o străduință, în vreme ce scriitorul după 4 luni de cea mai încordată muncă, luase abia 500 lei!

Și «casele de citire» ne mai cer volume!

In alte țări *editorii* sânt și ei oameni de litere. E o plăcere să citești scrisorile trimise de către editori scriitorilor. Aceștia din urmă primeau sfaturi, îndreptări, chiar schimbări pe de-antregul în operile lor dela cei dintâi. Oameni citiți, de gust, știau ce să cumpere, dela cine să ia lucrări, pe

www.digibuc.ro

care tânăr să-l primească şi să-l ridice apoi. Să vorbesc de editorii noştri ?

In afară de d. *Jean Socec*, care păstrând tradiţia bunului său părinte, şi fiind un om citit, ştia cum şi ce lucrări au dreptul la viaţă, nu cunosc editor cu care să poţi stà de vorbă. Unii nu ştiu nici să iscălească, alţii habar n'au de literatură; cumpără cărţile cum ar cumpără o marfă. De mersul literaturii străine nici chip să le vorbeşti.

Nu mai departe, acum o săptămână, romanul marelui *Fogazzaro*, «*Misterul poetului*», de peste 300 pagini, foarte bine tradus de către un cunoscut om de litere, n'a găsit editor, nici chiar atunci când, ca să facă o încercare, traducătorul lăsase manuscrisul pentru,—n'o să credeţi—pentru *20 (douăzeci)* de lei !

Şi acum o taină, adevărată. Câţiva scriitori s'au hotărât, să rupă odată cu această nedemnă exploatare, şi îşi vor tipări cărţile pe socoteala lor.

www.digibuc.ro

DIN VIAȚA SCRIITORILOR NOȘTRI

Atâtea întâmplări vesele sau dureroase alcătuesc mozaicul vieței omenești; clipe luminoase și clipe sumbre; astfel cade lumina soartei asupra noastră, cum pe un copac se răspândesc razelele soarelui, luminând frunzele din vârf, nepătrunzând la cele din adâncul frunzișurilor lui.

Viața scriitorilor, mai mult decât a celorlalți oameni, e veșnic frământată de bucurii și dureri, bucuriile și durerile lor, bucuriile și durerile ecelorlalți.

In alte literaturi, alături de operele scriitorilor, prinde un loc însemnat și viața lor, povestită sau de ei, sau de biografi. In literatura noastră, afară de unele însemnări grăbite, nu se cunoaște genul *Memoriilor* și nici al biografiilor largi, stăruitor făcute. Nici măcar partea anecdotică a vieții literaților nu o avem. Dintr'o anecdotă, dintr'o povestire, poate să se lămurească împrejurările, în cari a trăit un om, legăturile lui cu societatea, prilejul care a adus încheiarea cutărei opere a lui.

Voi însemnà, din când în când, crâmpee din viața scriitorilor noștri, crâmpee trăite, unele înfrumusețate poate de închipuirea celor cari mi le-au povestit — întâmplări vesele și triste, cari pot întregì cunoașterea firei unora dintre scriitorii noștri.

Câteva crâmpee vesele:

Cei cari au scos vreodată reviste literare, știu că abonații unei foi s'ar puteà împărți în 3 clase:

www.digibuc.ro

Acei cari plătesc abonamentul revistei din dragoste curată pentru literatură; acei cari nu'l plătesc; şi, în sfârşit, acei cari plătesc, ba la rândul lor, lărgesc cercul abonamentelor, nutrind nădejdea că vor puteà şi dânşii pătrunde în rândul colaboratorilor. Aceştia din urmă sânt mai nesuferiţi de cât cei din categoria a doua.

Imi amintesc că într'una din şedinţele literare ale revistei *Arhiva,* din Iaşi, a d-lui *A. D. Xenopol,* d-sa adusese odată un studiu filosofic, al nu ştiu cărui domn de prin Brăila, mi se pare. Potolit, clipind repede din ochi, cum obişnuià, d. *Xenopol,* începe să citească.

De la a treia foae am simţit, cu toţii, că nu mai putem înfruntà şuvoaele de vorbe goale ale autorului. Şi, scurt, articolul a fost respins. De cât, vedeţi, autorul-filosof aveà cântecul lui. Făceà parte din a treia categorie de abonaţi. Pe lângă al său, mai trimitea, anual, alte patruzeci de abonamente. Dumneavoastră, cari n'aţi scos reviste literare, nu vă puteţi închipuì, ce înseamnă patruzeci de abonamente plătite la o revistă românească! Ele erau o parte din temelia pe care se ridicau cele 12 numere ale *Arhivei* ieşane. Ce erà de făcut? A douazi, dimineaţa, directorul revistei a întrerupt, pentru un ceas, *Domnia lui Cuza-Vodă,* la care scrià atunci, şi a făcut articolul din nou, dela început şi până la sfârşit; n'a păstrat decât... *titlul!* Şi studiul filosofic a apărut în cel dintâi număr al *Arhivei.* Directorul revistei erà oarecum îngrijat, să nu fi jicnit cumva pe autor. O telegramă însă l'a liniştit: filosoful mulţumeà pentru tipărirea studiului său! şi anunţà alte zece abonamente noui!

Eşeà revista «*Făt-Frumos*» din Bârlad. Nenu-

www.digibuc.ro

măratele greutăți prin cari treceau, nu desnădăjduiseră pe cei trei prieteni, cari o scoteau. Numai că atunci când nu se mai învoeau cu o tipografie, treceau, cu manuscripte cu tot, la cea de-a doua, care erà în târg, chit ca peste două numere să vie din nou la cea dintâi. Tipografii se deprinseseră cu felul acesta ciudat al scriitorilor și, resemnați când dânșii îi părăseau, îi așteptau bucuroși să se întoarcă.

Odată însă abonamentele nu prea curseseră; câteva numere rămăseseră neplătite; tipograful, un bătrân hazliu, tipărise pe cel din urmă, dar nu vroia să'l dea nici în ruptul capului.

— Ce e de făcut? întreabă întâiul, pe cel de-al doilea, la care alergase tocmai pentru ca să'i ceară sfatul.

— Ce să fie? Nu numai că tipograful nu dă revista, dar mi-a spus și-o necuviință groasă la adresa ta!

— Cum se poate! se supără cel dintâi.

Și, repede, la tipograf, să'i ceară socoteală:

— Cum ți-ai permis d-le, să spui la adresa mea astfel de cuvinte?!

Bătrânul, de după tejghea, își potrivește ochelarii, apoi, șiret:

— Vai de mine, se puteà! Am spus, dar nu la adresa dumneavoastră — la aceea a prietenului dumneavoatră,... dumnealui e vinovat!...

Eșind împăcat, dela tipografie, scriitorul tocmai se întâlnește cu-al treilea prieten:

— Ei? îl întreabă acesta.

— Nimic! Nu dă revista! Ba ți-a trântit și-o necuviință!

A spus că...

— Așà?... Bine!

www.digibuc.ro

Şi-al treilea colaborator năvăleşte, la rândul lui, în tipografie.

— Cum ţi-ai permis d-le... începe să strige şi dânsul, cum ţi-ai permis...

Bătrânul îşi potriveşte iarăş ochelarii, apoi, şiret:

— S'ar puteà... vai de mine! La adresa d-tale? S'ar puteà, mă rog! Eu am zis'o la adresa celuilalt, a domnului...

Eşind, împăcat, în stradă, al treilea colaborator caută pe ceilalţi doi. Îi găseşte:

— Ce mă faci să ţip degeaba la moşneag? bănueşte celui de-al doilea prieten.

Apoi îndreptându-se către cel dintâi:

— Ţie, la adresa ta mi-a spus, c'a zis vorbele acele.

— Aşà! Auzi dumneata!

— Haidem câteşi trei!

— Haidem!

Năvălesc cu toţii în tipografie, şi, într'un glas:

— Cum ai îndrăznit domnule, cum ţi-ai permis...

Acum nu mai aveà încotro, câteşi trei colaboratorii îi stăteau în faţă, în carne şi oase, bătrânul îngălbeneşte, apoi, cu glas îngrijat:

— Staţi fraţilor... un om bătrân, ca mine...

Apoi, deodată, îi vine o idee. Repede scoate ochelarii şi strigă ucenicilor:

— Aţi împachetat revista? Nu vedeţi c'aşteaptă domnii scriitori?

... Îi potolise: numărul revistei erà scăpat.

E o plăcere, s'asculţi pe tânărul şi talentatul poet istorisindu-şi viaţa.

Are numai 22 de ani, dar prin câte aventuri, prin câte întâmplări ciudate a trecut! Şi le spune cu un ifos, le şlefueşte aşà de frumos cu închipuirea lui, le colorează aşà de deosebit cu căl-

www.digibuc.ro

dura graiului lui, numai să-l ascultați și o să vă prindă în mreaja povestirii.

Iată cea din urmă aventură galantă, ce i s'a întâmplat:

— La Paris, începe el, am cunoscut multă, foarte multă lume, multe femei mai ales. Și modiste și marchize, pentrucă, dragii mei, femeea la Paris e aceeași: doar rochia se deosebește. Așà, într'o zi, am fost prezintat unei americane, unei milionare. Bărbatu-său, ca toți americanii, constructori de case cu 25 de caturi, erà mai mult pe drumuri. Pe câtă vreme, în saloanele soției sale, își dădeau întâlnire toți artiștii și scriitorii din Paris.

Firește, norocos cum sânt, am intrat repede în grațiile milionarei. Curioasă, cum erà, mă puneà să-i povestesc despre «depărtata mea țară»; ba mă rugà să-i traduc poeziile mele și chiar mă poftì să viu într'o seară să-i citesc cât mai multe. Dragii mei, i-am făcut vreo 20 de sonete, fiecare scris pe câte o foae de pergament, și într'o Joi seara mă duc cu ele în buzunarul redingotei, gata ca, după ce i le voi traduce în franțuzește, să i le las ca un dar din parte-mi. Distratà însă cum erà, americana cumpărase chiar pentru seara aceea o lojă la Carusso. Când mă vede vreà să rămâe, dar eu o hotărăsc, să meargă la operă, bine înțeles însă, numai după ce i-am făgăduit c'o întovărășesc.

Am ascultat muzica frumoasă a lui *Othello*, și, când să plecăm, la eșire, vedem surprinși, că ploua cu găleata. Dela ușă până la automobil se întindeà o adevărată baltă. Mă uit la piciorușul mic, în pantoful alb de mătase, al americanei. O văd și pe ea că privește împrejur stingherită. Repede, fără nici o zăbavă, scot teancul de so-

www.digibuc.ro

nete din buzunar, și i le aștern, unul câte unul, să păşească, până la automobil, ca pe o punte a sufletului meu. La despărțire milionara și-a apăsat mânușița pe buzele mele, pentru gestul meu de miliardar... de rime».

... *Se non è vero*.... E un copil, poetul. Dar ce viață, ce viață sbuciumată și de aventuri! O s'ajungă să creadă că a trăit-o cu adevărat!...

Cestălalt e singurul trubadur, pe care l-a avut literatura noastră, după cum e și cel mai fin epigramist. Cu darul lui strălucit, cu sclipirea fulgerătoare a inspirației, poetul a semănat cu amândouă mânile, în bătăile vântului, epigramele lui admirabile, încât astăzi ele fac parte din domeniul public.

E singurul poet, după *Heredia* al Franței, care să fie atât de cunoscut, fără să fi scos măcar un volum. Cunoscut și temut. Unele din epigramele lui au legendele lor, pe cari poetul le povestește, adeseori, prietenilor săi, cu o neînchipuită bogăție și strălucire de amănunte.

Iată pățania trubadurului cu una din poeziile lui cari, din pricina... piperului ei, nu va puteà niciodată vedeà lumina tiparului, poezie pe care însă foarte mulți o cunosc, ba chiar foarte mulți, cari trec drept oameni de spirit, și-o însuşesc...

Intr'o noapte, de mult, pe la vreo 2 ceasuri, la Paris, poetul, în tovărășia câtorva prieteni, se întorceà acasă, pe una din străzile cartierului latin. Și cum mergeau voioși, înveseliți de spiritul caustic al trubadurului, care improvizà epigrame *à la minute*, iată că trece pe lângă dânșii o pereche. Un domn mai în vârstă, cu o doamnă blondă, tânără și frumoasă.

— Strașnică franțușcă! spune unul.

www.digibuc.ro

— Poete, se roagă un altul, ia improvizează o strofă acestei tinere necunoscute!

Poetul se execută numai decât. Privind după silueta elegantă a femeei, și după aceea cam cocoșată a bărbatului, începe, cadențat, tare de să răsune strada, cum obișnuià în acest oraș străin, să improvizeze poezia, al cărei întâi vers sună astfel:

Iubita mea necunoscută!

Și celelalte versuri urmară repede, în hohotele de râs ale prietenilor, hohote cari se curmară însă deodată, scurt, căci domnul soț al frumoasei necunoscute se întoarse și, cu bastonul ridicat, se repezì, strigând în cea mai neaoșă limbă românească:

— Măgarilor, porcilor... nu vă e rușine obrazului, să vă fie...

Tinerii, surprinși, rușinați, se împrăștiară care încotro, ca potârnichile...

Mai târziu s'a aflat: trubadurul avusese norocul să deà, la ceasul 2 din noapte, și'n sânul Parisului, peste singura pereche de români, care venise atuncea, să petreacă,... în călătorie de nuntă!

www.digibuc.ro

SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI

Când, în ziua de 4 Septembre 1909, ne-am văzut strânși în sala liceului *Lazăr* din București, nu ne venìà să credem. Vra să zică, ne puteam adunà, puteam înlătură neînțelegerile, puteam potolì ambițiile, puteam, în sfârșit, alcătuì un tot, o societate, care să aibă un scop, spre îndeplinirea căruia ne legam, să luptăm cu toții. A fost o clipă de adevărat avânt sufletesc, avânt pe care nu-l atinsese întru nimic nici chiar acele jicnìri adânci, cari ne veniseră dela unii oameni, cărora le ceruserăm sprijinul. De fapt, sprijin n'am avut din partea nimănui; tot ce-am făcut, am făcut prin însăși puterile noastre. Firește, nimeni nu poate spune, că «Societatea Scriitorilor Români» n'ar fi fost bine să cuprindă pe toți scriitorii români, în viață astăzi. Bătrâni și tineri, unii lângă alții, așà ar fi trebuit să apară cea dintâi alcătuire a Societății. Decât sânt simțiminte, peste cari nici unii nici alții, nu pot trece, sânt prejudecăți, sânt atâtea lucruri, cari despart pe oameni între dânșii. Scriitorii sânt și ei oameni ca toți ceilalți, ba cu o impresionabilitate mai ascuțită, mai lesne de trezit. Totuși, faptul însemnat erà acela, că cea mai mare parte dintre scriitori, primise să lucreze într'un gând, să meargă spre acelaș țel.

www.digibuc.ro

Cum însă Societatea nu se puteà bizui, băneşte, la început, decât pe cotizaţiile membrilor, (10 lei taxa de înscriere şi 2 lei lunar), n'am avut putinţa unei întreprinderi mai largi, cum spre pildă: o editură, scoaterea unei reviste, etc., ci ne-am hotărît să ţinem o serie de *şezători* prin ţară, şi în *Bucovina*, pentru strângerea de fonduri. S'au strâns puţine, dar din puţinul acela am făcut un local al nostru, în care ne puteam întâlni. Dacă folosul material n'a fost cine ştie ce, de pe urma şezătorilor acestora, cel moral a fost covârşitor. Prin şezători am răspândit în cercuri mai largi scrisul românesc, am încheiat o legătură între publicul cetitor şi scriitori, iar dincolo, în *Bucovina*, am făcut, într'adevăr, un mare pas cultural.

Prin înrâurirea unora dintre membri, Societatea a căpătat, apoi, pentru toţi membrii ei, intrarea gratuită în *Teatrul Naţional*. Până atuncea *Teatrul Naţional* nu erà deschis decât pentru o anumită presă, decât unor anumiţi traducători. Directorii, cari se perindaseră, nu dădeau nici o însemnătate literaturii dramatice romîne, aşà că d. *Pompiliu Eliade* a fost cel dintâi director care, primind cererea «Societăţii Scriitorilor Români», a apropiat pe scriitori de teatru, dând astfel putinţa unei înfloritoare literaturi dramatice.

Aceste isbânzi morale nu sânt încă în măsură, să cimenteze Societatea. Pe viitor au rămas de făcut multe şi cât mai grabnice lucruri, dintre cari, cel dintâi, trebue să fie recunoaşterea Societăţii de «*Persoană morală*». Astfel, Societatea care astăzi e recunoscută, *indirect*, prin Legea Teatrelor, în care se vorbeşte despre «Societatea Scriitorilor români» să fie şi *de fapt* recunoscută de către Parlament. Pentru îndeplinirea acestui scop, îndată după deschiderea *Corpurilor Legiui-*

www.digibuc.ro

loare, comitetul Societății trebue să stăruiască pe lângă cei în drept.

Odată recunoscută Societatea de Persoană morală [1]), comitetul va avea îndatorirea să convoace *Adunarea generală* a Societății, iar noul comitet ales, să vegheze neîntrerupt la plata cotizațiilor lunare și la strângerea de fonduri, pentru ca Societatea să poată funcționă.

Una dintre îndatoririle noului Comitet și eu o cred ca pe cea mai de căpetenie, — deși statutul în ființă azi trece ușor peste acest lucru,— e regularea raporturilor dintre *scriitori* și *editori*, și chiar înființarea unei *edituri*, care să curme odată pentru totdeauna nedemna exploatare la care sânt supuși scriitorii, din partea caselor de editură.

Apoi, la rând, ar veni: regularea raporturilor dintre Societatea noastră și cele corespunzătoare streine.

Numai așà, *și trebue să fie așà*, Societatea va puteà păși cu isbândă înainte.

1) Astăzi «Societatea Scriitorilor Români» este recunoscută, ca Persoană morală, și de către Parlament.

www.digibuc.ro

ÎNTÂIA ȘEZĂTOARE LITERARĂ

Intâia oară când s'a întrebuințat această denumire: — «*Șezătoare literară*», pentru citirile literare în public, a fost în Martie 1906, după vestita turburare udată de sânge, din seara de 13 Martie, când mulțimea a oprit reprezentarea unor piese, în franțuzește, pe scena Teatrului Național din București. Atunci, într'un cald avânt, și pentru propovăduirea limbii și literaturii românești d. *Neculae Iorga*, însoțit de câțiva dintre scriitorii, grupați împrejurul revistei «*Sămănătorul*», au plecat prin țară, dela un capăt la altul, citind publicului scrisul românesc, publicului care erà chemat să asculte *șezători literare*. Au fost atunci dinpreună cu d-nul *Iorga*: *Sadoveanu, Iosif, Anghel,* în afară de scriitorii băștinași în orașele prin cari treceam. Am început cu Craiova, am tors firul călătoriei până în Botoșani, și, pretutindeni, am fost întâmpinați cu adevărată căldură, ascultați cu bunăvoință. In unele orașe, ca în Craiova, și mai ales în Iași, primirea a luat mersul și măreția unei rare manifestații de dragoste.

Inceputul se făcuse, firește, în împrejurări priincioase, cauza ce apărase scriitorii erà prea dreaptă, ca să nu trezească un răsunet în sufletele tuturor.

www.digibuc.ro

Cât de dreaptă a fost acea cauză, o vedem astăzi, în urmările ei, când aceeaș societate înaltă joacă pe aceeaș scenă piese românești, scrise de scriitorii noștri.

Ceeace e de luat în seamă însă, e faptul că acest nou fel de a împărtăși scrisul românesc, a prins, și că, așà fiind, și după acea neuitată călătorie de luptă, șezătorile literare au fost tot atât de nerăbdător așteptate, tot atât de călduros primite.

Erau așà, să zice, o trebuință sufletească, și nu lipsise decât *inițiatorul,* găsit într'un chip atât de fericit în ființa de rară energie și de mare talent a d-lui *Nicolae Iorga.*

De atunci, și după înființarea *„Societății Scriitorilor Români"* șezătorile literare au urmat în multe din orașele noastre, — pretutindeni membrii societății au fost sărbătoriți. Aceste șezători însă și-au culminația în călătoria din Bucovina, când faptul a luat însemnătatea unui mare pas cultural. Spre fericirea și recunoașterea scriitorilor, Ardealul nu s'a lăsat mai prejos, și în Februarie, acelaș an, scriitorii s'au dus, să citească la Sibiu.

Insemnătatea acestor șezători e cu mult mai presus de înțelegerea acelor minți pipernicite, cari, la noi în țară, au căutat să arunce un văl de batjocură asupra participării scriitorilor la șezătoarea din Sibiu.

Cu astfel de oameni nu poți stà de vorbă; e ca și când ai vreà să treci printr'o mocirlă și ai aveà nebunia, să crezi că vei ajunge, pe celalt mal, curat. Pe acești oameni îi lași să creadă, că ei sânt singurii pe lume, cari ar fi putut duce neamul românesc la *mântuire.* E singura lor fericire, — să li-o lăsăm!

www.digibuc.ro

Dar șezătorile din Ardeal și Bucovina pot fi, cu adevărat, ținute drept evenimente culturale. Nu cred să fie fericire mai mare pentru Românii din aceste două țări înstrăinate, decât auzirea limbii românești, vorbită de acei, cari veghează la păstrarea și înfrumusețarea ei. Și nu cred că țara noastră poate face mai mult pentru *unitatea culturală a tuturor Românilor,* decât printr'această legătură de limbă și simțire, legătură dela om la om, prin viu grai. O singură pagină, citită frumos, din *Ion Creangă* poate înrăuri mai puternic ca orice alt mijloc asupra țăranului bucovinean sau ardelean. Și acest lucru l-am auzit anul trecut, în Bucovina, din gura unui țăran bogat și fericit, care nu erà legat de *România,* cum spuneà el numele țărei, apăsând pe *i,* decât de limba în care se simțià mândru, că cinevà putuse scrie lucruri atât de minunate. Și faptul, că scrisul românesc, că limba e cel mai puternic mijloc de unire sufletească, îl putem vedeà și în aceea, că dacă neamul românesc din Basarabia e cu totul înstrăinat, e că în Basarabia scrisul românesc n'a putut străbate.

Scriitorii români se pot mândrì, în ciuda tuturor mărunțeilor, că prin șezătorile literare aduc un mare folos neamului românesc.

www.digibuc.ro

ŞEZĂTOARE LITERARĂ ÎN CERNĂUŢI

Plecaţi, Duminecă seara din Bucureşti, ne întâlnim a doua zi la Hatna Bucovinei, cu prietenii noştri *Mihail Sadoveanu*, *Cincinat Pavelescu*, *Caton Teodorian şi A. Hertz*. Intotdeauna întâlnirile dintr'o gară, loc în care eşti deprins mereu să te desparţi, sânt mai mult decât o plăcere, sânt o bucurie. Şi mai ales într'o asemenea împrejurare. Adânc mişcaţi, cu ochii plini de amintiri, tovarăşii nu găsesc cuvinte să ne povestească despre măreţele primiri din Suceava şi Câmpulung. Mai ales la Câmpulung: câteva mii de oameni, călăreţi, buciume, şi tricolorul român peste tot.

Un copilandru bălan, cu faţa deschisă, fără mustăţi, cu priviri fierbinţi de energie, ascultă mulţumit — e cel care a pus la cale aceste două şezători: publicistul bucovinean *Liviu Marian*, care ne întovărăşeşte până la capăt în călătoria noastră.

Când te uneşte mulţumirea, despărţirea e grea.

Pornim mai departe. Pe dreapta şi pe stânga câmpiile albe alunecă în urmă ca două ape; printre ele trenul taie trupul Bucovinei. La câte o barieră vreun ţăran îşi struneşte calul speriat; răsar pâlcuri sure de păduri, apoi se topesc în

www.digibuc.ro

zare; sate răslețe se pitesc sub poala cerului; pe marginile unui drum de care, copaci ciudați, cu ramurile încâlcite ca într'o rețea, par brațe uriașe de coraliu, pe fundul unei mări presărate cu nisip de argint.

Imi amintesc alt drum al Bucovinei, pe care am călătorit astă-vară, cel care dela *Hatna* duce la *Dorna-Vatra,* — drum fermecător, printre livezi, printre dealuri și păduri de fagi.

«Bucovină, Bucovină, veselă grădină»...

Cine-mi șoptește? Afară e iarnă; lângă mine nimeni.

E un vers întârziat în urechea mea.

Dar calea e scurtă. Iată *Cernăuții.* Din sala de așteptare sosesc, în frunte cu profesorul universitar *Sextil Pușcariu* și *G. Tofan,* redactorul «Junimei», studenți, teologi, publiciști, — reprezentanți ai tuturor societăților culturale, — tineretul cel cu inima caldă, ca și cuvintele lor. Bucuria strălucește în ochi. Ne înconjoară cu toții; nici nu știm când ne suim în sănii.

Intr'un lung șirag intrăm în oraș; caii ridică pieptiș dealul, — un fel de dealul Balaurului de lângă Piatra-Neamțului, dela noi. Și ne oprim la hotelul *Pajura neagră.*

Să ne odihnim? Dar cui i-au amorțit picioarele sau i s'a răcit sufletul!

— «Haide să vedem Cernăuții!»

E un oraș frumos, e chiar foarte frumos. In deosebi de Bucureștiul nostru, casele sânt toate mari; magherniţe nu se văd; magazine mari, teatru — în felul celui dela Iași — cafenele largi, luxoase. Ce păcat că locuitorii de baștină — îi știți, ce să vi-i mai spun—ne fac atât de po-

www.digibuc.ro

liticoşi loc prin mijlocul stradei, pe unde merg săniile, ca ei să poată umblà pe trotoare! Şi ce înfăţişare au cu cele două viţe de păr dealungul urechilor, şi cu halaturile tradiţionale! Şi ce încălcire de cuvinte trase din fundul gâtlejului, unsuroase, prelungite — ca şi cum unul ar înlocuì pe alte trei. — «Ei, dar a-ţi uitat că trebue să mâncăm!

Prietenul are dreptate.

Ceasurile 8 seara. Plecăm spre «Dom Polskie» unde se ţine şezătoarea. Sala mare, cu un rând de loji în fund, înţesată de lume, aşteaptă nerăbdătoare. E tot ce are Cernăuţul mai ales în lumea românească. Cortina se ridică. O furtună de aplauze şi strigăte de «Trăiască!» ţin câteva clipe, fără să poată spune un cuvânt, pe *Mihail Sadoveanu*. Tăcerea se face şi glasul potolit al povestitorului, arată la ce-am venit, ce vom ceti; şi a 6-a Şezătoare a societăţii e deschisă. Prietenul nostru *Gh. Tofan*, cu un graiu limpede, într'o formă frumoasă, vorbeşte despre viaţa şi opera lui *Ion Creangă*. Doamnele din sală au ţinut să primească deosebit de călduros pe poeta d-na *Natalia Iosif*. Ceilalţi scriitori sânt primiţi şi dânşii cu tunete de aplauze, cari de abeà contenesc. Publicul, foarte cunoscător, prinde orice nuanţă, pe care o subliniază cu zâmbete inteligente. O astfel de sală am mai avut doar la Galaţi şi Piatra-Neamţ. Poetul *Anghel* găseşte apreciatori mulţi pentru foarte frumoasa şi subtila lui poezie, ca şi *St. Iosif* şi *Ion Minulescu*, cari sânt siliţi să spue cât mai multe din versurile lor. Iar pe *Cincinat Pavelescu*, publicul îl ţintueşte cu chemările pe scenă, ca şi în ţară; prietenul nostru plăteşte astfel înţepăturile epigramelor lui, şi răguşeala, care-l prinde după fiecare şezătoare, e

www.digibuc.ro

poate *epigrama* pe care i-o întoarce publicul. După *Caton Teodorian* și *A. Herz* și'n mijlocul unei adânci tăceri, *Mihail Sadoveanu* începe să citească din *I. Creangă: Amintirile.* Tăcerea ține puțin; râsul năvălește, veselia pe care o împrăștie scrisul marelui povestitor cuprinde publicul din sală, și, în mijlocul hohotelor cari nu mai contenesc, pățaniile băiatului lui Petre Ciobotariul și al Smarandei din Humulești Neamțului, curg ușor, unele după altele, sprințare, cum le-am ascultat și în copilăria mea.

Șezătoarea ià sfârșit. Dar sala din «Dom Polskie» oricât ar fi de mare, e prea mică pentru publicul din Cernăuți. Sântem rugați, ca, a doua zi, să mai ținem o șezătoare în sala «Casei naționale», o șezătoare populară, în care să poată veni cei ce n'au încăput astăzi, să asculte.

Primim cu însuflețire.

A doua zi, — spre casa prietenului nostru *Sextil Pușcariu.* La un colț se înalță deodată, în haină roșie închisă de cărămidă, uriaș ca o cetate mediavală, palatul metropolitan. Rămânem uimiți de frumusețea lui. In dos parcul se întinde departe. Casa prietenului e pe dreapta. Din cerdac se vede șesul întins până în adânc spre Basarabia.

In salonul larg, cu mobile vechi românești, atât de rare la noi, cu pomul de Crăciun împodobit în mijloc, laolaltă cu familia prietenului nostru, ne simțim ca acasă.

Ușile sufragerii se deschid. Prietenul ne roagă să ne *alegem* locurile, care-s însemnate, pentru fiecare, cu câte un simbol. In fața a două tacâmuri e o *cumpănă; Mihail Sadoveanu* și *D. Anghel*, colaboratorii nouei reviste, își iau locul.

www.digibuc.ro

Un tacâm lipsește, e acoperit cu șervetul, — e un loc pentru *mai târziu;* poetul Minulescn se grăbește să și-l ià. Pe o farfurie, dintr'o *creangă*, e numai *o ramură, — A. Herz,* (Dinu Ramură) o ià s'o 'nflorească prin tinerețea lui. Flori împrăștiate peste tot, pe când, în mănunchiul de tulpini, n'a mai rămas nici una pentru bardul care tocmai întâlnise pe aceia căreia inima îl îndemnà să-i deie floarea dragostei, simbolizează o minunată poezie a lui Cincinat. *Caton Teodorian*, ghicește repede: un cârnat de sânge, gătit cu... *Sângele Solovenilor.* Fiindcă, cel ce scrie aceste rânduri, cetise, la șezătoare, schița *Franț*, i se pregătise șase sticle cu bere, pentru ca să poată lua... *luleaua lui Franț!*

Și mi-a părut rău că nu m'am putut ține de cuvânt!

Ceasurile 5 seara. Din sala «Societății pentru Cultură» de pe pereții căreia frații *Hurmuzecheşti* ne privesc, trecem, unul câte unul, în cealaltă sală, printre cele două șiruri înțesate de lume, la masa de unde cetim.

Ne ascultă multe doamne, preoți, și foarte mulți tineri: fete și băeți de școală. E o șezătoare de familie, intimă; ni se pare că povestim părinților, fraților și surorilor noastre.

Și le citim, le citim cu plăcere. Cu toate că pe cei mai răsăriți îi așteaptă o petrecere cu joc, dânșii nu se îndură să părăsească sala. Și le povestim înainte. Și Moș *Ion Creangă* iar vorbește prin glasul lui *Mihail Sadoveanu;* și *Cincinat* nu mai poate scăpà.

— «Faceți-ne și nouă, cetățenilor, o epigramă», se roagă un preot de prietenul nostru.

www.digibuc.ro

— «Cu plăcere... o să v'o trimet dela Sinaia, sființia ta», răspunde poetul.

Și veselia nu mai contenește, și e târziu; vremea mesei a trecut demult pentru acești oameni cu obiceiuri patriarhale, când ne despărțim unii de alții cu adevărată părere de rău.

O delegație a celor patru Societăți studențești ne poftește jos la o masă comună.

Niciodată n'am văzut tinerețea mai caldă, mai puternică, mai pregătită, ca în fețele voioase, deschise, ale studenților de aici. Sântem nespus de mulțumiți în mijlocul lor. Veselia e a-tot stăpânitoare, și nimeni nu o înfrânăm, căci n'avem la ce. Sântem între noi, ca la noi, și taraful românesc cântă cântecele noastre. O clipă de tăcere. Adânc mișcat, *Sextil Pușcariu* vorbește studenților săi. Vorbele curg cuminți, frumoase, cu un dar rar pe care noi nu i-l cunoaștem.

Și când ne despărțim, noaptea târziu, de prietenu *Pușcariu* și de studenți, simțim c'am lăsat din inima noastră, dar că și ducem ceva din sufletele lor cu noi.

6 Ianuarie. Pornim spre *Rădăuți*. Prietenii *Gh. Tofan* și *Liviu Marian* ne însoțesc. Ne oprim la stația *Hadic Falva* și după puțin plecăm iar. Din cel din urmă vagon, tot numai geamuri, al trenului-tramvai ce ne duce încet ca și când n'ar vrea să ne obosească, privim iarăș câmpul alb, în zarea căruia munții se deslușesc de un albastru puternic, aproape ca sineala. Rădăuții. Ne-a eșit înainte fostul prefect al Rădăuților, un bărbat chipeș care ne spune cuvântul de primire. Alături de el e poetul bucovinean *Berariu*, membru și el al «Societății Scriitorilor Români». Din satele de prin prejur au venit delegații de țărani. Sub

www.digibuc.ro

căciuli, pletele lor cărunte cad frumos ca și ale preotului bătrân, care seamănă atât de bine la chip cu iubitul nostru povestitor *Nicolae Gane*. Alți preoți tineri, și tot ce Rădăuții au suflet de român, s'au grăbit să ne vază. Strângem cu bucurie mâinile deprinse cu munca, ale țăranilor isteți și falnici, care ne întâmpină cu ochii umezi.

Peste zi mergem la biserica veche, de peste 600 de ani, cea mai veche din Bucovina și Moldova. Un țăran ne luminează calea. Lângă pereți dorm somnul lor de veci șase Bogdani, din vița sfântă a Domnilor moldoveni.

Intreaga biserică e un altar scump sufletului nostru. Pe pietrele așà de frumos încondeiate lăsăm toți câte o privire, care, dacă am fi singuri, ar fi însemnat o lacrimă. Pe scări întoarse de piatră, ne suim sub acoperiș. Rămânem mirați, căci găsim o adevărată cetate cu șanțuri, hrube, cămăruți, — loc de credință și de apărare. Deasupra, pe drapiță, prinde să șopotească ploaia, și ne înfioară. Când eșim la lumină parcă venim din fundul fundului străvechi al vremurilor de vitejie.

Seara, ne ospătează poetul *Berariu*, la gazda lui, o familie de nemți, în casa cărora amintirile vechi, din orice colț, ne arată respectul trecutului. Privesc, îndelung, cu prietenul *Anghel*, un album vechiu: o lume întreagă, a cărei trecere pe lume o urmărim între foile acestea îngălbenite; într'un părete un pergament cu o decorație: — stăpânul casei fusese maior; un buchet de *edelveis*: — îl va fi primit, ca logodnică, bătrâna care ne slujește atât de binevoitoare. Peste tot se deslușește o viață dulce de trăit, — ticnită, ca și masa aceasta împrejurul căreia stăm cu toții.

www.digibuc.ro

Sânt ceasurile opt. Sala largă e ticsită. Pe lângă lumea românească din Rădăuți, țăranii din satele de prin prejur stau în picioare, umăr la umăr, ca să încapă cu toții.

O parte stau în sala de alături. Femeile cari n'au avut cu cine 'și lăsà copiii, au venit cu ei în brațe; unii sug încă la sânul mamelor lor, și ele îi leagănă ca să nu mai plângă. Dar noi începem să citim, și citim cu plăcere, în auzul tutulor. Căci *Ion Creangă* a avut aici partea cea mare. Niciodată nu cred să fi fost ascultate scrierile marelui povestitor, mai cu luare aminte, ca aici în Rădăuți. *Mihail Sadoveanu* a citit aproape un ceas.

Un țăran, lângă care mă așezasem în sală, îmi șoptește:

— «Poznaș mai scrie și Creangă ista!»

Și mă întreabă:

— N'ați aveà niște cărți de iste, să ne dați?

Parcă ascult pe *Moș Ion Muscă* din Dorna, care ne-a călăuzit an vară pe valea Bistriței. Tot așà de curat moldovenește vorbesc și aceștia. Ne pare rău că n'am adus și cărți.

După șezătoare, în *Casa Națională* s'au strâns preoți bătrâni, fruntași ai satelor, doamne, profesori, să ne sărbătorească. Vorbește, foarte frumos, preotul *Tarnavschi* din partea Rădăuțenilor. Apoi un școlar al lui din partea tinerimei! Un țăran din partea satelor. Le răspunde *Mihail Sadoveanu* și *Cincinat Pavelescu*. E o mare însuflețire la masa aceasta frățească, pe care, cuvântul cald, care-i aduce și lui și nouă lacrămi în ochi, al poetului *Berariu*, o încheie. Școlarii cântă «Mulți ani trăiască». Bătrânii cu sufletul tânăr ne înbie:

www.digibuc.ro

— Beți încă un pahar, că vinul nostru *moldovenesc* e ușor.

Ne despărțim noaptea târziu. Prietenul *Gh. Tofan* își ia rămas bun. *Liviu Marian* ne lasă a doua zi la *Suceava*...

Așà am purtat cuvântul românesc în Bucovina. Și ne-am întors în țară, — cu câte amintiri, și cu câte nădejdii!

www.digibuc.ro

ŞEZĂTOARE LITERARĂ LA SIBIU

Ca şi anul trecut, în Bucovina „*Societatea Scriitorilor Români*“ a răspuns cu bucurie chemărei d-lui *O. C. Tăslăoanu,* directorul revistei „*Luceafărul*“, şi s'a grăbit să ia parte la şezătoarea şi petrecerile culturale din Sibiu. Scriitorii aveau o datorie faţă de Ardeal: de ani de zile revistele şi gazetele româneşti, de peste munţi, ne cer scrisul, de ani de zile cititorii de dincolo doreau să ne cunoască. Lipsiţi de tovărăşia preşedintelui *Mihail Sadoveanu* şi a vice-preşedintelui Societăţii *Dimitrie Anghel,* — cel dintâi oprit de o nuntă în familie, cel de-al doilea mâhnit de greaua încercare prin care a trecut, — scriitorii au pornit spre Ardeal în număr de opt şi anume: *Victor Eftimiu, Em. Gârleanu, A. Herz, A. Mândru, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Cincinat Pavelescu* şi *Caton Theodorian.*

Ca să facem o plăcută surprindere publicului Sibian, am căutat şi am isbutit să căpătăm tovărăşia d-rei *Maria Filotti,* talentata artistă a «Teatrului Naţional» din Bucureşti.

Plecând Vineri noaptea, 18 Februarie, din Bucureşti, a doua zi dimineaţa ne trezim la *Râmnicul-Vâlcii,* de unde trenul intră în fermecătorul drum ce duce, prin *Pasul Câineni,* dincolo, spre

www.digibuc.ro

Turnul Roşu. Lăsăm în urmă *Jiblea, Călimăneştii,* vestitele băi, cu minunatul isvor al *Căciulatei,* în fund, sub coasta de deal, încremenită şi dânsa, ca şi frumoasele hoteluri şi vile, sub aprigul ger al ernii. Nimic nu-ţi poate dă mai deslușit înfăţișarea tristă a singurătăţii, ca aceste locuri de întâlnire, în cari mișcarea clocotește câteva luni pe an, ca apoi, din dosul ferestrelor tuturor caselor acelora, de pe potecile parcurilor şi ale munţilor înconjurători, să nu mai răsară nici un semn de viaţă. Primăvara, toamna şi iarna, băile acestea par niște cimitire, în cari stau îngropate suferinţele oamenilor, cari au trecut prin ele... Trenul lunecă încet, într'adins parcă să prindem mai bine priveliștile încântătoare; roţile de fier se strecoară, duruind, printre gâtlejul stâncos al muntelui, pe malul drept al Oltului, chiar deasupra apelor turburi, cari se scobor şoptind la vale. Pe când pe celălalt mal, curată şi largă, ca o panglică, şerpuind ca şi malul, şi chiar sub păretele sur de stâncă, frumoasa şosea pare un alt râu ce sue împotriva râului adevărat. Şi în curând, mai romantică, de cum ţi-o poţi închipui, mai neașteptată, mănăstirea *Cozia,* răsare cu zidurile ei drepte, înegrite de vreme, acoperite de mușchi, cu turnul de cărămidă roșie, oglindită în apele Oltului, care o cunosc de veacuri. Ţăcănitul trenului parcă smulge un ecou de sub acoperemintele ponosite, năpustite de vremuri. Trenul ne duce însă, — încă o privire, şi'n curând nu mai zărim decât o umbră, ca o pată de nor pe zidul munţilor, cari se închid ca şi cum, păzitori seculari ce sânt, numai o clipă îşi desfăcuseră braţele, să ne arate comoara lor.

Şi fără să vrem, toţi ne gândim, iar unul dintre noi șoptește şi-i ascultăm mișcaţi admirabila

www.digibuc.ro

strofă, cu care marele *Grigore Alecsandrescu* începe vestita lui poezie:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate;
Către ţărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ş'ale valurilor mândre generaţii spumegate,
Zidul vechiu al mănăstirei în cadenţă îl isbesc.

Gâtlejul muntelui se strâmtează din ce în ce, trecem cu adevărat ca prin niște *Cârlige,* tunelurile par niște balauri, cari, ca'n povești, ne înghit și iar ne scot la lumină. *Câinenii, Turnul-Roşu,* — care altă dată păzeà valea, ținând în pântecele lui ostași gata de luptă; celălalt *Turnu-Roşu,* cu mult mai nou, de prin veacul al XVIII; — sântem pe pământ românesc dintr'o țară streină!

Sântem aproape. *Sibiul, Nagy-Szeben*-ul pe ungurește, își arată, de departe, turnurile: cele două turnuri ale *Catedralei românești,* și turnul bisericii *Saşilor.* Ajungem. Pe peron ne așteaptă: *Octavian Goga, O. Tăslăoanu* și prietenul *Onisifor Ghibu;* tramvaiul ne urcă în oraș, în *Cetate,* cum spun Sibienii vechiului târg.

Otelul «Röemischer-Kaiser» ne găzduește; apoi, însoțiți de prieteni ne plimbăm prin Sibiu.

Sibiul! De câte ori n'am gândit la orașul acesta, în care atâția scriitori și oameni de energie, în care atâția luptători, cimentează de ani și ani temelia culturii și a vieții românești de peste munți. Aici, în Sibiu, știam de mult că e focarul ce-și împrăștie razele peste întreaga viață românească a Ardealului. De aici, din Sibiu, primeam cu bucurie revista «Luceafărul»; de Sibiu eram legați încă odată prin prietenul, luptătorul și poetul *Octavian Goga.* Și acuma străbăteam, adânc mișcați, străzile acestui vechi oraș, în care cele câteva magazine, cu vitrine bogat și

www.digibuc.ro

strălucitor gătite, par atât de nelalocul lor. Uliți largi, pietruite și nu prea; case mari, vechi, cu acoperișurile de olane, înalte, ca niște căciuli; cu ferestruicile podurilor lungueţe, negre, cari, văzute de departe, par niște ochi iscoditori, ce se uită de sub sprâncene îmbinate; cu ferestrele odăilor pătrate, închise în afară cu obloane verzi și cu zăbrele eșite mult în stradă, ca niște cuști; cu biserici vechi, — ca aceea a sașilor, de peste cinci sute de ani; cu turnuri până în nori, de fiecare biserică; cu bolți și ganguri ca niște hrube; — așà e Sibiul vechi, *Cetatea*, cum i se zice.

Rătăcim până spre seară; intrăm în localul «*Băncii Albina*», cea mai bogată așezare bănească din Ardeal, vizităm *Tipografia Arhidiecesană*, veche de cincizeci de ani, și obosiți, ne îndreptăm spre restaurantul *Brotte*, unde, până târziu, în tovărășia prietenilor, și-n legănarea dulcelor melodii ale cântecelor românești, cântate de lăutari, cutremurați uneori de accentele imnului: «*Deșteaptă-te Române*», pe care-l cântăm în cor, ne simțim ca la noi în țară, în mijlocul a-lor noștri. După miezul nopții, pe uliți gloduroase și pustii, ne întoarcem pe lângă vechiul zid de *centură* al cetății, cu cele trei turnuri mohorâte, căci dacă pe zidurile celui din mijloc, se reazămă, ca o ironie, localul Teatrului, mi-se pare, printre *crenelurile* celorlalte două abea dacă se mai iţieşte lumina slabă a opaițului unui biet păzitor.

A douazi dimineața, Duminică *20 Februarie* (5 Martie s. n.) o zi ca de primăvară. E cald, și-n fund munții cu mantii de zăpadă parcă zâmbesc. Casele râd în soare. Pretutindeni români, —peste

www.digibuc.ro

tot se vorbește românește. Singurele uniformele militare, — în Sibiu e un corp de armată! — ne amintesc, că sântem *aiurea* decât la noi. Ne îmbrăcăm repede și, cu toții, ne ducem, să ascultăm sfânta slujbă, la *Catedrală*.

In plină inimă a cartierului *Săsesc, Catedrala* își înalță semețe, ca un simbol al statorniciei, cele două turnuri. Pe largi scări de piatră, intrăm în uriașul locaș, ridicat, s'ar păreà după modelul Sfintei Sofia din Constantinopol. E un plan vechi, adus de-abia acum, în urmă, la îndeplinire. De jurîmprejur, stâlpi de granit, sprijină bolțile, cu largul cafas, cu cele două galerii mărginașe, în lungul cărora școlile de fete stau și ascultă leturghia. Catedrala e plină. In dreapta, femeile; în stânga și în mijloc, bărbații, — toate școlile de băeți din Sibiu. Ne orânduim în stranele din partea stângă, așà că avem în față pe octogenarul mitropolit *Mețianu*, care, cu un glas de o putere și o limpezime uimitoare, iâ parte și îndrumează slujba. Răspunsurile le dă corul, — un cor minunat care, în unele părți și mai ales în compozițiile neuitatului *Gavril Muzicescu*, îmi reamintește corul mitropolitan din Iași. Slujba e frumoasă, citirile deslușite, — toți ascultă și-și orânduesc ascultarea după semnele înalt Prea Sfântului Mitropolit, care urmărește rostul obișnuit al leturghiei. Privesc cu mirare acest haos ridicat prin voința și prin darurile drept credincioșilor. Mă uimește pictura cupolei, datorită pictorului ardelean *Smighelschi*,—sfiosul artist pe care l-am cunoscut odată în casa d-lui *N. Iorga*, pictură cu adevărat măiastră, din întregul căreia se desprind, cu o putere neobișnuită, chipurile celor patru evangheliști, din colțuri.

Dar pereții sânt încă goi, acoperiți doar de

www.digibuc.ro

câteva motive românești, — banii n'au ajuns pentru întregirea picturii. Pentru adunarea sumelor trebuitoare, doui înalți funcționari bisericești strâng dela fiecare cât pot să deà. Adăogăm cu adâncă mulțumire sufletească, puținul nostru pentru desăvârșirea unei fapte mari.

Slujba se sfârșește. Ne fotografiem pe scările catedralei, apoi, cu toții mergem peste drum, la locuința de iarnă a I. P. S. S. mitropolit *Mețianu*. Intr'o casă încăpătoare, în odăi mobilate simplu, Excelența Sa ne primește zâmbind bucuros. Poetul *Cincinat Pavelescu*, îi arată în câteva cuvinte, că gândul scriitorilor sosiți în Sibiu, s'a oprit întâi la I. P. S. Sa, și că-i aducem omagiile noastre de adânc respect. Cu un glas limpede, cu ochii vioi, cu vorba curgătoare, Excelența Sa ne mulțumește, și un sfert de ceas ne ține povestindu-ne împrejurările grele prin cari biserica duce lupta pentru păstrarea credinței... Privesc la peretele, pe-ntinsul căruia, portretele atâtor mitropoliți, parcă ascultă și dânșii cuvintele urmașului lor.

Dela locuința I. P. S. S. mitropolitului *Mețianu* ne îndreptăm spre palatul «*Muzeului Asociațiunei*», în sala căruia trebuià să se țină ședătoarea literară.

E rândul nostru, să slujim în sfântul altar al limbii românești.

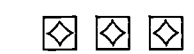

www.digibuc.ro

CU PRILEJUL ȘEZĂTORII DIN SIBIU

Niciodată, ca la ședătoarea din Sibiu, nu s'au adunat atâția scriitori la un loc. Ședătoare a fost și mai deosebită decât celelalte prin faptul că eram împreună scriitorii din țară cu cei din Ardeal. *Oct. Goga, I. Agârbiceanu, d-șoara Maria Cunțan* și *O. C. Tăslăoanu,* înfățișau Ardealul. Acum când stau și mă gândesc la clipele de înălțare, pe cari le-am simțit, când simt că amintirea lor va rămâneà veșnic în mintea și sufletul meu, caut să încheg câteva crâmpee de amintiri, — prilelejurile în cari am cunoscut pe prietenii, pe scriitorii ardeleni.

Pe *Oct. Goga* îl cunoscusem cu ani în urmă, la o masă de prieteni. Erau zilele de sărbătoare ale *Expoziției,* când lumea românească de pretutindeni alergà la București, ca la o chemare, pe care de mult o așteptase. Erà un fel de îmbătare sufletească, un avânt rar, care turnà în suflete și în priviri lumini.

Parcă-l văd pe tânărul blond, cu ochii lui verzi-albaștri, cu glasul potolit, cu zâmbetul discret. Cumpătat și cu tâlc la vorbă, mi-s'a părut, la început, un visător care lasă lucrurile să i-se perindeze prin fața ochilor, cu părțile lor bune și rele, fără să încerce oprirea lor din mers. Tot

www.digibuc.ro

astfel l-am văzut și în casa d-lui *Iorga,* numai că din convorbirea avută cu directorul de peatunci al *Semănătorului,* am înțeles, că poetul e și un om cu o deosebită cultură, un om care a citit mult și a gândit îndelung asupra citirilor sale. Ce e cu drept însa, adevărata fire a lui *Goga,* n'am descoperit-o decât peste vr'un an, când poetul venind în București, a întârziat în jurul unei mese de prieteni, într'una din grădinile încântătoare ale mărginilor Bucureștene.

Atunci l'am cunoscut bine pe tânărul blond, pe tânărul care între ai lui se simțeà acasă, pe poetul care vorbeà deschis, cu o căldură și o rară adâncime în glas, care vorbeà îndrăzneț, cu scăpărări în priviri, pe tânărul în care am zărit pe luptătorul de azi. Atunci am bănuit, și nu m-am înșelat, că poetul *Goga,* va începe lupta, că o va duce cu bărbăție, triumfând el asupra firei lui de contemplativ. Și'n tăcerea unui colț de verdeață, sub un zarzăr acoperit de roade aurite, am auzit atunci și glasul poetului *Goga,* glasul lui de cântăreț. M'a mișcat adânc duioșia cu care *ziceà* cântecele noastre românești, isbucnirile cu cari cântà doinele, minunatele doine ardelenești.

Cu prilejul Șezătorii din Sibiu, l'am auzit iarăș povestind, într'o casă veche din dumbrava Sibiului, l-am auzit povestind prin câte a trecut, când l-a arestat la crăciunul trecut, câte clipe frumoase a trăit cu prilejul *candidaturii* lui. Și mă gândeam la seara aceia, când l-am ascultat cântând doina dorului și-a descătușării noastre sufletești.

Intr'o după amiază de vară, tot pe vremea *Expoziției,* mă aflam la d-l *Iorga.* «Vino să-ți arat pe cineva!» îmi spune d-l *Iorga* și, luându-mă de mână, mă duce în biblioteca. Pe un scaun,

www.digibuc.ro

puțin cam în umbră, stăteà un tânăr în haină lungă, neagră. „*Domnul Agârbiceanu*“ îmi spune d-l *Iorga*. Tânărul a zâmbit, și'n fața lui nespus de blândă, în fața dimprejurul căreia barba blondă ca aurul de abeà se statorniceà, zâmbetul se strecură ca o rază. Il cunoșteam până atunci pe *Agârbiceanu* numai din volumul pe care-l scosese editura „*Luceafărului*“. Din scurta întrevedere din ziua aceea, — scriitorul țineà să vadă mănăstirea Cernica și s'a dus s'o viziteze,—nu-mi rămăsese decât întipărirea chipului său de o nespusă blândețe. De atunci, numai acum un an l-am revăzut iarăș pe scriitor, alergând, cum am alergat cu toții, pe la editorii bucureșteni, să-i tipărească volumele. Atunci am avut prilejul, să-l îndatoresc, dacă înseamnă o datorie să vorbești unui editor despre un mare scriitor ca *Agârbiceanu*, despre un mare și adânc scriitor, poate despre cel mai adânc scriitor de astăzi al nostru.

Atunci a dat „*Prăpaștia*“, în biblioteca «Lumina», și alte două volumn, mi-se pare la «Minerva». Atunci am aflat că-l mutase în *Orlat*, lângă Sibiu, și-atunci am rămas mirat de deosebirea care o găseam între vorba, privirea și sufletul senin al scriitorului, și lumea întunecată, tragică și aspră a operelor lui. Si m'am gândit apoi, că poate numai un suflet, ca al lui *Agârbiceanu*, poate pătrunde cu raza lui de lumină, întunerecul vieții acesteia.

Scoteam revista *Făt Frumos*, în Bârlad, când aveam, fără să ne cunoaștem, corespondență împreună. Știind greutățile prin cari trece o revistă, am rămas mirat, când am văzut cu ochii cele trei dintâi volume: ale lui *Agârbiceanu*, *Bârsan* și *Ciura*, eșite în editura „*Luceafărului*“ din Budapesta. Și mi-am zis: *Tăslăoanu* e un om de o

www.digibuc.ro

rară energie. Tot în acelaș an de întâlnire fericită, a Românilor de pretutindeni, l-am văzut și pe *Tăslăoanu* întâiaș dată. Cu mustața scurtă, bărbierit, strâns în redingota lui, mi-a dat înfățișarea unui militar în haine civile. Din vorba lui, din planurile pe cari mi-le spuneà, — și pe cari cu atâtà neștirbire le-a adus astăzi la îndeplinire, — m'am încredințat, că 'nadevăr *Tăslăoanu* aveà toate însușirile omului de litere, dublat de acel spirit de realitate, care poate să-și înfăptuiască ceva. Astăzi n'avem o revistă mai curată, mai artistică, o revistă cu mai mulți colaboratori, cu o mai bună conducere ca „*Luceafărul*". Și dacă astăzi am avut prilejul, să statornicim în sufletele noastre o amintire atât de frumoasă, ca aceea a șezătorii din Sibiu, tot lui *Tăslăoanu* trebue să-i mulțumim.

Așà am cunoscut, și-am deprins să-i iubesc pe acești trei tovarăși de luptă și de muncă literară.

www.digibuc.ro

Insemnări de Duminică

1) Intâia Duminică.
2) A doua Duminică.
3) A treia Duminică.
4) A patra Duminică.
5) A cincia Duminică.
6) A şasea Duminică.
7) A şapte Duminică.
8) A opta Duminică.
9) A noua Duminică.
10) A zecea Duminică.
11) A unsprezecea Duminică.
12) A douăsprezecea Duminică.
13) A treisprezecea Duminică.
14) A patrusprezecea Duminică.
15) A cincisprezecea Duminică.
16) A şasesprezecea Duminică.
17) A şaptesprezecea Duminică.

www.digibuc.ro

ÎNTÂIA DUMINICĂ

Imi închipui, că s'o mai fi găsind încă, în vreun colț uitat al Moldovei, o casă boierească, o casă cu odăi largi și văruite, cu sufragerie luminoasă, și săli pline cu de toate, — o casă încăpătoare, în care drumețul întârziat, intrând ca oaspe, să nu se simtă străin. Imi închipui, că în ajunul Crăciunului, în sufrageria aceia, toți ai casei se adună și că, sub privirile celui mai bătrân al familii, se împart foile străvezii de aluat, cu migdale și apă de flori, — acele vestite și minunate *turte* — și că la fereastră glasuri argintii cântă: *Florile dalbe!* Și sărbătorile vor fi curgând line în acel colț uitat al țării bătrâne, zilele vor fi având un farmec deosebit, în vreme ce afară, ninsoarea s'ar așterne potolită, cu fulgi mari ca niște flori albe.

In schimb în București ce sgomot, ce harmalae, ce grabă, ce amestec de interese și patimi!

Vizitele, felicitările, cadourile, bacșișurile, toate la un loc, prefac patriarhalele sărbători în zile de adevărat calvar!

Și toate nimicurile acestea parcă se mai acopereau altă dată, când albul zăpezii se scoborà, ca un vestmânt curat, peste trupul lepros al orașului înoroiat. Anul acesta însă Bucureștiul a rămas murdar; iarna l-a ocolit până acuma, cu un fel de mândrie, poate și de ironie la adresa acelora, cari și-au pregătit blăni scumpe, — căciuli Cook, gulere Peary!

Anul nou a adus o nouă circulară a poliției Capitalei. Această autoritate oprește, de ajun, *jocul*

www.digibuc.ro

de cărți și... *pluguşorul!* Cum se vor fi îmbinând aceste două lucruri într'aceeași sclipire de judecată, nu știm. Cum poate cineva cuprinde sub aceiaș vedere o faptă atât de respingătoare ca jocul de cărți, cu un obicei străvechi ca pluguşorul, e greu de 'nțeles. Aceasta îmi amintește însă că, — sânt mulți ani de-atunci — în Iași, se oprise *Jocul de Păpuși.* Păpuşerul n'a stat nici o clipă pe gânduri, și-a alergat, — știți la cine? la moș *Ion Creangă,* care, mâniat, cu drept cuvânt, de îngustimea minții celuia dela care pornise porunca, s'a dus, a stăruit, și păpușile și-au căpătat dreptul lor de joc și veselie, — din Ajun până 'n Ispas.

Și fiindcă am vorbit de *Ion Creangă,* la 30 Decembrie s'au comemorat 20 de ani dela moartea marelui povestitor. Un mănunchiu de oameni s'au dus, la Iași, la mormântul lui, uitat! Atâția s'au putut adunà pentru o asemenea împrejurare! Dar *Ion Creangă* a fost numai un mare, un foarte mare scriitor, — poate de aceea! E și mai bine că nu s'a tulburat liniștea unui mormânt peste țărâna căruia îngenunche numai vremea.

. . . Și peste aceleași patimi și doruri, peste aceleași inimi ce bat și sufăr doar în alte piepturi, peste aceleași svârcoliri și sclipiri, cortina anului 1909 a căzut deodată, ca o aripă rănită.

1910 își ià locul, cu zâmbetul de copil, pe care închipuirea noastră i l-a pus pe buzele lui de bătrân sbârcit, pe buzele cari se strâng poate într'o rânjire răutăcioasă, când, lovind încă odată, cu vârful piciorului, să se învârtească *mingea* mai departe, privește cum ne svârcolim și cât de multe nădăjduim dela dânsul.

www.digibuc.ro

A DOUA DUMINICĂ

Căutați spre *cer!*

L-ați văzut în dimineţele înrourate de primăvară, când se desface deasupra firii ca o uriașă umbrelă de mătasă albastră? V'ați minunat privindu-l, în zilele frumoase și târzii de vară, când se întinde curat ca o oglindă, că te miri cum de nu se resfrânge pământul într'însul? Aţi stat fermecați, ceasuri întregi, în nopţile când pe întinsul lui, ca pe-o pajiște, se deschid potirile de aur ale stelelor; când luna colindă pribeagă și tristă; când luceferii ard singurateci în depărtări? V'ați adus aminte de acest acoperământ tainic în zilele de fericire, și v'ați întrebat de ce, în clipele de durere, l-ați căutat cu priviri desnădăjduite?

Arareori mai cătăm spre dânsul! Pământul ne ţine astăzi prea legați de mocirla lui; poate și pentru aceasta ne e frică de moarte, — de moartea care ne robește întunerecului pe vecie, și poate aceasta e și deosebirea dintre noi și cei dinaintea noastră, cari, deprinși să privească mai mult spre cer, nu erau desgustați de țărâna deasupra căreia noi stoarcem plăceri dureroase, — și intrau în sânul ei ca într'o lume nouă.

Lume nouă! Aici jos, n'o mai putem găsi. Așà

www.digibuc.ro

mă gândeam zilele trecute, mergând plictisit, ferindu-mă la fiecare pas din faţa celor care'şi făceau plimbarea, când aud deasupra, ciripiri, fâlfâit de aripi. Ridic ochii. Din nişte oţetari, munciţi de vântul iernii, se ridicase speriat un stol de vrăbii. Un uliu se năpustise ca o săgeată în mijlocul lor, şi lupta începuse. Ciripitul vrăbiilor speriate adună într'o clipă, de prin toţi copacii, sute, mii de tovarăşe. In mişcări iscusite, în întoarceri şi năvale fulgerătoare, păsărelele înconjurară pasărea de pradă. Duşmanul hrăpăreţ le ţinù piept câtva, apoi se lăsă în jos, mai făcù vre-o câteva ocoluri, şi, când înţelese primejdia, se repezì cu aripele strânse, între cele două rânduri de case ale uliţei, şi se făcù nevăzut printre acopereminte, să se ascundă. Văzusem icoana laşităţii.

Iar priveliştea aceasta mi-o dăduse cerul.

Dar în adâncul lui câte nu se pot arătà!

Iată, zilele acestea, Bucureştenii au avut oaspeţi: o regină pribeagă! De unde a venit, unde o să se oprească? De când îşi târăşte după dânsa mantia-i de hermină? In faţa cărei alte regine o să se plece, sau care alta o să i-se 'nchine ei? în mohoreala ceasurilor trăite la fel, dânsa a tras o dungă de înviorare şi mulţi au privit-o cum lunecà dreaptă, cum se pierdeà încetul cu încetul în nesfârşit. S'a arătat câteva seri, şi'n cea din urmă, ochii deabea o puteau deslusì. Lumina ei sclipì numai o clipă, din lumi spre care păreà că ne îmbie... Şi *Cometa A. 1910* — (pentru noi oamenii trebuia să poarte un nume) — cine ştie dacă va mai lucì vreodată pentru ochii cari au urmărit-o acuma!..

Aseară însă câţiva o mai priveau. Se uitau la diamantul învăpăiat al lui *Venus,* şi erau încre-

www.digibuc.ro

dinţaţi că văd cometa! Aceia fără de 'ndoială nu cătase niciodată la cer!

Pentru aceasta uneori cerul se mânie. Intinsul lui albastru se tulbură; cu puteri lacome suge pământul, deşi năclăeşte adâncul cu un ocean de nori. Şi, răzbunător, în hohote năprasnice, îşi nărue prada deasupra lumii ca un potop... Atunci ochii îl cată, dar nu'l mai pot zări.

Imi amintesc cum, copil, în fundul unei trăsuri, între cele două mătuşi ale mele, fugeam de înnec. Nu voi uită niciodată drumul prin pădurea pe care fruntea apelor o ajunsese. Parcă văd sclipirea bălţilor în adâncurile întunecate, parcă zăresc încă lunecarea şireată a apei, sâsâitul ei de reptilă...

Şi nu'mi poate ieşi din minte fuga oamenilor speriaţi, nu pot uită noaptea petrecută într'o căsuţă, în preajma râului, care urlà de furie, purtând pe el avutul şi nădejdea atâtor oameni nefericiţi.

Atunci m'au învăţat bătrânele, să mă închin în genunchi, să cred, sa privesc spre locaşul tainic, care ne dă soarele şi norul, fericirea şi durerea. Iar, mai târziu, să înţeleg că orice isbândă a noastră, e o pildă mai mult de smerenia ce trebue să avem faţă de bogăţia veşnicului, nesecatului sân al firii...

Dacă aş închide ochii, aş zări încă priveliştea pe care atunci am văzut-o, cu ochii înspăimântaţi, de pe fereastra mică: întinsul apelor tulburi, pe faţa cărora se resfrângeà luna fugară. Şi mai apoi am înţeles, că nu poate încăpeà pe lume o priveliştе mai groaznică, decât atunci când focul îşi resfrânge umbrela lui de purpură pe cerul învapăiat al nopţii; în înnec cerul se resfrânge, deschizând

www.digibuc.ro

parcă o prăpastie la picioarele noastre, părăsindu-ne astfel între două haosuri...

Citesc și mă cutremur. Cetatea lumii, măreţul Paris, cetatea care arde pe acelaș altar jertfa ştiinţei cu parfumul desfrânării, e năvălit de pieptul apelor. Totul e o ruină; jalea a cuprins inimile; minunile de artă sânt ameninţate; iar pe urma şuvoaelor, bolile vor veni să se târască întocmai unor şerpi otrăvitori. Pe ulițele în cari hohoteà veselia Carnavalului, clipocitul apei se aude ca un plâns înnăbuşit. E sufletul Franţei, care plânge; e nefericirea care'i întoarce privirile spre cer.

Și încă nu e prea târziu!

www.digibuc.ro

A TREIA DUMINICĂ

Teatrul! Am fost la teatru de pe când eram copil. Ţin minte clădirea vechiului Teatru Naţional, de pe uliţa Copoului, din Iaşi. Şi când mă gândesc, ce mi-a rămas în minte de pe atunci, din perindarea atâtor piese prin faţa ochilor mei minunaţi, îmi vine să surâd. Ce amestec! M'a urmărit mult scena, la fereastră, a doi îndrăgostiţi: *Romeo şi Julieta*, cu neuitatul *Hasnaş* în Romeo! Ce anume mişcase în sufletul meu neştiutor, scena unei copile care împarte flori, râzînd? *Ofelia* în *Hamlet!* Şi între aceştia prindeà loc faţa rotundă, ca o lună, a bragagiului, care mă făceà, să mă prăpădesc de râs; — vestitul *Bălănescu,* în *Nazat,* mi se pare. Dar câtă vreme nu m'a lăsat în pace chipul sângeros al unui om care biciuià oamenii. Foarte, foarte târziu, şi numai după reprezentare, am descoperit, că figura fioroasă ce mi se înţelenise în minte, fusese cea a lui *Hebro,* din minunata *Fântână a Blanduziei.* Vra să zică auzisem, fără să ştiu asculta, glasul «ca un clopoţel de argint» al d-nei *Aristiţa Romanescu!*

Şi 'ntr'o noapte grozavă, am văzut pe bietul *Bălănescu,* pe care-l cunoşteau ai mei, şi pe care mă deprinsesem să-l privesc numai râzând, plân-

www.digibuc.ro

gând în hohote, cu faţa 'n mâni, ca un copil, în preajma unui uriaş rug de flacări. Teatrul Naţional ardea!

Peste câţiva ani, am iubit nespus pe un profesor... de gimnastică. Parcă-l văd cum intră în clasă, cu catalogul subţioară, cum ne chemă pe fiecare să ridicăm *bombele*, cum ne ţistuia, cum, înfuriat, ne ridică pe câte unul în braţele lui de atlet, să ne sfarme de pământ, cum priveà în ochii noştri speriaţi, şi cum apoi isbucneà în hohotul cela de râs, la care clasa răspundeà ca un tunet.

L'am văzut de atâteaori în *Nebunul din amor*, l-am văzut de atâtea ori scos la rampă, sărbătorit de către publicul care-l adorà!... Erà vestitul şi nefericitul *Dumitrescu*.

Mai târziu; mai răsărit şi mai lămurit la minte. Intr'o seară neuitată, în circul Sidoli, am privit pe marele *Manolescu*, jucând în *Moartea civilă*. Istovit, cu ochii pe cari grimele nu mai avuseseră nevoie să-i mărească, *Manolescu* jucà, mi se pare, pentru cea din urmă oară. Studenţii i-au dat o cunună şi-un album. Publicul a plâns şi i-a făcut ovaţii. A fost un sfâşietor «rămas bun!»...

Şi câte chipuri iubite: *Luchian, Arceleanu, Mitru Constantinescu, Rădulescu!* — s'au dus cu toţii!

La toate acestea, la toţi aceştia mă gândesc de multeori, căci mi-au fost dragi. Mi-a plăcut viaţa lor, — chiar în cele câteva asprimi inerente caracterului unui artist — mi-au plăcut străduinţele lor de a întrupà atâtea suflete; şi am avut cea mai adâncă admiraţie pentru acela, care a ştiut

www.digibuc.ro

să-mi înfăţişeze pe *om*. Să închid ochii şi, gândindu-mă la cutare artist, să-l văd neapărat în cutare rol.

Astfel artistul cu cea mai desăvârşită distincţie *latină*, — talentatul nostru *Demetriade* — m'a încântat când l'am văzut, acum în urmă, în *Ovidiu*. M'a mişcat adânc în actul final, când, sfârşit, poetul moare în odaia sguduită de viscolul înghеţat al ernii. In cadrul acesta mi-a rămas *Demetriade*, de câte ori mă gândesc la el. Şi, ciudat! simt o mare mulţămire sufletească acum, când îl ştiu că se întremează, după boala grea ce a încercat, sub caldul şi trandafiriul cer al Egiptului,... aşà departe de viforosul Tomis.

Să ai sufletul, firea ta lăsată de Dumnezeu, şi totuşi, desbrăcându-te de ea, ca de o haină, să întrupezi pe cea a altuia, e o însuşire foarte rară. Căci sânt mulţi artişti *făcuţi:* o muncă stăruitoare, îmbinată cu un talent frumos pot da, uneori, roade uimitoare. Totuşi, în jocul acestor artişti, oricât de maestru ar fi, se vede *factura*. Să rămâie însă om, în mijloacele pe cari le întrebuinţează, nici măcar să se întrezărească studiul, să te absoarbă, privindu-l, acesta e darul înăscut al celui *ales*.

Urmărind cele cinci acte ale piesei «Prostul» lui *Fulda*, care se joacă acum în şir, şi 'n care *Soreanu* e protagonistul, mi-am întărit şi mai mult această părere. Căci *Soreanu* e unul dintre artiştii *unici*„ cari, pe lângă un mare talent, au şi acea adâncă putere de intuiţie, care îi ajută să creeze. Cineva îmi spuneà că, după ce-l văzuse în neînsemnatul rol din „*Stingerea*", — rol căruia *Soreanu*, se ştie, i-a dat un aşà de neaşteptat relief, a rămas surprins când, mirat de intrarea

www.digibuc.ro

extraordinară a artistului care înfățișă pe Inspectorul de stat *Prell* din „*Institutorii*“, căută și citi în distribuție numele lui *Soreanu*. Eră de nerecunoscut. Iar cei ce l'au admirat în «Institutorii», n'ar puteà bănui, că tot el trăește și'n *Cantonistul* din „*Brânduşa*“, sau în *Kellermann*, bietul *Kellermann* din „*Heidelbergul de altă dată*“. Și tot *Soreanu* e avocatul neînduplecat din „*Falimentul?*“ Dar între toate aceste roluri şi cel al lui *Iulius Haeberlin* din „*Prostul*“, câtă deosebire! Câtă duioşie, ce frăgezime, ce durere sobră, și prin aceasta, atât de adâncă! Aceasta e taina lui *Soreanu*. El e totdeauna altul: o nouă scăpărare de fulger a sufletului care luminează o altă privelişte din viaţă. Pentru aceasta, toate celelalte calităţi ale lui *Soreanu:* inteligența ascuțită, studiul până în cele mai mici amănunte, pălesc în faţa acestei puteri oarbe, — care e geniul. Dar priviţii ochii aceia ciudaţi, cari resfrâng atât de puternic lumina, că par de două ori mai mari, priviți-i faţa care la cel mai mic zâmbet se luminează, deodată, ca un glob, electric, și dă acea impresie covârşitoare, care te pătrunde, și veţi simți îndată că în dosul lor e o altă văpae decât la ceilalţi oameni.

Toate acestea fac din *Soreanu* un artist de geniu, care dacă ar jucà pe scene străine, ar fi și unul dintre vestiţii artiști ai lumii.

www.digibuc.ro

A PATRA DUMINICĂ

Intrăm în a treia lună a ernii, şi zăpada nu s'a scoborât deasupra Bucureştiului. Oraşul e hursuz, murdar, umed de ploaia mărunţă, care se cerne de sus, şi care te pătrunde.

Trec prin Cişmigiu. Lacul îşi încreţeşte faţa sub aripa vântului rece. Lebedele albe, trec cu aceeaş seninătate, ca'n nopţile calde şi aromitoare de vară. A început să plouă. Pe-o bancă o femee cu ghete rupte, învelită într'un şal rupt care ascunde o legătură, priveşte în gol. Ocolesc grădina şi o găsesc tot acolo, cu buzele mai învineţite de frig. Pe cine o fi aşteptând? Cine a părăsit-o? Din ce loc o fi gonit-o? Mă apropii să-i dau câţiva bani; mi-i primeşte, plângând. Mă depărtez trist; în licărirea ochilor ei am văzut toată nefericirea sufletului urgisit. Plouă mai des. Picăturile reci îmi străbat hainele. De departe mai privesc spre banca pe care femeea a rămas încremenită, cu faţa întoarsă spre golul dinspre care atâţia aşteaptă să le sosească norocul!

Dar eu ştiu că norocul nu vine, — căci norocul, ca orişice drumeţ întârziat, se îndreaptă spre fereastra, care-l chiamă de departe cu lumina ei cea caldă.

Unde e mila omenească, mila care-ţi smulge o

www.digibuc.ro

lacrimă, care-ți înmoaie mânia, care-ți ușurează sufletul, care-ți scoate cel de pe urmă ban, să-l dai ființii nenorocite, care cere o bucățică de pâine? De câteori aud despre o nouă societate de ajutor, de atâteaori surâd. Căci va veni o clipă, în vremile aceste de sălbatec egoism, când mila va ajunge un fel de bir, pe care-l vor plăti bucuroși cu toții, din odaia lor, mulțumiți că așà pot să nu-și mai scoboare privirile spre o nenorocire. Vor dà fără să știe cui, fără să știe pentruce. Și astfel *mila oficială*, seacă, va înlocui odată, poate foarte curând, în sufletul nostru, *mila omenească*, pe care au avut-o cei dinainte.

Deaceea când vine o nenorocire grozavă, un cataclism, când pământul se deschide ca o gură lacomă să ne înghită, când apele năvălesc ca un potop, când natura ne pune deopotrivă în fața cumplitei nefericiri, nu trebue să blestemăm, ci să ne scoborâm noi în noi înșine, și să ne *reînoim*, — dacă ne mai stă în putință.

Pe această vreme jilavă, nimeresc la Cinematograf; nici nu se puteà altfel. In fața publicului nerăbdător se desfășoară „*Inundațiile din Paris.*“ Și astfel vedem aevea această dramă sguduitoare, care a rănit inima Franței.

V'ați gândit vreodată ce tragice invențiuni sânt *Gramofonul* și *Cinematograful?* Ià închipuiți-vă lunecând toate aceste *filme*, de astăzi, pe dinaintea oamenilor, ce vor trăì peste o sută de ani. Ce strângere de inimă pentru acei cari vor privì o lume, care de mult se va fi topit în sânul pământului! Cu ce surprindere dureroasă poate vor ascultà glasul lui *Carusso*, care le va cântà „*Celeste Aida*“, — de dincolo de mormânt!

Mereu cad picăturile reci. Sânt unsprezece ceasuri de noapte. La Palatul Regal e bal. Pe

www.digibuc.ro

după perdelele ferestrelor înalte se strecoară raze piezișe de lumină. Umbre se ivesc și se șterg. Jos așteaptă cupelele, automobilele cu ochii lor strălucitori. Pe trotuar privesc, în deșert, o grămadă de gură cască. Trece o pereche. Femeea se oprește:

— Stai, să ne uităm puțin.

Bărbatul se grăbește:

— Lasă-mă; mi-a intrat apa'n ghete.

La poarta cealaltă un gardist se repede și strigă:

— Automobilul d-lui Președinte al Consiliului.

Un pungaș cu șapca pe ceafă, țipă, maimuțărindu-l:

— Psst! Și-al meu!

Cei din prejur fac haz.

Iuțesc pasul. Un cal dela o trăsură a căzut și se sbate pe asfalt. O femee trece grăbită. La o casă, sus, în lumina electricității, un polog roz înveselește fereastra. Și, în noaptea umedă, culoarea lui îmi încălzește sufletul, ca și gluma ștrengarului de adineoarea.

www.digibuc.ro

A CINCEA DUMINICĂ

Imi place să rătăcesc prin mahalalele cele mai depărtate ale târgurilor. Prefacerile cari schimbă într'atâta *centrul* unui oraș, își slăbesc din ce în ce înrâurirea cu cât îi măreşti cercul, și la margini abia se simte. Trec ani după ani, câte o jumătate de veac aproape, ca mahalalele să ia o altă înfățișare. Oamenii de pe aici sânt mai săraci, deci nevoiți să fie mai conservatori, iar *edilii* țin să lustruiască mai întâi ce cade mai repede sub ochi.

In privința aceasta orașele noastre au o înfățișare deosebită. Le-aș asemănà cu sâmburile unei piersici: centrul,—miezul neted; mahalaoa, —coaja cu sbârciturile ei.

Mahalalele Bucureștiului încă mai au din farmecul trecutului; în lungul lor, casele răsar mărunte, cu ceardacuri, cu zorele încolăcite pe ostrețe, cu umbrarul de viță, din care, toamna, strugurii atârnă ademenitori, cu pitpalacul sau mierla tradițională, cu hanurile în ale căror curți chervanile mai poposesc noaptea.

Și cât de ciudate, de hazlii, răsar în mijlocul acestei lumi, unele încercări de *modernizare!*

Rătăcind mai dăunăzi, cu-n prieten, ne-am trezit într'o mahala prin care nu mai călcasem.

www.digibuc.ro

Prietenul, care cunoșteà Bucureștiul bine, îmi vorbià despre obiceiurile caracteristice ale acestei părți a orașului, în care s'au strâns să locuiască femeile pe care nefericirea le-a silit să împartă, pe bani, desmierdările lor silite. Și la amândoi ne-au venit în minte unele pagini ale lui *Zola,* în care marele scriitor francez arată, în trăsături puternice, privelişti din vieața acestor ființi căzute. Și cum vorbeam, prietenul îmi apucă repede brațul și-mi strigă :

— Privește!

Îi urmăresc degetul întins spre firma unei prăvălii, și citesc :

LA ÉMILE ZOLA
MAGASIN DE COLONIALE

Ce potrivire între gândul nostru și al aceluia care a pus să picteze, sus, chipul sbârcit, cu privirile ascunse din dosul ochelarilor, al scriitorului? E oare numai o întâmplare, apropierea între vieața acestei mahalale și numele celui mai vestit zugrăvitor al ei?... Și ne pare că din ochii încondeiați ai femeei, care trece repede cu capul gol, cu 'n șal în spate, pe lângă noi, s'a furișat o privire de înțelegere către chipul rece și scrutător de sus. Iar, colo, din dosul ferestrii, la care seara a aprins cea dintâi lumină să bată în perdelele roșii, bănuim că pleoape obosite clipesc deasupra unei pagini din «*L'assomoir*».

*

E o săptămână de vagabondaj. Câteodată te lovește un dor de ducă, dor de văzut lucruri

www.digibuc.ro

noui, de 'ntâlnit chipuri necunoscute, de observat *tabieturi* nebănuite; și o pornești. Unde? Incotro? Ai văzut odată, de două, și chiar de trei ori aceeaș piesă de teatru; și-orcum, — te-ai săturat. Poate nu mai poți ascultă cutare operetă care ți-a fermecat cu toate acestea copilăria. Te dor ochii de cinematograf. Ghicești, așà, prin instinct, că un oarecare conferențiar, care vorbește chiar în seara aceea, te-ar doborî ascultându-l.

— Atunci, prietene?

— Hai cu mine.

— Hai!

Un *Variété*. Ce e drept lucrul e mai nou. Atât de nou, că nu mai țin minte, de când nu mi-a zbârnâit nervii mai grozav ca astăseară. Ce urlete! Ce brațe agitate! Ce mișcări butucănoase!

— M'ai omorât, prietene!

— Aibi răbdare!

Și-am avut! dar până să le vie rândul ce tortură! Ce vor fi căutând acești doui tineri artiști în mijlocul frământului celuia, în mijlocul urletelor după pâine. Căci amândoi sânt două adevărate talente.

Cel dintâi, *Stavil,* e un *diseur* francez. Foarte simpatic, cu priviri vii, nuanțează cu o deosebită inteligență, cântă cu tot focul temperamentului pe care într'o largă măsură îl are. Te farmecă.

E deprinderea vieții de bohem, care-l strămută depe scene mai mari, unde am auzit că a debutat, care-l împinge din mijlocul unei inteligente societăți de provincie, dintr'un oraș al nostru, unde am auzit, c'a fost îmbrățișat cu căldură, pe cele câteva scânduri ale localului acestuia?

Imi amintesc de un tenor bun, pe care îl as-

www.digibuc.ro

cultasem, cu plăcere, cântând într'o trupă italiană; mai târziu l-am văzut într'un varieteu, strângând cu cheta!

Şi-am cunoscut pe vestitul artist vienez *Morisson,* care venind în Iaşi, s'a amorezat de vieaţa patriarhală a bătrânului oraş, şi-a rămas săptămâni întregi oaspele lui, pierzând toate angajamentele ce le aveà.

Firi ciudate!

Al doilea e un artist român de un foarte mare talent: e *Iulian.*

Cine aţi citit minunatele pagini ale maestrului *Caragiale,* în cari sânt zugrăvite, cu atâta măestrie, unele chipuri din mahalaoa bucureşteană şi vroiţi să le priviţi, trăind, mergeţi să vedeţi pe *Iulian.* Cu o neînchipuită putere de intuiţie, cu o adâncime rară a sufletului, Iulian înfăţişează, în carne şi oase, pe mahalagioaica din Bucureşti.

Toată gama simţimintelor unei femei simple, dar inteligentă, şireată, voinicoasă, încrezută, veselă, — în casă, în curtea cu păsări, la împletit, la cimitir, la *aeroplanul* «neamţului», la horă, — toată o găseşti în felul cum o înfăţişează Iulian. Ce minunat ţi-o arată jucând la horă, legănându-se din şale, făcând cu ochiul, împungând cu vorba pe cele mai bătrâne, îmbiind pe cele tinere, luând din ce în ce mai mult suflet, ca să arate că încă-i «dânsa». Şi pe lângă aceasta cu ce talent literar îşi alcătueşte monoloagele, ce bine prinde situaţiile.

Mi se spune că sânt artişti dela Teatrul Naţional, cari se duc de-l privesc cu plăcere. Iar acum, în urmă, a fost chemat la serate, în lumea mare.

Şi-mi pare bine cu adevărat, căci în felul său, e un artist rar.

www.digibuc.ro

Și mă întreb: oare nu e vremea, să se înjghebe și la noi un «cabaret artistique»? Sânt atâția care-și târăsc talentul prin toate teatrele de varietăți. Și poate că publicul s'ar deprinde cu acest gen de artă ușoară.

Câte odată citești un volum întreg, și tocmai la sfârșit găsești o pagină admirabilă: — zici: «Un capriciu al autoruiui». Umblì zile, săptămâni întregi prin pustiu până ce, însfârșit, dai de un mănunchi de arbori, — gândești: «O fantezie a naturii». Rătăcești destul prin cotloanele orașelor până ce întâlnești un *Iulian,* sau un *Stavil,* — și-ți șoptești: «O ciudățenie a soartei».

Multe poți vedeà cutreerând. În cel mai ascuns colț al lumii, poate e cea mai frumoasă nestimată. Mergeți și culegeți.

www.digibuc.ro

A ȘASEA DUMINICĂ

Am în față unul dintre hazliile *Menu*-uri ale «*Junimei*», ale căreia ospățuri au ajuns tradiționale. Menu-ul poartă «leatu» 1881 — Noembrie 14/25, iar mâncările sânt înșirate sub titlul:

Operele Membrilor societății „Junimea"

Printre ale multe *opere*, cam pipărate, însemn pe unele ca acestea:

Aforisme	*Salată*
Politică	*Deserturi și brânză*
Înțelepciunea în viață (Schopenhauer) . . .	*Vinaturi*

Iar pe cartonul îngălbenit de vreme și de o prelingere de vin, sânt scrise, de către mult regretatul *Miron Pompiliu,* câteva strofe din poezia: *Moara.*

Și astăzi ca odinioară
Aceeași cale în spre moară,
Colo, aceiași nuci frumoși
Pe vale, printre sălci pierdut
Același râu cu glas plăcut!
Precum au fost eu le zăresc,
Dar moara, draga moară nu-i!
In locu-i piatră și mohor,
In inima-mi un jalnic dor!...
. . . . . .

www.digibuc.ro

De câteori, printre hârtiile mele, am dat de acest carton, m'am gândit cu pietate, o pietate dureroasă aș puteà zice, la vremile când prietenia trăià atât de puternic în suflete, — la vremea când «*Junimea*» strângeà la un loc o mână de oameni superiori, nu numai prin talentul lor — talente sânt și astăzi! — dar mai ales prin simțirea lor. Viața i-a împrăștiat, soarta i-a mânat pe unii într'o parte, pe alții într'alta, dar prietenia lor a rămas neștirbită. Și pe lângă opera lor literară, desvelirea acestei simțiri poate slujì ca o pildă tot atât de măreață. Cei cari se încearcă să arate în altă lumină «*Societatea Junimea*», sânt piticii zilelor noastre.

Toate acestea mi-au venit din nou în minte, când am intrat în sala unde, după atâția ani, *ospățul* obișnuit al *Convorbirilor Literare*, se țineà încă, iar de data aceasta prin dânsul se serbătorea și o aniversare rară, aniversarea împlinirii vârstei de 70 de ani a celui mai luminos reprezentant al generației Junimeì: *Titu Maiorescu*.

Dintre întemeetorii «*Junimei*», patru mai luau parte la această masă: D-ni: *P. Carp, I. Negruzzi, T. Rosetti* și sărbătoritul. Față 'n față, câte le-o fi trecut prin gând acestor glorioși septuagenari, câte sclipiri nu le vor fi răsărit din trecutul atât de depărtat, cât de străini poate se vor fi simțit între atâția prieteni totuși, pe după umerii cărora cine știe, dacă nu li-se vor fi arătat, cât o clipire, chipurile iubite ale *celorlalți!*

Veniseră din toate părțile să'și arate omagiile marelui profesor. A impresionat foarte plăcut delegațiile Societăților «*Junimea*» și «*Bucovina*» din Cernăuți, cât și reprezentantul Brașovenilor.

A fost veselie. S'au ținut cuvântări calde. D-l

www.digibuc.ro

Simeon Mehedinți, cel dintâi, păstrând tradiția, a arătat istoricul *Junimei,* mărturisind de astă dată, că zămislirea *Junimei* s'a făcut în Olimp, fapt care a și atras un foarte hazliu răspuns al d-lui *Iacob Negruzzi;* d-sa mai susține că origina *Junimei* se pierde în «noaptea timpurilor» sau în timpul unei nopți, când d-lor, d-nii *Titu Maiorescu* și *Petre Carp,* au hotărât ivirea bătrânei reviste de azi.

Dar, după partea glumeață, veni și partea duioasă a acestei serbătoriri: d. *Titu Maiorescu,* răspunzând d-lui *Simeon Mehedinți,* care îl arătase ca pe întemeetorul și conducătorul *Junimei* și-al revistei ei, mărturisește că la «*Junimea*» adevărul a rămas și el o *tradiție* și că, respectul lui, trebue să rectifice un lucru: la *Junimea* d-sa n'a fost decât un colaborator, și ce s'ar fi făcut «*Convorbirile Literare*», dacă n'ar fi avut pe cel mai aprig și mai cald redactor, care e d. *Iacob Negruzzi,* ce s'ar fi făcut revista dacă împrejurul ei n'ar fi fost oameni ca d. *P. Carp,* scriitori ca *Eminescu, Creangă,* și toți ceilalți? D. *Maiorescu* ridică paharul pentru redactorii «*Convorbirilor Literare*»: *Iacob Negruzzi, I. Bogdan* și *S. Mehedinți,* și pentru «aripele» mesei, la care stă tineretul, sprijinul de mai târziu al revistei..

Vorbesc apoi mulți: D. *Meissner* dela Iași, cu glasul cald și potolit, amintește cum, de mult, sânt douăzeci de ani, la un ospăț al *Junimei,* d. *Maiorescu,* a băut pentru *regele* poeziei românești — *Vasile Alexandri;* tot astfel și d-sa bea acuma, pentru *regele* gândirii românești.

Delegatul din partea Brașovenilor, amintește ce auzise dela un bătrân avocat, că d. *Maiorescu,* pe atunci școlar de 10—11 ani, venit la Brașov din Craiova, se juca «de-a soldații» sub

www.digibuc.ro

Tâmpa Brașovului, și că d-sa făceà pe *generalul*. D-sa închină pentru acela care, și deatunci încolo, tot general al culturii noastre a rămas.

D. Onciul, ca istoric ce este, spune că, n'a fost mulțumit cu cercetările făcute asupra originei *Junimei*, și căutând singur, a aflat cum că originea ei se datorește tatălui D-lui *Titu Maiorescu*; citește apoi o scrisoare a lui *Ion Maiorescu*, în care dânsul arată cum că a voit să înființeze, la Craiova, un cerc literar, care să'și aibă revista lui. Ceia ce n'a isbutit însă tatăl, adaogă *D. Onciul*, face, fără să știe despre aceasta, mai târziu, fiul, la Iași. D. *Titu Maiorescu* auzea pentru întâiaș dată aceste rânduri ale părintelui său. Reprezentantul Craiovei revendică, pentru acest oraș, locul de naștere al sărbătoritului.

Dar ceiace a înduioșat adânc pe toți, a fost cuvântarea d-lui *P. Carp*. D-sa, ridicându-se, începe prin a spune cam acestea: «Eu, iubite Titule, o să'ți vorbesc bătrânește. Eu nu știu unde te-ai născut tu, căci când te-ai născut, aveam numai trei ani. Dar eu știu că dacă nu ne-ai creat limba, în schimb ne-ai apărat-o, dragul meu, ne-ai apărat frumosul nostru grai moldovenesc, frumosul grai românesc, ni le-ai apărat de toate mediocrițile, cari căutau să le întunece cu teorii falșe științifice, căci tu ai înțeles că dacă știința nu e mediocră, mediocrițile sânt totdeauna științifice»!

Și bătându-și pe umăr pe bătrânul și iubitul său prieten, d. *Carp*, cu glasul înnecat în lacrămi, închee cam astfel:

«Tu, Titule, ai fost cel mai luminos reprezentant al generației noastre, — de aceea te-am urmat. Te-am urmat, prietene, fiindcă ai crezut, și ai luptat, și numai noi, cari te-am apărat, știm câte

www.digibuc.ro

ai suferit, câte a trebuit să înduri. Te-am urmat fiindcă tu n'ai fost numai o minte luminoasă, numai un mare talent, dar ai fost și un mare caracter»!

Plângând amândoi, d-nii *Maiorescu* și *Carp*, s'au îmbrățișat. A fost cel mai mișcător moment pentru toți acei cari, în picioare, plângând și ei, au aplaudat câteva minute.

Și în vreme ce noi sărbătoream pe marele îndrumător al culturii noastre, societatea «*România Jună*» din Viena, îl sărbătorea, ascultând pe vestitul romanist *Lübke*, vorbind asupra d-lui *Titu Maiorescu*.

Și astfel a pășit peste al șaptezecilea prag al vieței acela care, lângă *C. Negri* și *P. Carp*, sânt cele mai mari caractere ale României de mai mult de jumătate veac încoace.

www.digibuc.ro

A ȘAPTEA DUMINICĂ

Pretutindeni: «De închiriat». Intreg Bucureștiul e de 'nchiriat: magazii, grădini, palate, cocioabe, maghernițe și chioșcuri! Nu e loc pe pământ în care mutatul să-și arate mai grozav asprimea ca în Capitala noastră. Așteptați numai câteva zile și veți vedeà șiragurile de care și camioane cărăbănind, dintr'o mahala într'alta, dintr'un fund al târgului în celălalt fund, dela răsărit la apus, sute și mii de scaune, de oglinzi, de mese, de paturi, colivii și boarfe, triste și năcăjite tovarășe ale vieței bieților oameni. Din pricina lor circulația străzilor e îmbâcsită, tramvaiele merg la pas, automobilele se isbesc cap în cap, trecătorii dau unii peste alții, iar caravanele cu calabalâcuri înaintează încet, cumpănindu-se jalnice, ca niște dricuri, prin noroiul străzilor. Și bieții stăpâni se află în treburi! Îi vezi când înaintea, când în urma carelor: ici culegând un sfeșnic depe jos, colo tăbârcind o legătură gata să cadă; dincolo punând umărul, să proptească cine știe ce lucru, care se desfăcuse din robia frânghiilor slab înnodate.

Și de unde vin oamenii aceștia și 'ncotro se duc? Pășesc spre mai bine? Își târăsc pașii spre o locuință mai bună? mai plină de soare?

www.digibuc.ro

mai largă și mai aerisită? Nu. De multe ori ies dintr'o vizuină, ca să intre într'o hrubă umedă, murdară și întunecoasă, în care razelor soarelui le e frică să pătrundă, și 'n care adierea primăverei nu se strecoară niciodată. In astfel de case trăesc atâția oameni, sub astfel de acopereminte, iubesc, mor, sau își petrec nopțile târzii, la flacăra unei lumânări, muncind ca să-și poată plăti acest ticălos adăpost!

Căci în București proprietarii, cei mai mulți, și-au făcut din închirierea caselor, cari le aduc venituri cât niște moșii, o adevărată *carieră*. Au o deosebită artă să te primească, să te momească, să se facă moldoveni, dacă ești moldovean, olteni dacă te-ai născut oltean, să-ți ciripească franțuzește, dacă ești străin, să te *atragă* în cocioaba lui, să-ți deie «*cea mai bună locuință*», până te vede mutat. Ș'apoi! Apoi rămâne cu adevărat *proprietar*.

Iată anul acesta și localul cafenelei *Kübler* e de 'nchiriat. *Boemii* trebue să-și caute alt cuib. Și eră o atmosferă de intimitate, în sala lungă, împrejurul meselor de marmoră neagră. Dintre toate cafenelele din București, cafeneaua *Kübler* e legată mai mult de viața artiștilor și scriitorilor noștri. Cum și-a deschis localul, dincolo în calea Victoriei, în colțul din fața aripei Palatului Regal, pe la 1898 mi se pare, repede a și ajuns locul de întâlnire al artiștilor și scriitorilor. Toate cenaclurile literare acolo își aveau sălașul, și multe reviste acolo și-au întocmit sumarele, seara, sub lumina lămpei, în preajma unui *șvarț*. *Papa Kübler*, un alsacian voinic, care a luat parte ca inginer, după cât mi s'a spus, la construirea fortificațiilor dimprejurul Bucureștiului, își făceà des apariția, și luà și el, ca un simplu vizitator, *șvarțul*,

www.digibuc.ro

într'un colţ, la o masă, de unde priveà lumea. Acum doui ani *Papa Kübler*, se desface de hotel, — *Hotelul Imperial* care ţineà de cafenea — şi-şi mută cafeneaua în liniştita stradă a *Academiei*, unde îşi va închide uşile peste câteva zile. Patronul va îngriji pe viitor de un hotel, ce-l are la Sinaia. Dar *boemii*, ei, ce vor face?

Aiurea, jidove, rătăcitor! Ş'apoi şi'n iad poţi visà, când paradisul e în tine.

Dar mă gândesc la vechile gospodării ale părinţilor noştri, din bătrânele şi liniştitele oraşe ale Moldovei. Pe atunci erà mai multă îndestulare, oamenii aveau putinţa să-şi aibă un loc, o căsuţă numai a lor, erau mai legaţi de viaţa patriarhală, care te face să-ţi iubeşti colţul tău de odae, să ţii la un portret al bunicilor, la un lucru rămas din moşi strămoşi, păstrat şi neatins de nimeni.

Azi goana vieţei te mănă neîncetat; nimic nu iubeşti; lucrul e o povară şi parcă-l despreţueşti; patul îţi cuprinde aşternutul în care te culci îngrijit şi te sbaţi în visuri cumplite; masa îţi ţine farfuria din care guşti pe fugă; oglinda te arată din zi în zi mai îmbătrânit.

Până ce vine ceasul acela, sfânt şi mare, de te culci să adormi, să dormi şi să te odihneşti pentru vecie!

www.digibuc.ro

A OPTA DUMINICĂ

Când peste pajiștele proaspete ale grădinilor, sălciile își desfac pletele lor verzi, pe străzi răsar, fragede ca niște flori rare, femeile frumoase, — și înseamnă că primăvara a sosit!

Puține orașe în lume se pot mândri cu frumusețea femeilor lor, ca Bucureștiul nostru. Iată-le! Stați într'un colț de stradă și le admirați. Dela bogătașa care privește trotuarul cu un fel de trufie, ce-i stă atât de bine, până la modista chipeșă, subțire, cu cutia de pălării subt braț, toate au un farmec deosebit al lor. Numai privindu-le îți dai seama cu câtă ușurință își însușesc moda— care în fiece an trece, ca și luna, prin toate pătrarele—cât de repede știu îmbrăcà croiala rochiilor celor mai neașteptate, cu câtă cochetărie pot purtà pălăriile cele mai ciudate, dela borul larg, uriaș cât o umbrelă, la *ninișul* care le dă înfățișarea unor *bébé*, și până la toca mică, strengărească, ce le prinde atât de minunat.

Iar dacă vei luà parte la jocurile și desfătările lor, te vei mirà că tot așà de lesne trec dela un sport la altul, dela *tennis* la *bobsleight*, dela bicicletă la automobil, și ajungi să nu te îndoești că, mâine, dacă va izbutì *aeroplanul* ca mijloc de comunicație, le vei urmări pe sus, cochetând sub

www.digibuc.ro

cerul albastru, dând grația rândunelei acestei mașini care, astăzi, purtată de către bărbați, are ceva din măreția rece a unei pasări de pradă.

Nici un anotimp nu-i mai priincios frumuseții, ca acela al primăverii. Natura care reînvie, frăgezimea ierbei care așterne peste pământ ca un alt cer verde în fața celui atât de albastru al tăriei, razele poleite cari încălzesc fără să frigă, care silesc trupul să se arate, nici prea mult dar nici prea puțin, de sub vălul rochiei,—alcătuesc un cadru și o atmosferă de paradis pământesc, paradis ce face pe femei să iubească vieața și pe bărbați să regrete că înbătrânesc!

Privindu-le așà, fericite, întinerite, cu zâmbetul pe buze, simți un nou avânt spre vieață,—simți că poți iertà și iubì încă, simți că măcar pentru o clipă și'n sufletul tău primăvara dragostei își mai desface floarea!

. . . . . .

Trecător, mai bătrân cu o primăvară, privește, privește bine! Ca mâine vieața aceasta va fi a altora; ca mâine zâmbetul buzelor calde nu se va mai revărsà spre tine; ca mâine ochii vineți ca ametistul, nu vor mai aveà ce căutà într'ai tăi. Și atunci vei înțelege că primăvara sufletului tău și-a scuturat floarea, și vei simți cel dintâi fior venit dintr'acolo, de pe acel depărtat tărâm de odihnă, spre care, călător obosit, te vei îndrepta.

www.digibuc.ro

A NOUA DUMINICĂ

Intotdeauna mi-a plăcut să ascult vorbind pe prietinul meu, poetul *N.* In afară de glasul cald, care parcă colorează cele ce spune, poetul e unul dintre acei rari oameni, — unul la mie poate, — care are darul să prindă ceeace e mai caracteristic în viață, ceeace desvelește mai bine un suflet, ceeace înfățișează mai lămurit minciuna sau adevărul faptelor omenești.

Când prietinul meu îmi pune mâna pe după mijloc, cu mișcarea lui obișnuită, și-mi șoptește: «O să-ți spun ceva interesant», sânt sigur că peste o clipă voi fi stăpânul unei observații adânci, sau al unui subiect de nuvelă. Din câți oameni cunosc, — și toți îmi povestesc câte ceva, — n'am întâlnit pe unul care să aibă în ochi «capcana» aceasta, cum numește *Faguet* puterea prin care *Maupassant* prindea realitatea.

Cea mai mare parte dintre oameni sânt impresionați numai de estompările grosolane ale vieței, și trec, neștiutori, pe lângă amănuntul care uneori înseamnă totul în viața unui om, cum pupila înseamnă totul în globul unui ochi. Toți din categoria aceasta, care așează sub rubrica: *faptelor diverse* toate aceste amănunte, crezându-le nedemne de o băgare în seamă mai încordată,

www.digibuc.ro

îmi fac impresia unor oameni cari, pentrucă nu pot vedeà cu ochiul liber miliardele de stele cari tocmai ele constituesc noianul sistemelor cereşti, le-ar negà existenţa, reducând universul numai la ceeace privirea lor poate cuprinde.

Tocmai această lipsă de pătrundere e şi pricina că în coloanele mai tuturor gazetelor găseşti şiruri întregi de descrieri nefolositoare, şi numai din întâmplare dai şi peste rândul aruncat într'o doară, singurul care, arătând ceva, ar fi putut slujì drept isvor de inspiraţie pentru un articol folositor.

Astăzi prietinul meu se mulţumeşte să-mi facă numai un portret, portretul aşà zisei *femeie-bărbat*, femeia căreia Dumnezeu i-a dat prea puţin ca să ajungă bărbat, prea mult ca să rămână femee.

Femeia-bărbat e totdeauna urâtă. La 25 de ani are aceeaş înfăţişare pe care o va păstrà la 50. Pe faţa ei, natura, supărată că a dat greş, parcă şi-a încercat unghiile, apoi şi-a mototolit modelul. Priviţi-o: deasupra gurei îi mijeşte o mustaţă de adolescent; ochii nu au nici o coloare; îşi tunde părul, sau şi-l piaptănă aşà ca să pară tuns; calcă apăsat, sfruntând femeile, dând cu cotul bărbaţilor. Lipsită de linii, de orice graţie, disprețueşte tot ce face farmecul robitor al semenilor ei, şi, parodiind puterea, iscusinţa şi îndrăsneala bărbătească, *femeia-bărbat* încearcă orice. Astfel se preface în *femeie-vizitiu*, la Paris; în *femeie-sufragetă*, la Londra; în *femeie-savantă*, în *femeie-critic*, peste tot.

Dacă cele două categorii au pe deoparte hazul lucrului, cea din urmă categorie e şi cea mai nesuferită.

Fără talentul creării, care adaugă la calităţile sufleteşti ale femeiei adevărate, *femeile-critic* ciu-

www.digibuc.ro

gulesc din literile cărţilor, cum ciugulesc sticleţii din sămânţa lor de cânepă. Iată-le pe stradă, cu volumul la subsuoară, cu surâsul pe buze, un surâs ironic pentru atâţi bieţi oameni *simpli* pe cari întâmplarea i-a scos în cale. Dacă alchimia n'a isbutit celor vechi, *femeia-critic* îi stăpâneşte astăzi taina; din plumbul literelor dânsa scoate aur, aurul gândirii celei mai curate, pe care-l împarte darnică, prin gazete şi reviste, întregei omeniri. Priviţii degetele pătate totdeauna de cerneala articolului celui mai proaspăt; ca să-l înceapă porunceşte soţului, să steà mai târziu la masă, şi-l sileşte să se scoale mai de vreme, ca să-l sfârşească. Căci, mai totdeauna, *femeia-critic*, îşi alege un *bărbat-femeie*, căci în viaţa unui bărbat întreg n'ar puteà intrà, cum în teaca unui pumnal n'ar puteà intrà un cuţit de bucătărie. Dar pe cât de superioară se crede soţului ei, pe atâta *femeia-critic* e de camaradă cu toţi ceialalţi bărbaţi: în frunte la excursii, în frunte la adunări, în frunte la întruniri politice, — peste tot e o tovarăşe, o luptătoare. Cele dintâi deslegări ale problemelor sociale, dânsa le dă.

E o *scafandră* a sufletului omenesc!...

Nefericită fiinţă! Căci zadarnic veţi căutà în ochii femeiei acesteia flacăra aceea tainică, flacăra care revarsă în afară văpaia sufletului iubitor de mamă şi soţie; zădarnic veţi cercetà cu privirea spre pieptul în care inimei nu-i e dat să tresară de dragoste; în zadar veţi cătà spre sânul sterp din care isvorul laptelui nu va curge nici odată în guriţa fragedă a unui copilaş plăpând. Respingătoare e mâna aceea, care nu ştie să aibă uşurinţa penei, să ridice, seara, bărbatului obosit, părul de pe frunte, pe când glasul de argint al soţiei întreabă înduioşat: «Eşti obosit, dragă?»

www.digibuc.ro

— E singura greșală a lui Dumnezeu, închee poetul, pe care nu i-o pot ertà...

•

Prin Cișmegiu e o răcoare dulce. Pe lac trec bărcile ușoare. Un zumzet de mandolină se împrăștie ușor. Dintr'o barcă plină de copii se împrăștie râsete cristaline. In față, mama copiilor, îi privește. Ne plecăm peste parapetul podului.

— «Uite, asta-i datoria femeei", zice poetul.

Și pe când ne depărtăm, îmi șoptește o cugetare:

— Cea mai mare poetă a omenirii, n'a prețuit atâta cât cea mai bună mamă».

www.digibuc.ro

A ZECEA DUMINICĂ

— «Ia! Vin Turcii!» spuneau până mai deunăzi mamele, copiilor, să-i cumințească. «— Ho! doar nu dau Turcii!» zice țăranul, când vreà, să arate, că doar nu e cine știe ce grabă. Și mai este încă o exclamație, care e născută însă din lovirile noastre cu alt neam de năvălitori.

— «Parcă-au trecut Tătarii pe-aici!» zic oamenii, când văd o mare neorânduială într'un loc. Despre acești din urmă, despre Tătari, poporul a păstrat o vie și groasnică amintire.

De dincolo de Nistru, și de peste Prut oardele tătărești au cotropit de multe ori Moldova; ca lăcustele se năpusteau de-asupra ogoarelor; ca niște croncani cădeau asupra satelor. O oardă de pradă fără de steag și fără de credință, — credința înaltă care împărtășește sufletul oțelind inima ostașului,—ce biruinți puteau lasà Tătarii pe urma lor, ce amintire alta decât aceea a neorânduelii, pe care sălbăticia lor o împrăștià peste tot. Ostașii noștri le ieșeau în cale și, la lumina satelor cari ardeau ca niște ruguri uriașe, stolurile lor cătau, speriate, calea înapoi.

De peste Dunăre însă au năvălit într'atâtea rânduri oștile semilunei, luptătorii credincioși Sultanului, soldații viteji de al căror avânt tremurà lumea. Ei veneau în numele Padișahului strânși împrejurul steagului lor, spre cinstea credinții care-i călăuzise totdeauna. Cu Turcii dar ne-a fost dat să purtăm răsboae mari și grele, lupte aprige, pe viață și pe moarte, lupte din cari, mai în tot-

www.digibuc.ro

deauna, *cruceà*, în numele şi pentru apărarea căreia mureau *plăeşii*, rămânea biruitoare. Căci dacă *Valea Albă* poate însemnà o isbândă în istoria oştirilor musulmane, apoi *Rovine, Racova şi Călugăreni*, sânt pagini de veşnică şi înaltă amintire în cartea biruinţelor noastre.

Nici un paloş însă n'a sângerat mai groaznic mândria oştirilor Sultanilor ca paloşul *marelui* şi *sfântului* Domn moldovean *Ştefan*

Ţăran, când dânsul erà Domnul; soldat, fiind şi căpitanul; ne'nduplecat, cu suflet de părinte; şi crud, el ctitor de biserici; eşà erà *Voevodul*.

Impotriva braţului său vânjos a năvălit toată floarea oştirilor turceşti. Paşalele lor, cei mari cu renume, îşi încălecau armăsarii de sânge, şi în fruntea ienicerilor se 'ndreptau spre câmpiile mănoase ale Moldovei. *Ştefan* le ieşeà înainte, şi'n lupte groaznice, îi biruià cu ajutorul lui Dumnezeu.

L-au binecuvântat, şi — «*Apărător al creştinătăţii*», l'au numit linguşitorii, deşi binecuvântarea unui biet plugar, căruia îi scăpase ogorul, poate că atingeà mai mult inima *Voevodului*.

Acest uriaş şi vajnic apărător al neamului nostru, mai erà însă şi o minte aprigă şi dreaptă. El cunoşteà sufletul omenesc până în adâncul lui. Astfel i-ar fi fost peste putinţă să nu deà fiecăruia ceeace i se cuvineà; ostaşului viteaz îi recunoşteà vitejia şi 'n cugetul lui i-o preţuià. Şi turcii erau ostaşi viteji, ne'nduplecaţi, neertători. *Ştefan* i-a văzut murind sub ochii lui, lovind faţiş, cu gândul biruinţii drepte. De aceea toate năvălirile, toate războaele, chiar biruinţele lor, n'au sângerat poate inima Voevodului atâta, cât i-a sângerat-o linguşirile, uneltirile josnice ale aşà zişilor prieteni ai Moldovei.

www.digibuc.ro

Astfel, în ceasul cel hotărâtor, în ceasul cel mai sfânt, care şi-a însemnat trecerea în cartea neamului nostru, *Ştefan cel Mare*, văzându-şi sfârşitul, sfătueşte pe fiul său, să lege prietenie cu turcii.

Trecut-au ani şi ani, sute, şi geniul politic al lui *Ştefan* străbate ca o rază, să ne călăuzească încă. Acum 33 de ani împrejurările ne ridicară iarăş oştirile împotriva vechiului duşman. Infrânţi, e rândul lor de astă dată, să facă o alegere între potrivnicii lor. Şi Leul dela Plevna, *Gaziul*, doreşte să-şi predeà spada, biruită şi totuşi biruitoare, unui ofiţer român. Erà un răspuns, dat peste veacuri, sfatului marelui nostru *Domn*.

Şi iarăş trec anii. Imprejurări deosebite silesc pe cele două neamuri la o *prefacere*. România e cutremurată de cea mai grozavă răscoală pe care a încercat-o. Turcia e mânată într'un falnic avânt, către drumurile noui ale civilizaţiei. Şi într'o parte şi întralta cad jertfe; fraţii lovesc în fraţi; turcii pregătesc astfel, printr'un apus de sânge, zorii unei dimineţi de aur. Şi în sufletul celor doi duşmani se desluşesc tot mai bine asemănările drumului pe care l'au de străbătut, răsărindu-le, în ochi, tot mai mult interesele cari îi leagă.

După 30 şi mai bine de ani dela cel din urmă răsboiu, duşmanii îşi dau mâna...

Aşà se face c'am privit la şirul lung de trăsuri şi automobile, cari aduceau pe «*junii-turci*», în mijlocul celor mai calde şi mai sincere strigăte de «*bun sosit!*»

www.digibuc.ro

A UNSPREZECEA DUMINICĂ

Din întâmplare găsesc una din cărțile, pe rândurile căreia au alergat ochii mei de copil. O carte e cel mai bun prieten, spune o zicătoare; e ceva mai mult: o carte iubită e o rudă, e o soră scumpă a sufletului nostru. Așà mă uit la filele îngălbenite pe cari le răsfoesc, la chipurile șterse pe cari le văd parcă prin ceața vremii ce s'a scurs. Găsesc însemnări pe demargini, cuvinte scrise încet, cu pază, cu literele întregi, înșirate ca niște mărgele. Potrivnic așteptărilor mele: iscălituri puține. Câteva chipuri desemnate, vre-o două—trei flori. Un țânțar strivit din întâmplare între două *cimilituri*. Nici un colț rupt, — am iubit cartea aceasta, se vede c'am iubit-o. Apoi câteva nume de prieteni, colegi de bancă: *Dodou*, *Iarmaș*.. Ce s'or fi făcând?

A! uite-o poezie:

Rămâi sănătos vecine...

Stai! Inchid cartea și spun pe de rost:

Rămâi sănătos vecine,
A zis lupul către cuc,
Aceste țări de rău pline
Le părăsesc și mă duc;
Nu mai pot trăi aicea
De câini și...,.

www.digibuc.ro

Sânt ani, o viață întreagă de când nu mi-au mai scăpărat prin minte rândurile acestea! După 24 de ani le înșir ca atuncea, în fața chipului serios, înconjurat de cinstită barbă albă, al *domnului Stănceanu*, bătrânul director al școalei de băeți de pe ulița Patruzeci de Sfinți, din Iași.

Poeziile acestea simple, naive, cari ne-au deprins mai întâi urechea cu ritmul versului, cari ne-au trezit mai întâi priceperea, descoperindu-ne câte un mic colț de viață, poeziile acestea pe cari dascăli puțin pretențioși, dar cu sufletul cald, ne învață să le silabisim, poeziile acestea ne-au rămas în sânge, ca și rugăciunile, pe temelia lor ne-am clădit alte și alte cunoștinți, și subt noianul acestora din urmă ele au rămas sfioase, uitate, până când întâmplarea le luminează, și le regăsim calde, săltărețe și ușoare, cum eram și noi atunci pe când le învățam.

Să încerc să fac vre-o apropiere între acest vechi *Povățuitoriu* al marelui *Ion Creangă* și nouile cărți de cetire *confecționate* astăzi? Nu.

Abecedarul, povățuitorul la scriere și cetire, cum îl numeà atât de bine *Creangă*, e *cartea sufletului* mai înainte de a fi acea a minții. Povățuitorul ar trebuì alcătuit de cei mai dăruiți sufletește dintre profesori, de cei mai mari poeți și prozatori români ai vremei. In cărțișoarele acestea trebue sinceritate, trebue mai ales căldură. Sufletului tânăr căldură și îndemn voios îi trebue. Pe ramura aceasta fragedă altoiți virtuțile cari vor rodì mâine, nu lipiți bureții treptelor formale. Numai așà vor înțelege și copiii, că într'adevăr cartea e un bun prieten, un sfătuitor înțelept de care trebue să asculți.

S'ar părea ciudat, dar cred că pentru țara noastră e un adevăr; nu atât felul cum s'a predat

www.digibuc.ro

învățământul în școli, dar mai ales chipul sec, lipsit de orice mlădiere, în care au fost scrise cărțile, a înăbușit chemarea multor tineri pentru științe.

Un prieten mi-a arătat, acum câteva zile, o carte rară. O carte de cetire alcătuită anume pentru soldați. Autorul ei e marele *Vasile Alecsandri* în unire cu un general. Am răsfoit-o. Dintre cărțile ostășești, pe cari le avem, neîndoios aceasta e cea mai bună. Inlocuindu-se unele părți privitoare la vechile regulamente și la armamentul de pe atunci, cartea aceasta ar aduce un adevărat folos oștirii.

Să închei cu un paradox, sau poate c'un adevăr:

Dacă vrei să afli cât de temeinică e înaintarea unui popor, i-ai de-i cercetează abecedarele. Acolo vei găsi sămânța recoltelor trecute, și-ți vei dà seama astfel, în ce pământ vor germinà cele viitoare.

www.digibuc.ro

A DOUĂSPREZECEA DUMINICĂ

Am vorbit despre chipul în care sânt alcătuite abecedarele.

Cele ce scrisesem pentru abecedar s'ar potrivi și pentru cărțile de cetire. Acei cari alcătuesc asemenea cărți, trebuesc, după părerea mea, să fie ei înșăși adânci cunoscători ai literaturii noastre în cele mai mici amănunțimi ale ei, să știe ce anume să ia din fiecare autor, ce are el mai caracteristic în felul său de a scrie, și ce e menit din opera lui să treacă în cărțile de școală.

Nici nu mai rămâne vorbă că întipărirea pe care cele dintâi bucăți literare ne-o lasă în minte, e neștearsă. Imi aduc cu cea mai vie plăcere aminte de paginile pe cari d-l *Drăghici*, profesor pe atunci la școala militară din Iași, ni le ceteà în clasă. De atunci cunosc scrierile lui *Carageale*, *Delavrancea*, *Vlahuță*, ale lui *Creangă*, *Slavici*, poeziile lui *Eminescu* și *Coșbuc*.

Sânt pagini, comparații, strofe, cari și azi le pot spune pe dinafară, deși de învățat nu le-am învățat niciodată pe de rost, ci numai le ascultam. D-l *Drăghici* ni le ceteà admirabil, pe alese, ne încântà. Așà se face că din clasele acele au eșit ofițeri cu însușiri deosebite, printre cari *Jean-Bart* e astăzi un nume atât de cunoscut. Nu știu cum

www.digibuc.ro

vor fi fost privite lecțiile de limba română ale d-lui *Drăghici*, de către conducătorii școalei, dar știu cât ne-a folosit nouă tuturor, și cu câtă nerăbdare așteptam ora de limba română.

Căci așà de mare înrâurire are literatura când e bine aleasă, și cu căldură împărtășită, asupra sufletului omenesc.

De aceea și cărțile de cetire trebuesc cu multă, cu foarte multă pricepere alcătuite.

Poate pentru aceasta și *Haret*, s'a adresat prin «Casa Școalelor» la un număr de scriitori, cari au primit însărcinarea să alcătuiască unele cărți de cetire pentru licee. Faptul acesta are o îndoită însemnătate: întâi, că cei chemați să deie tiparului aceste cărți, au și cunoștințele și simțul cerut pentru asemenea lucrări; al doilea, «Casa Școalelor» vine și în ajutorul scriitorilor, pe cari nimeni până acum n'a voit să-i întrebuințeze acolo unde puteau și neapărat trebuiau să fie întrebuințați.

Și, ca să sfârșesc, câteva cuvinte pentru autorii de cărți de cetire. Firește, nu cred să fie scriitor, care să nu îngădue ca din scrisul său să i se pue câte ceva în cărțile de cetire, pentru folosul tinerimei. Dar cred că e și o datorie de bun simț, ca atunci când iai din opera cuiva pagini întregi, să-i faci măcar cunoscut printr'o carte poștală, ce anume ai luat, ca să știe. Iată pe cutare profesor din Ardeal, care ia dintr'un volum 8 nuvele, și nu trimite un rând de încunoștiințare, autorului.

Dar ce e mai de neînțeles: acelaș domn profesor ardelean *prelucrează* bucățile pentru școlarii de clasele primare, când ele n'au fost scrise pentru ei, și face schimbări în opera autorului, înjosindu-i valoarea literară. Ingăduit e aceasta?

www.digibuc.ro

Sau poate fi îngăduit, să ciunteşti o nuvelă, şi să-i adaugi o ilustraţie, care schimbă cu totul înţelesul povestirii, cum a făcut cutare autor de abecedare?

Sfătuesc pe scriitori, să-şi apere scrisul, aducând în marginile bunei cuviinţe şi a bunei priceperi, pe aceşti domni cari îşi însuşesc drepturi, ce nu le pot aveà.

www.digibuc.ro

A TREISPREZECEA DUMINICĂ

Gândiţi-vă cum se vor fi căutat unele boli, maj înainte ca genialul *Pasteur* să descopere acele milioane de legiuni nevăzute, cari duc un războiu atât de crâncen vieţii omeneşti. Şi prin analogie gândiţi-vă şi la felul cum sânt privite şi să zicem *curarisite*, atâtea boli sociale, boli cunoscute sub denumirea de: «chestia ţărănească», «chestia sinodală», «analfabeţii», «chestia culturală», — «chestiunile vitale», în sfârşit ale neamului nostru.

S'ar părea că 'n deslegarea acestora n'ar fi nevoe de *microscop*, cu alte cuvinte de o privire mai amănunţită, cu tot dinadinsul mai adâncă, fiindcă pricinile lor ar stà în afară, în văzul tuturor.

Ca privitor al lumii acesteia, pun deci la îndemâna celor interesaţi câteva icoane *adevărate* din viaţa de toate zilele, să zicem câteva *culturi microbiene*, din viaţa ascunsă ochilor deprinşi să vadă numai de departe şi în cuprinderi largi.

Intr'un sat din Moldova, lângă o apă, nu de mult, unor bieţi bătrâni le moare feciorul. Tatăl, ce să facă? Cel dintâi gând al lui, se înţelege, îi aleargă către preotul satului. Se duce; îl gă-

www.digibuc.ro

seşte acasă; îşi scoate căciula, o învârteşte, o suceşte, până ce-i vine graiul:

— Sărut mâna sfinţia ta... mi-a murit feciorul!..

— Dumnezeu să-l erte! răspunde preotul.

— Păi... am vrea să-l îngropăm, după rânduiala creştinească, sfinţia ta...

— Bucuros. Faceţi-i sicriul... Dar ce-mi daţi?

Ţăranul iar suceşte căciula, se 'nnecă; ce să răspundă?

— Păi... doar sufletul din noi, sfinţia ta, că altceva n'avem!...

— «Atunci du-l şi fără popă», zice preotul.

— Da' cum s'ar puteà, sărut mâna, una ca asta... Că părinţi din părinţii noştri în legea asta s'o îngropat...

Dar sfinţia sa a rămas nestrămutat în hotărîre.

A doua zi iar a venit moşneagul.

— Ce-mi daţi? întreabă din nou preotul.

Şi iar s'a dus ţăranul. Şi a venit şi-a treia zi, disdedimineaţă. Sfinţia sa însă una ştià. Atunci a plecat moşneagul. In sufletul lui numai Dumnezeu ştie ce clocoteà. Iar peste noapte i-a răsărit moşneagului şi un gând în cap. Şi, repede, şi-a prefăcut, bătrânul, gândul în fapt. Când s'a trezit a doua zi dimineaţă sfinţia sa, din somn, şi a eşit până'n tindă, să vadă cum e vremea, a rămas încremenit, în prag. Pe prispă sta singur, în sicriu, mortul, şi-l aşteptà. A alergat sfinţia sa la ţărani:

— Hai moşule, hai mătuşă, de-om îngropà mortul.

Dar ţăranul a dat din cap, îndărătnic:

— Baiu, părinte, că doar deamu îi datorinţa sfinţiei tale, să faci ce-i ştì cu el.

Şi dă-i; şi roagă-i. Ţăranul nici gând.

www.digibuc.ro

— Apoi uite ce-i, zice sfinţia sa, văzând că n'are încotro, v'oi da şi vreo zece lei de parale, să aveţi cu ce să-i faceţi comândul. Da' hai de-om îngropă mortul.

— Apoi, se mai codeşte bătrânul, unde-s paralele?

— Uite-le...

Şi aşà au dus pe răposat la groapă.

...Şi mă gândesc la *anatemele* pe cari înalt prea sfinţii şi le-au trimis mai dăunăzi; mă gândesc la legea sinodală; mă gândesc la cei cari mai vor să sporească scaunele de episcopi. Dar la părintele Ion, fie-i ţărâna uşoară, că a murit şi el, săracul, şi multe păcate grele a mai avut, la părintele Ion din satul acela din Moldova, şi la alţi atâţia câţi vor mai fi ca el, cine s'o fi gândind?

In acelaş sat. Se iau la ceartă doi oameni: unchiul şi nepotul. Bătaia e gata. Nepotul, vânjos, pune mâna pe un ciomag şi-l stâlceşte pe bătrân, de-l lasă jos în nesimţire. Din bătaia aceasta bătrânul, dus la spitalul sf. Spiridon din laşi, se alege c'un picior tăiat. L-am văzut pe nefericitul schilod, şi l-am întrebat:

— Ei, şi nu l-a durut inima pe nepotul dumitale, când a văzut în ce stare te-a adus?

Imi răspunde:

— Ehe! conaşule, când m'o văzut fără de-un picior, s'o fudulit la oameni, şi le-o spus: «Am făcut ce-am făcut şi i-am scos un bou din jug!»

«*Ia scos un bou din jug!*» — l-a lăsat fără de un picior!

Care altul decât Shakespeare ar fi găsit un cuvânt mai grozav, un cuvânt de ură mai înspăimântătoare, ca acest ţăran?

www.digibuc.ro

La o moşie, tot din Moldova noastră! Un sat de unguri şi români. E sărbătoare; zi de plată. Unul după altul vin oameni chipeşi, în port ţărănesc, curaţi, cu cojoacele înflorite, cu pălării împăunate. Fetele îmbujorate, voioase, în catrinţele frumos ţesute, cu gâtul şi sânul plin de câte zecedouăsprezece rânduri de mărgele, cu flori la cingătoare. — Sânt ungurii.

Din când în când câte un ofilit, desculţ, în haine de târg, ferfeniţos, cu pălăria ruptă şi îmbâcsită de colb. — Sânt românii noştri.

Intreb pe proprietar, unul dintre rarii idealişti cari-şi pun sufletul pentru binele celor mici:

— Mă rog, românii sânt mai săraci, n'au pământ, n'au ce să muncească, de-au ajuns în halul ăsta?

— Dragul meu, îmi răspunde proprietarul, aceleaşi împrejurări, în totul aceleaşi împrejurări sânt şi pentru unii şi pentru ceilalţi. Românii au pământ la fel, muncesc laolaltă. Dar scăparea târziu va veni. Sânt ucişi sufleteşte. Apoi faţă de unguri, popa lor catolic are o putere nemărginită. Sfatul lui merge în plin. Numai aici îţi poţi da seama ce înţeles are *păstorul şi turma* din Biblie.

La vorbele acestea m'am gândit că ţăranul nostru e cel mai nefericit om de pe lume! Deasupra lui sânt două feluri de stăpâni. Unii cari-l îndumnezeesc, vorbind de «*sfintele*» lui palme scrijelate, alţii cari-l asupresc, luându-l drept vita lor de muncă. Dar stăpâni de aceia cari să-l mângâe părinteşte pe obraz, când merită, dar să-l şi tragă bine de urechi când i se cuvine, stăpâni de aceştia nu mai au.

Ştiu! Lăsaţi: o să sară unii cu... «*atitudinea în viaţă*», cu «*demnitatea omenească*», mai ştiu eu cu ce nimicuri sforăitoare. Fleacuri! O să vie

www.digibuc.ro

vremea, când țăranul o să-i blesteme și pe unii și pe ceilalți!

Dar nu numai la țară poți găsi astfel de icoane. În alte privinți, orașul ți le dă și el cu prisosință. — Câteva:

Mai acum vreo lună, în tren, ziua. Într'un vagon călătoresc: un avocat cu soția, din Suceava Bucovinei, vreo doi bucureșteni, și'ntr'un colț un evreu. Din una'n alta, avocatul află, cum se află în tren, când n'ai ce vorbi, că evreul e misit și că vine din fundul Rusiei. Cam îngrijat la vestea aceasta, bucovineanul cercetează:

— Cum se poate! Dar pe acolo bântue holera.

— «Mor cu miile», răspunde misitul.

Toți din vagon se'ndeasă spre partea celaltă.

— Bine, adaogă avocatul, n'ai făcut carantină? Te-a desinfectat?

Evreul se uită mirat și răspunde:

— Ce-s nebun? Să'mi strice, degeaba, hainele? Am lăsat pașaportul, să facă el carantina.

...Erà pe vremea poruncilor celor strașnice, către slujbașii de pe la vămi și de prin punctele de trecere, peste Prut, în țară.

Într'un *varieteu* din București. Pe scenă, un cântăreț înșiră cuplete grosolane, cu cele mai murdare necuviințe. La o masă o întreagă familie: tatăl, muma, trei fete și-un băiat de liceu. Fetele sânt în uniformă neagră, cu guleraș alb, de școală. După fiecare cuplet tatăl, fericit, aplaudă și strigă: *bis!* Muma râde cu poftă. Fetița cea mare, de vre-o 13—14 ani, zâmbește șiret pe sub pălărie; parcă ar zice părinților ei: «Și'ncă nu'nțelegeți voi toată *finețea* poeziei, dar cum ați mai râde dac'ați pricepe-o, cum o pricep eu»! Băiatul de

www.digibuc.ro

liceu șușotește la urechea surorii mijlocii. Fără de'ndoeală, îi dă lămuriri.

...Câte *circulări* trimite ministerul profesorilor și profesoarelor pentru elevi și eleve. Dar părinților cine să le deie circulări...

Atâtea lucruri mici, pe lângă marile «chestiuni vitale» ale neamului, cine să le mai ia în seamă!

www.digibuc.ro

A PATRUSPREZECEA DUMINICĂ

O scrisoare răsărită, deodată, pe masa mea, din vraful de hârtii pe cari zilnic îl vântur, mi-a adus aminte de un prieten care s'a sinucis, trimițându-și un glonte de revolver în inimă. Rândurile care-mi trecuseră atuncea în goană, pe subt ochi, astăzi se deșiră încet pe hârtie cu înțelesuri cari atunci nu le aveam, sau nu le știam găsi. Și-acum, când mă gândesc la omul care și-a purtat condeiul pe această foaie albă, care și-a rupt din suflet o destăinuire, ce seamănă a o spovedanie, care a simțit nevoia să spue și altuia din durerile ce-l mistuiau, la omul care se odihnește în mormântul la a cărui piatră nu va mai fi îngenuchiat nimeni, îmi întorc gândul spre o ființă care a fost părtașe acestei vieți stinse prea devreme, și care a fost și eroina dramei, care a'ncheat-o.

I-am cunoscut de pe când începuseră să se iubească. Toți au încercat vâltoarea dragostei, puțini s'au aruncat în ea, — printre aceștia din urmă au fost și ei. N'au pregetat nimic, nu le-a păsat de nimeni; n'au ascultat decât de îndemnul inimei lor. Au râs și-au plâns, au suferit și-au fost fericiți, au înfruntat viața și au desprețuit

www.digibuc.ro

moartea, și au crezut numai în ei. Intregul mozaic al dragostei în care fiece părticică e smulsă din suflet, ruptă din inimă.

Așà i-am lăsat și astfel l-am crezut până când, într'o bună zi, o scrisoare a lui îmi desvelì, pe ocolite, un colț din veșnicul adevăr. Am înțeles: nu mai erà iubit.

O a doua scrisoare îmi arătà deslușit ceea ce văzusem dela început. Prietenul o duceà mai greu; în fața vieței dragostea femeii scăzuse; desnădejdea lui nemărginită aproape o lăsase rece. In o treia scrisoare, aceasta pe care o păstrez, nu-mi spuneà însă mai nimic; un fel de resemnare se desface din rândurile cari tocmai trebuiau să mă facă, să pricep sfârșitul.

Intr'o zi, gazetele mi-au adus știrea, — la fapte diverse. Cine i-a urmat dricul, cine l-a plâns pe bietul meu prieten, n'am aflat. Din ochii aceia pe cari dânsul îi sărutase de atâtea ori cursese vre-o lacrimă? Cine știe!

Și câți nu vor trăi și vor sfârși la fel, și câți nu se vor mai zvârli încă în brațele iubirei, care, lângă paharul cu otravă, întinde și fagurele de miere!...

www.digibuc.ro

A CINCISPREZECEA DUMINICĂ

De câteori mă duc la Conservator, la examenul de admitere în clasa de declamaţie, mă gândesc, ce soartă au operile literare.

Poete, tu care în clipe de inspiraţie ai scris la măsuţa ta, în liniştea odăii tale, sub lumina obosită a lămpii, gânditu-te-ai cui încredinţezi fâşia aceea ruptă din sufletul tău?

Şi de cumva ai gândit la ochii cari vor lunecà însetaţi de lumină deasupra versurilor tale; de cumva ai presimţit suspinul, pe care ele îl vor zmulge; de cumva ai întrezărit lacrima, care va răsărì sub genele lungi, plecate de asupra lor, poete, dac'ai hrănit gândurile acestea, nu-ţi îndreptà paşii spre examenele de admitere la Conservator.

Ce glasuri searbede, ce mişcări îngheţate, şi, mai ales, ce intonaţii false. Versuri triste, spuse cu zâmbetul pe buze, strofe vesele, rostite cu horcăeli de tragedie. Vorbesc de cer, — cu ochii în pământ; de flori, — cu privirile ţintite în pod.

Dar ce le-au făcut pe fiinţele aceste, să creadă că au talent? Cu toate că ceeace te miră mai mult nu e lipsa talentului, ci acea a inteligenţii lor. Se pare că s'a format o legendă, că teatrul e la îndemâna oricui. Tinerii fug de şcoală, femeile vor să se *arate*. Din cincizeci de candidaţi comisia alege *unul*. Restul se duce să înveţe... alte poezii pentru la anul!

www.digibuc.ro

Cel mai chinuit dintre poeți e marele *Coșbuc*. Toți și toate, din Coșbuc spun. Ii atrage idila, descrierea fragedă, dialogul firesc, închegat cu atâta măestrie în poeziile lui.

Și o anume bucată îi obsedează cu deosebire: *Regina Ostrogoților*. Vai, maestre, în ce clipe de adâncă inspirație vei fi scris această capodoperă a literaturii noastre, capodoperă atât de hărțuită astăzi de către candidatele la clasa de declamație. Singura răzbunare e că mai toate concurentele cad odată cu nefericita Amalasunda!

Iar scânteea de talent e așà de rară! Comedia, drama mai capătă câte un talent. Tragedia uneori.

O mare artistă a noastră îmi spuneà, cu mîrare, că nu mai apar talentele de *amorez* în teatru.

Cred că viața cu lanțul ei de necazuri, cu veșnica goană după hrană, cu materialismul ei brutal, întărește inimile, îngrădește sufletele. Unde-s vremile care-ți dădeau răgazul unui suspin, sub o fereastră; vremile care-ți înlesneau clipele unei întâlniri!

La ferestre, vai! nu mai fâlfâe perdelele de dantelă, zidurile sânt desbrăcate de ederă, scările de mătase nu mai au întrebuințare. Câte se făceau odată pentru o pereche de ochi frumoși, câte nebunii pentru o sărutare! Vremile *dotei* au înlocuit pe acelea, când te duceai la moarte pentru o privire. S'a stins scânteea dragostei adevărate, cu greu vom găsì pe amorezi și 'n teatru. Căci teatrul e o resfrângere a vieții de toate zilele, resfrângere și 'n piese și 'n interpreți.

www.digibuc.ro

A ȘASESPREZECEA DUMINICĂ

Kainz, celebrul artist vienez a murit. După cellalt mare doliu, — cel aruncat de moartea lui Coquelin asupra artei dramatice, acesta vine preà curând să smulgă scenei pe unul dintre cei mai aleși înfățișători ai ei.

Multă vreme, la Burg-teatrul din Viena, va rămâneà gol acel loc împrejurul căruia, până mai dăunăzi, prindeà ființă o lume inspirată de suflul marelui întrupător de eroi. Acel loc, despre care a vorbit Rostand la moartea lui Coquelin, locul gol care nu se mai poate umpleà, golul lăsat de-o viață adâncă și pătimaș trăită, pe urma căreia rămâne amintirea cea mai stăruitoare și mai dureroasă.

Moartea unui mare artist, a unui mare scriitor, stingerea scânteei unei minți geniale, sânt pierderile cele mai mari pe cari le poate încercà un popor. Un șir de răsboae coloniale, urmate de 'nfrângeri, n'ar fi lovit poporul englez nici pe departe, cât l-ar fi păgubit moartea lui Shakespeare mai 'nainte de a-și încheià geniala lui operă.

Trecerea pe lume a unui Moliére, a unui La Fontaine, a unui Goethe, Ibsen sau Tolstoi, răs-

www.digibuc.ro

cumpără cu prisosință încercările cele mai grele prin care a trecut omenirea.

Mai presus de orice căderi, de orice înfrângeri, geniul lui Sienkiewicz sau al lui Chopin, cheamă neamul polon la viață și-i dă astăzi un rost pe lume.

De-asupra tuturor suferințelor pământești *geniul* pluteşte și steaua lui cea arzătoare topește o picătură de aur în mocirla patimilor, ca și'n unda curată ca lacrima a nefericirilor omenești.

Când un artist moare, se stinge cu adevărat o stea.

Câți ani vor trece, câți zeci de ani, până ce puterea aceea, împrăștiată în spațiu, să se cristalizeze din nou în sufletul unui om și așa să nască pe artist iarăș.

Prin moartea unui scriitor, sau a unui artist dramatic, nu moare numai el, *omul*, ci o lume întreagă se duce cu el, o lume care a trăit în fața ochilor și simțurilor noastre, o lume care ar mai fi fost chemată la viață, o lume nebănuită, surprinzătoare, o lume ideală pe care în veci nu o vom puteà nici măcar închipuì.

Priviți bine pe artistul care vă înfățișează un erou, un *om*...

E unică întruparea bătrânului rege Lear, care pătimește în fața noastră prin sufletul marelui Mounet Sully.

A fost unică întruparea lui Richard al III-lea de pildă, care trăià până mai dăunăzi prin simțirea lui Kainz.

Precum unică a fost întruparea lui Hamlet, reînviată de marele și nefericitul Manolescu. Cine l'ați văzut și l'ați putut uità pe acest artist?

www.digibuc.ro

..... Și când după o lume pe care au născut-o sau au înfățișat-o, ei singuri intră în necunoscutul, din care au putut-o smulge, înseamnă că răscumpără, prin viața lor, viețile pe cari le-au dat.

Și astfel își pun capăt suferinții!

Sufletul unui artist e o cupă a durerii: cu cât mai mult e plină, cu atât mai însetat o soarbe!

www.digibuc.ro

A ŞAPTESPREZECEA DUMINICĂ

Să birui vremea!

Să înfrângi puterea, care fărâmă şi preface toate, care aşterne uitarea ca un giulgiu al morţii peste tot, să 'nfrunţi veacurile, ba miile de ani, şi să rămâi strălucitoare, neatinsă, în haina în care o minte dumnezeiască te-a învestmântat, aceasta e unica, marea şi încununata de zei biruinţă.

De câteva seri publicul aleargă să asculte, la Teatrul Naţional, geniala tragedie a lui Sofocle, *Electra*. Ca şi acum două mii de ani, şi mai bine, lacrămile Electrei a smuls lacrămi, şi întreaga tragedie care începe şi sfârşeşte în scurtul cuprins al unei zile, din zori până în apus, a cutremurat sufletele.

Publicul a dat o desminţire acelora care-l credeau legat numai de repertoriul teatrului modern francez. Rar au fost săli mai pline, şi-un public mai doritor să asculte ca cel ce s'a grăbit a vedeà *Electra*.

Cu reprezentarea *Electrei* s'a ridicat, deodată, mai presus chiar de toate aşteptările, o nouă artistă: D-na *Olimpia Zaharia Bârsan*. Infăţişarea, glasul, focul pe care-l pune în ajutorul artei sale, i-au dat putinţa, să ţie cu putere, deja un capăt la altul, unul dintre cele mai grele roluri ale tea-

www.digibuc.ro

trului clasic. Cu deosebire în câteva scene, d-na *Bârsan* a culminat; scena urnei, scenă în care plânge cenușa fratelui său — și care e poate cea mai frumoasă scenă din repertoriul lumei — scena recunoașterei lui *Oreste*, și aceia în care-l îndeamnă «să mai lovească încă odată, de poate» trupul însângerat al mamei lor, ne-a făcut să întrevedem în d-na *Bârsan* pe viitoarea mare tragediană a noastră. Și lucrul acesta ne bucură cu atât mai mult, cu cât dela d-na *Agatha Bârsescu*. până astăzi, nu se arătase nici un element, care să poată luà, cu demnitate, rolurile acestei ilustre artiste.

Tocmai acest deosebit de puternic talent al d-nei *Bârsan*, a și pus într'o inferioritate mai mult decât vădită pe partenera sa, d-ra *Macri*, care n'are nici o chemare pentru tragedie, și care nici nu va puteà aveà un succes decât în piesele ușoare, de salon, în piesele lui *Musset*, spre pildă, în cari nu se cere decât delicatețа fizică, cu care d-ra *Macri* e înzestrată.

* * *

Asupra vremei mai au putere și unele obiceiuri. Iată «Mărțișorul», banul de argint, pe care, în copilărie, la venirea primăverei, îl atârnam de creanga unui trandafir, mărțișorul care, zice-se, ne ferește să ne pârlim fața de soarele primăverei. Vitrinele magazinelor sânt gătite cu fel de fel de mărțișoare. Dar unde-i bănuțul de argint, unde-i smeritul cincizeci de bani nou?

Azi dai bani de aur, ca să iei unul de argint!

Obiceiurile rămân, dar oamenii se schimbă, și, cu ei felul de a înțelege viața.

* * *

www.digibuc.ro

Intr'o mahala uitată, frământată de vreme, departe, într'o margine, la o casă aproape dărăpănată, pustie, cu ușile zăvorite, un geam spart și lipit cu hârtie. Mă uit bine, — hârtia e un număr din revista la care au colaborat atâția: *Viața literară*, a prietenului *Ilarie Chendi*. Mă plec: pe foaia îngălbenită, citesc titlul:

Casa cu geamurile portocalii!

O! ironie a soartei. Câtă deosebire între casa ridicată de aprinsa închipuire a poetului și prietenului *Minulescu*, și căsuța îngenunchiată, în care, portocalie, va fi fost doar de mult, cataveica stăpânei de pe vremuri, în zilele de fericire și de sărbătoare ale acestor locuri părăsite.

www.digibuc.ro

A OPTSPREZECEA DUMINICĂ

Luna Mai. De sus, din creştetul bolţi, un văl alb de mireasă se lasă peste fire. E primăvara, vestitoarea rodniciei. Sub cireşii înfloriţi, întins pe iarba umedă de fragedă ce'i, cu mâinele pernă sub cap, privesc la bogăţia floarei albe, la ninsoarea petalelor uşoare. Din înalt, strecurându-se ca un şipot, curge lumina şi-mi stâmpără setea privirei. Închid ochii înlăcrămaţi, şi mă gândesc...

Din dărnicia pământului acestuia atâtea răsar! Dar ce podoabă mai sfântă ne zămisleşte ţărâna, pentru cine mai bucuroasă îşi sfâşie ea sânul, ca pentru trunchiul înalt al copacului uriaş! Şi cine anume îşi arată pe lume mai din prisos dărnicia decât copacul! El ne dă roada, el ne înfăşoară cu umbra lui, el ne. încălzeşte trupul, şi tot el ne strânge în braţele raclei lui, şi'n îmbrăţişarea lui dormim de veci. Leagăn şi sicriu din el ne facem. Prieten şi tovarăş scump şi nedespărţit!...

Aşă gândeam. Şi cum stăteam cu ochii închişi, simţii pe frunte o durere. Pun mâna, şi mă 'nfior. O omidă. O omidă căzută din floarea aceasta îmbătătoare? Mă uit la ea jos, o văd căzută pe iarbă lângă mine. Ce legătură poate fi între petala străvezie, ţesută din lumină parcă, şi între

www.digibuc.ro

dihania aceasta lipicioasă, târâtoare ca un şarpe, fără să aibă mlădierea lui; acoperită ca fiarele de peri, fără să aibă nici trupul nici puterea lor; plină de veninul usturător pe care'l lasă ori de ce s'ar atinge!

Ridic piciorul s'o nimicesc. Parcă înţelege: se 'ncolăceşte. Şi simt dinainte fiorul care o să mi-l deà strivirea trupului moale, lunecarea talpei pe sucul verde şi otrăvitor.

Şi deodată parcă mi-se face lumină dinaintea ochilor. S'ar părea cu neputinţă; şi totuşi, din hâzenia aceasta se naşte cea mai încântătoare vietate de pe pământ.

Ce legătură poate fi între târâtoarea aceasta şi petala suavă, mă întrebam?! Dar care poate fi legătura dintre ea şi fluturile gingaş, dintre ea şi floarea sburătoare, dintre ea şi crâmpeiul acela de curcubeu prăfuit de soare şi 'nvieţuit de zefir! Şi totuşi e aşà. Inlătur piciorul, rup o frunză, apuc cu ea omida şi o arunc departe.

Şi astfel vara va aveà un fluture mai mult!...

De zăduful vieţii ce bine te odihneşti sub copacul bătrân de veacuri, sub măslinul sfânt al înţelepclunii şi-al frumosului. Ce bine te ocroteşte şi te povăţuieşte el. Fiecare braţ al lui e o credinţă, fiecare ramură o înţelepciune, fiecare frunză un cuvânt!

Copac cu rădăcini în sufletul omenesc, cu suc hrănit din viaţă, copac al literaturii!

Nici tu însă nu poţi scăpà, şi tu trebue să'ţi împlineşti soarta, şi din bogăţia frunzişului tău se va hrăni *omida*.

...Priveşte-l cum se pleacă, uite-l cum îşi îndoae şira spinării. Ce asemănare poate fi între trunchiul tău, drept în lumina soareiui, şi înco-

www.digibuc.ro

voerea lui. Ce legătură între şopotul tainic al frunzişului tău şi şişăitul suflat printre buzele lui uscate de setea invidiei. Şi rânjetul acela care rânjeşte printre dinţii stricaţi, ce se împrăştie în barba rară; şi privirile acele şterse, din faţa scofâlcită; şi strângerea acea nervoasă, ca a unei strune, ce se desprinde şi se încolăceşte împrejurul ei, — toate aceste ce legătură au cu tine?..

Să ridici piciorul, să nimiceşti? Dar fiorul acela al trupului strivit; dar veninul pe care'l împrăştii sub talpa ta; dar... ah! dar fluturele care poate, chiar dintr'o astfel de omidă, eşi cândva, în soare!

...Artistule, aruncă numai omida, departe de tine. Şi 'n sufletul tău curat nădăjdueşte, da, nădăjdueşte că, aşă făcând, ai lăsat poate un fluture mai mult pe lume!

— SFÎRŞITUL —

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

Pag.

Din viaţa lui Gârleanu 3

PRIVELIŞTI DIN ŢARĂ

1) Scheia. — Lunca din Mircești 11
2) Casa lui Vasile Alecsandri 16
3) Mormântul lui Vasile Alecsandri 19
4) Casa lui Ion Creangă 22
5) Casa Irinucăi 24
6) Mormânt uitat 25
7) Iaşul în Iulie 1910 (scrisoare către D. Anghel) . 29
8) Dela Scheia la Hârlău-Macsut 35
9) Pe potecile Ceahlăului 41

SCHIŢE

1) Tolstoi 51
2) Gr. M. Alecsandrescu 54
3) Ioan Adam 58
4) Gr. Orleanu 61
5) A. Baltazar 65
6) Ioan Al. Brătescu-Voinești 69
7) Iancu Brezeanu 71
8) Soreanu 75
9) Iaşul de odinioară 78

www.digibuc.ro

Pag.

10) Un rug uriaş 81
11) Recunoştinţa 84
12) Cinematografele 88
13) Artistul şi lumea de afară 90
14) Holera 93
15) Moda la Bucureşti 97
16) Ceea ce s'a mai spus 101
17) Mijlocul lui Decembrie 104
18) 13 Martie 106
19) Dreptul presei 111
20) Odiseia unei statui 114
21) Dela repetiţiile «Luceafărului» 119
22) Faptul divers 121
23) Trei comemorări triste 123
24) Schilodirea limbii 125
25) Inapoi, spre clasicism 129
26) Un povestitor fantastic 132
27) Vorbe de spirit, fapte hazlii 136
28) Compturile scriitorului 140
29) Munca scriitorului 144
30) Câştigul scriitorilor noştri 147
31) Din viaţa scriitorilor noştri 151
32) Societatea Scriitorilor Români 158
33) Intâia şezătoare literară 161
34) Şezătoare literară la Cernăuţi 164
35) Şezătoare literară la Sibiu 173
36) Cu prilejul şezătorii din Sibiu 179

ÎNSEMNĂRI DE DUMINICĂ

1) Intâia Duminică 185
2) A doua Duminică 187
3) A treia Duminică 191
4) A patra Duminică 195
5) A cincia Duminică. 198
6) A şasea Duminică 203

www.digibuc.ro

Pag.

7) A şaptea Duminică. 208
8) A opta Duminică 211
9) A noua Duminică 213
10) A zecea Duminică. 217
11) A unsprezecea Duminică. 220
12) A douăsprezecea Duminică. 223
13) A treisprezecea Duminică 226
14) A patrusprezecea Duminică. 232
15) A cincisprezecea Duminică 234
16) A şasesprezecea Duminică 236
17) A şaptesprezecea Duminică. 239
18) A optsprezecea Duminică 242

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro